

Benchmark Verantwoord Beleggen door Nederlandse verzekeraars 2009

Kop in het zand óf snel vooruit?

Postbus 504
4100 AM Culemborg
T +31 (0) 345 532 653
F +31 (0) 842 218 746
info@vbdo.nl
www.vbdo.nl

Benchmark Verantwoord Beleggen door Nederlandse verzekeraars 2009

Kop in het zand óf snel vooruit?

Een onderzoeksrapport van de Vereniging van Beleggers
voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO)

VBDO: Kees Gootjes, MSc.

In samenwerking met:

Profundo: Jan Willem van Gelder en Anniek Herder

Culemborg, augustus 2009

*Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van Oxfam Novib.
De verantwoordelijkheid voor de inhoud, conclusies en aanbevelingen ligt echter bij de VBDO.*

© VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling)

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
Inleiding	8
Hoofdstuk 1 Verantwoorde verzekeringen?	11
1.1 Verzekeraars in Nederland	11
1.1.1 Soorten verzekeraars	11
1.1.2 Marktomvang	11
1.1.3 Inkomsten en werkwijze	12
1.1.4 Brancheorganisaties	13
1.1.5 Regulering	13
1.2 Ontwikkelingen in de sector	14
1.2.1 Toetreden zorgverzekeraars	14
1.2.2 Beleggingsverzekeringen en woekerpolis	14
1.2.3 Financiële crisis	15
1.3 Verantwoord beleggingsbeleid	16
1.3.1 Maatschappelijke aandacht voor verantwoord beleggingsbeleid	16
1.3.2 Relevante internationale initiatieven	17
Hoofdstuk 2 Onderzoeksopzet	21
2.1 Onderzoeksdoel	21
2.2 Onderzoeksgroep	21
2.3 Onderzoekperiode	23
2.4 Informatieverzameling	23
2.5 Klankbordgroep	23
2.6 Beoordelingsaspecten	23
2.7 Scoremethodologie	24
2.7.1 Publiek beleidsdocument	24
2.7.2 Toepassing door bedrijfssonderdelen	24
2.7.3 Reikwijdte	25
2.8 Beoordelingscriteria	25

Hoofdstuk 3 Onderzoeksresultaten	34
3.1 Onderzoeksrespons	35
3.2 Bevindingen: Duurzaam productaanbod	35
3.3 Bevindingen: (Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid	36
3.4 Bevindingen: Uitvoering	36
3.4.1 Uitsluitingsbeleid: negatieve selectie	37
3.4.2 ESG-criteria bij selectie beleggingen: positieve selectie	37
3.4.3 Engagementbeleid	38
3.4.4 Stembeleid	39
3.4.5 Duurzaamheidsfinanciering	39
3.4.6 Eindscore uitvoering van het verantwoord beleggingsbeleid	40
3.5 Bevindingen: Verantwoording	41
3.5.1 Transparantie over uitbesteding	41
3.5.2 Dialoog met de samenleving	42
3.5.3 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid	43
3.5.4 Eindscore verantwoording	44
3.6 Totaalscore en analyse	44
Hoofdstuk 4 Conclusies en aanbevelingen	48
4.1 Conclusies	48
4.2 Aanbevelingen	50
 Bijlage 1 Profielen van verzekeraars	 53
Bijlage 2 Vragenlijst	131
Bijlage 3 Bronverwijzingen	135

Samenvatting

Verzekeraars dragen, net zoals bijvoorbeeld pensioenfondsen en vermogensbeheerders, verantwoordelijkheid voor hun beleggingen. De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) heeft in samenwerking met onderzoeksbureau Profundo een benchmark uitgevoerd naar het verantwoorde beleggingsbeleid van 30 Nederlandse verzekeraars. Het is voor het eerst dat er gekeken wordt in hoeverre Nederlandse verzekeraars een maatschappelijk verantwoord beleid voeren.

Onderzoeksmethodiek

Het verantwoord beleggingsbeleid van de 30 onderzochte verzekeraars is beoordeeld op basis van 9 beoordelingsaspecten, gegroepeerd in drie categorieën:

Beleid:

- Beleid

Uitvoering:

- Uitsluitingen
- ESG-criteria bij aandelenselectie
- Engagement
- Stembeleid
- Duurzaamheidsfinanciering

Verantwoording:

- Transparantie over vermogensbeheer
- Dialoog met de samenleving
- Transparantie over beleggingsbeleid

Alle verzekeraars hebben voor ieder van deze 9 beoordelingsaspecten een score gekregen tussen 1 en 5. Niet beantwoorde vragen kregen nul punten toegekend. De scores van de 9 beoordelingsaspecten werden samengevoegd tot een totaalscore door wegingspercentages:

- Beleid: 20%
- Uitvoering: 60%
- Verantwoording: 20%

De totaalscore geeft aan welke pensioenaanbieders over de hele linie - inhoud, uitvoering en verantwoording - het beste verantwoord beleggingsbeleid hebben.

Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat slechts 9 van de 30 onderzochte verzekeraars een verantwoord beleggingsbeleid hebben. Een verzekeraar zegt bezig te zijn met de ontwikkeling van beleid. Tweederde van de onderzochte verzekeraars maakt geen aanstalten om een verantwoord beleggingsbeleid te implementeren.

De verzekeraars die een verantwoord beleggingsbeleid hebben, kunnen nog vooruitgang boeken ten aanzien van de instrumenten die zij gebruiken. Een goede implementatie van verantwoord beleggingsbeleid vereist de inzet van een scala aan instrumenten, het grootste deel van de onderzochte verzekeraars zetten slechts een paar instrumenten in:

- 6 verzekeraars hebben een uitsluitingsbeleid voor meerdere sociale en milieucriteria, en 5 andere verzekeraars hebben een uitsluitingsbeleid ten aanzien van slechts één criterium;
- 5 verzekeraars hebben een duidelijke omschrijving van het gebruik van ESG-criteria, en hanteren een best-in-class benadering voor een deel van hun beleggingen;

- 3 verzekeraars voeren overleg met bedrijven op het gebied van duurzaamheid en verschaffen helderheid over de criteria die zij hanteren;
- 3 verzekeraars stemmen actief op aandeelhoudersvergaderingen en besteden aandacht aan meerdere milieu- en sociale onderwerpen, terwijl 5 verzekeraars ook actief stemmen op het gebied van *corporate governance*;
- 5 verzekeraars investeren een klein deel van hun vermogen in duurzame energie, innovatieve schone technologie of microfinanciering.

Op het gebied van de verantwoording over het verantwoord beleggingsbeleid naar de verzekerden en andere belanghebbenden toe, zijn er veel verbeterpunten mogelijk:

- 9 verzekeraars geven duidelijkheid over hun uitbestedingen, daarvan hebben er slechts 3 vast gelegd hoe externe vermogensbeheerders verbonden zijn aan hun verantwoord beleggingsbeleid;
- 3 verzekeraars zoeken het maatschappelijke debat op over verschillende MVO-aspecten;
- 7 verzekeraars doen verslag over hun verantwoord beleggingsbeleid.

Er zijn 6 verzekeraars die aangeven dat klanten kunnen kiezen voor duurzame fondsen wanneer zij een beleggingsverzekering nemen voor bijvoorbeeld hun pensioen. De hoogste totaalscores behaalden REAAL Verzekeringen, Nationale-Nederlanden (ING), Aegon, Loyalis en Delta Lloyd Groep.

Aanbevelingen

Een groot deel van de verzekeraars heeft nog geen beleid op het gebied van duurzaam beleggen. De verzekeraars die wel een beleid hebben, kunnen volgens de VBDO nog veel verbeteren in de toepassing van de verschillende instrumenten. Dit geldt ook voor de verzekeraars met de hoogste totaalscores. Het uitsluitingsbeleid is vaak onvoldoende geoperationaliseerd en de integratie van ESG-criteria in de aandelenselectie is bij de meeste verzekeraars nog onvoldoende geïmplementeerd. Wat betreft stembeleid en engagement dienen verzekeraars de bedrijven waarin zij beleggen actief te stimuleren tot een duurzamere bedrijfsvoering. Ook de dialoog met verschillende maatschappelijke partijen dient verder versterkt te worden. De transparantie en verslaglegging van verzekeraars laat nog veel te wensen over.

Andere relevante aanbevelingen zijn:

- Het opzetten van een gestructureerde discussies met de verschillende stakeholders over het uitsluitingsbeleid;
- Het integreren van ESG-criteria bij de selectie van beleggingen voor de totale portefeuille;
- De effectiviteit van engagementgesprekken te vergroten door het stellen van heldere prioriteiten bij de selectie van bedrijven waarmee een dialoog gevoerd wordt;
- Meer aandacht voor het stembeleid aangaande milieu – en sociale factoren;
- Meer aandacht voor financiering van specifieke duurzame projecten en bedrijven;
- Transparantie over de wijze waarop vermogensbeheerders geselecteerd worden en de mate waarin ze een duurzaam mandaat meekrijgen voor het beleggingsbeleid dat ze moeten uitvoeren;
- Het invoeren van een gestructureerde stakeholderdialoog, per bedrijf (bijvoorbeeld met een klankbordgroep) of in collectief verband (bijvoorbeeld met een branchevereniging);
- Grotere transparantie over het beleggingsbeleid en de exacte beleggingen.

Deze benchmark is bedoeld om verzekeraars te helpen om hun verantwoord beleggingsbeleid vorm te geven, om geschikte instrumenten te kiezen en om op een transparante manier verantwoording af te leggen. De VBDO roept alle partijen in deze markt op om daadkrachtig verder te werken aan het verduurzamen van de verzekeringsmarkt. Om de voortgang te monitoren voert de VBDO - met steun van de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken en van Oxfam Novib - dit onderzoek in 2010 en 2011 opnieuw uit.

Inleiding

In 2007 vestigde het televisieprogramma Zembla nadrukkelijk de aandacht op het beleggingsbeleid van Nederlandse pensioenfondsen. De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) voerde daarna- in samenwerking met onderzoeksbureau Profundo en de Consumentenbond - voor het eerst een vergelijkend onderzoek uit naar verantwoord beleggen bij pensioenfondsen en -verzekeraars.

In 2008 barstte de financiële crisis wereldwijd los, met grote gevolgen voor de rendementen en dekingsgraden van de Nederlandse pensioensector. De VBDO publiceerde, opnieuw in samenwerking met onderzoeksbureau Profundo, een tweede vergelijkend onderzoek naar verantwoord beleggen in de Nederlandse pensioensector uit, gevolgd door een studie naar de diensten die vermogensbeheerders aanbieden op het gebied van verantwoord beleggen.

Begin 2009 werd 'De eerlijke bankwijzer' gelanceerd door Oxfam Novib, Amnesty International, Milieudefensie en FNV Mondiaal, een website die het verantwoord beleggings- en financieringsbeleid van banken onderzoekt.

Al deze onderzoeken naar de mate waarin financiële instellingen verantwoord beleggen zijn tot nu toe slechts zijdelings gericht op verzekeraars. In de onderzoeken van de VBDO naar de pensioensector worden naast pensioenfondsen ook pensioenverzekeraars vergeleken en sommige banken die door 'De eerlijke bankwijzer' vergeleken worden, behoren tot bankverzekeringsgroepen. Van een aantal verzekeraars is door deze onderzoeken bekend of zij inderdaad maatschappelijk verantwoord beleggen. Het is echter onbekend hoe de sector als geheel presteert op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Verzekeraars zijn, net als bijvoorbeeld pensioenfondsen, prominente vermogensverschaffers en aandeelhouders van vele binnen- en buitenlandse bedrijven. Die maatschappelijke rol kunnen ze volgens de VBDO meer betekenis geven door milieuvervuilers en schenders van mensenrechten hun kapitaal te ontfangen, door de grote middengroep van bedrijven te stimuleren om te investeren in duurzame productontwikkeling en productiemethoden en door de echt innovatieve bedrijven gemakkelijker toegang tot kapitaal te bieden.

Om inzicht te krijgen in de mate van duurzaamheid van de verzekeringssector heeft de VBDO in de zomer van 2009 dit onderzoek uitgevoerd en 30 grote verzekeraars op de Nederlandse markt met elkaar vergeleken. Deze vergelijking heeft betrekking op drie terreinen:

- Het verantwoord beleggingsbeleid zelf;
- De maatregelen die zijn genomen om het beleid uit te voeren;
- De verantwoording die wordt afgelegd aan deelnemers en andere betrokkenen.

De prestaties van de verzekeraars worden onderling vergeleken en beoordeeld. Doel is om daarmee verzekeraars te stimuleren om een duidelijk verantwoord beleggingsbeleid te ontwikkelen dat voldoet aan de verwachtingen van de verzekerden en dat invulling geeft aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

In **Hoofdstuk 1** staat de organisatie en omvang van de Nederlandse verzekeringssector beschreven. Ook wordt ingegaan op wat uit eerder onderzoek bekend was over het verantwoord beleggingsbeleid van Nederlandse pensioenfondsen en -verzekeraars.

1 Bijvoorbeeld ondernemingen die pensioenverzekeringen aanbieden of verzekeraars die als zusterbedrijf gelieerd zijn aan banken.

In **Hoofdstuk 2** staat de onderzoeksopzet en -methodologie beschreven. De manier waarop informatie is verzameld en ook de beoordelingscriteria worden toegelicht.

Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de onderzoeksresultaten, gegroepeerd rond de beoordelingscriteria. Ook wordt vastgesteld welke verzekeraars koplopers zijn op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen en welke verzekeraars achterblijven. Een gedetailleerd overzicht van de onderzoeksresultaten per verzekeraar, vindt u in de bijlagen.

Tenslotte worden in **Hoofdstuk 4** conclusies getrokken uit de onderzoeksresultaten en aanbevelingen gedaan over hoe het verantwoord beleggingsbeleid van Nederlandse verzekeraars verder versterkt zou kunnen worden.

H1/ Verantwoorde verzekeringen?

1.1 Verzekeraars in Nederland

1.1.1 Soorten verzekeraars

Er worden door De Nederlandse Bank, naar vergunning, drie typen verzekeraars onderscheiden: levensverzekeraars, schadeverzekeraars (inclusief zorgverzekeraars) en natura-uitvaartverzekeraars. Er waren in 2007 van deze typen respectievelijk 72, 250 en 36 aanbieders in Nederland, met in totaal ongeveer 52.040 mensen werknemers. Het bruto premie-inkomen van levensverzekeraars was € 26,6 miljard en van schadeverzekeraars € 49,6 miljard.¹

Binnen het type schadeverzekeraars worden verschillende branches onderscheiden: zorg, motor, brand, transport en overige (o.a. aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis). In de sector als geheel is het ook gebruikelijk om zorgverzekeraars als een aparte groep (schade)verzekeraars te benoemen. Door het Verbond van Verzekeraars bijvoorbeeld wordt de noemer 'Zorgverzekeraar' gebruikt voor organisaties die zorg- en inkomensverzekeringen aanbieden.² De zorgverzekeraars hebben ook een eigen brancheorganisatie - Zorgverzekering Nederland - die los staat van het Verbond van Verzekeraars.

Op basis van organisatievorm zijn twee soorten verzekeraars te onderscheiden. De wettelijke regeling op het terrein van verzekeringen staat twee vormen toe: naamloze vennootschappen en onderlinge waarborgmaatschappijen.

- Een naamloze vennootschap is een rechtsvorm waarbij externe financiers aan de vennootschap de benodigde financiële middelen verstrekken om het hiermee mogelijk te maken een bedrijf uit te oefenen. Vanzelfsprekend willen deze financiers over dit geïnvesteerde vermogen een vergoeding (dividend) ontvangen.
- Een onderlinge waarborgmaatschappij is een vereniging van leden/verzekerden, die hebben besloten elkaar op basis van wederkerigheid de gewenste zekerheid te verschaffen. Het belang van de onderlinge is niet meer - maar ook niet minder - dan het gezamenlijk ledenbelang. De leden van de onderlinge hebben zeggenschap over hun onderlinge.³

Tenslotte kan het distributiekanaal als criterium gebruikt worden om soorten verzekeraars te onderscheiden. Een verzekeringsmaatschappij kan zijn producten via diverse distributiekanaalen aanbieden, via eigen kantoren, via tussenpersonen of rechtstreeks (direct writers). Het toenemende gebruik van internet zorgt ervoor dat de mogelijkheden van dit laatste distributiekanaal toenemen.

1.1.2 Marktomvang

Volgens een onderzoek van het Insurance Information Institute is de wereldwijde premieomzet van verzekeraars in 2007 gestegen tot US\$ 4.061 miljard (in 2006 was dit nog US\$ 3.675 miljard). In de Nederlandse verzekeringsmarkt gaat maar liefst 2,5 procent van de wereldwijde premieomzet om: US\$ 103 miljard in totaal. Daarvan komt US\$ 36 miljard van de levensverzekeringen en US\$ 67 miljard van de schadeverzekeringen. Nederland neemt daarmee, als een van de kleinere landen, de achtste plek in op de wereldranglijst na de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Japan, Frankrijk, Duitsland, Italië en Zuid-Korea.

Nederlandse consumenten besteden relatief gezien meer premie aan schade- en zorgverzekeringen dan consumenten in andere landen. Zij betalen geen hogere premie maar hebben vooral meer verzekeringen afgesloten. Volgens het Centrum voor Verzekeringsstatistiek is de verzekeringsdichtheid in Nederland hoog want "we zijn een risicomijdend volk. Daarbij komt dat onze zorgver-

zekeringsmarkt volledig geprivatiseerd is. De premieomzet van de zorgverzekeraars is namelijk goed voor bijna de helft van het totaal.”⁴

1.1.3 Inkomsten en werkwijze

De inkomsten van verzekeraars komen grotendeels van de verzekeringspremies en van de opbrengsten uit beleggingen. In 2007 was de totale waarde van de beleggingen van de Nederlandse verzekeraars € 323,2 miljard.⁵

Volgens het Verbond van Verzekeraars beleggen verzekeraars een relatief klein deel van hun eigen vermogen in aandelen, onder andere om het risico op grote verliezen beperkt te houden. Het grootste deel van beleggingen van verzekeraars bestaat uit vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties, vorderingen uit (hypothecaire) leningen en vastgoed. Dit wordt bevestigd door onderstaande figuur, die echter ook laat zien dat aandelen een derde deel van de beleggingen van verzekeraars vormt.⁶

Figuur 1.1 Beleggingen van Nederlandse verzekeraars in 2007, naar beleggingscategorie

Gebaseerd op: Balans en actuele waarde beleggingen van onder toezicht staande verzekeraars (tabel 7.2). *Statistisch Bulletin juni 2009*. De Nederlandse Bank, Amsterdam, juli 2009.

Voor zorgverzekeraars zijn de inkomsten meer divers dan voor andere soorten verzekeraars. De premie-inkomsten van een zorgverzekeraar komen gedeeltelijk van de verzekerden (nominale premie) en gedeeltelijk vanuit het zorgverzekeringsfonds (inkomensafhankelijke premie en rijksbijdrage). De zorgverzekeraar bepaalt zelf de hoogte van het nominale deel van de premie. Die kan variëren door de gekozen verzekeringsvorm (natura of restitutie), de hoogte van het eigen risico, door het aanbieden van collectiviteitskorting en sinds 2009 door het belonen van trouwe klanten middels een korting op de premie. Er is sprake van felle premieconcurrentie tussen zorgverzekeraars, hoewel dit nauwelijks leidt tot overstappers en tot gewijzigde marktverhoudingen.⁷

De kernactiviteit van verzekeraars is het inschatten en beoordelen van risico's. Daarnaast heeft een verzekeraar mensen in dienst voor de polisadministratie. Dit laatste kan echter veel efficiënter en goedkoper, vooral als het gaat om de 'simple risk'-producten, zoals particuliere schadeverzekeringen. Steeds meer verzekeraars zullen door de economische omstandigheden gedwongen worden hun polisadministratie en schadeafhandeling gaan uitbesteden, hoewel verzekeraars hier weinig ervaring mee hebben en ervoor terugschrikken om deze vitale afdelingen af te stoten. Een voorbeeld van een verzekeraar die deze stap heeft gezet is Nationale-Nederlanden, die de schadeafhandeling heeft ondergebracht bij Van Ameyde in Rijswijk.⁸

1.1.4 Brancheorganisaties

De meeste verzekeringsmaatschappijen zijn verenigd in het Verbond van Verzekeraars (het Verbond). Het Verbond is de belangenbehartiger van circa 95% van de in Nederland werkzame verzekeraars.

Het Verbond heeft op de Algemene Ledenvergadering in 2002 een Gedragscode Verzekeraars goedgekeurd waarin de basishoudingen voor een maatschappelijk verantwoord ondernemingsbeleid staan. In deze Code staat onder andere het voornemen om geen zaken te doen met personen, instellingen of bedrijven als deze activiteiten ontlopen die wettelijk verboden zijn of die als algemeen maatschappelijk onaanvaardbaar worden aangemerkt. Ook moeten verzekeraars volgens deze code de toevertrouwde premies zorgvuldig en verantwoord beheren.

De Federatie van Onderlinge Verzekeringmaatschappijen (FOV) is de overkoepelende organisatie van onderlinge verzekeringsmaatschappijen in Nederland. In 2008 waren 127 maatschappijen bij de federatie aangesloten, die gezamenlijk een premie-inkomen genereerden van €5 miljard. De FOV is als geassocieerd lid aangesloten bij het Verbond van Verzekeraars.⁹

De brancheorganisatie van zorgverzekeraars is Zorgverzekeraars Nederland (ZN).

De leden van ZN zijn als volgt te typeren:

- Regionaal werkende zorgverzekeraars die bewust streven naar een sterke positie in het zorgveld van de regio waarin zij werken.
- Landelijk werkende zorgverzekeraars met enkele sterke regionale kantoren. Dit zijn voormalige ziekenfondsen die hun 'afzetgebied' willen uitbreiden of ondernemingen die zijn ontstaan door fusies van verschillende ziekenfondsen en ziektekostenverzekeraars.
- Landelijk werkende verzekeraars die als onderdeel van hun pakket ook ziektekostenverzekeringen aanbieden.

ZN heeft aandacht voor goed bestuur, goed toezicht en adequate verantwoording door zorgverzekeraars. De commissie Health Insurance Governance werd ingesteld in 2001. De Health Insurance Governance bestaat uit 10 aanbevelingen en gedragsregels voor zorgverzekeraars die andere corporate governance codes aanvullen. Bestuurders en toezichthouders van zorgverzekeraars dienen –naast het ondernemingsbelang– zich tevens in te spannen voor het maatschappelijk belang. Vanuit die gedragsnorm richten zij zich ook op *social control*, *naast management control*, *financial control* en *behavioural control*.¹⁰

1.1.5 Regulering

De Nederlandsche Bank (DNB) verleent vergunningen aan verzekeraars die aan wettelijke eisen voldoen en controleert de naleving door verzekeraars van de voorschriften van de Wet financieel toezicht (Wft). Deze wet is per 1 januari 2007 van kracht en stelt onder andere eisen aan financiële dienstverleners op het gebied van deskundigheid en zorgplicht.

Buitenlandse verzekeraars (uit Europa) kunnen via bijkantoren verzekeringsproducten in Nederland aanbieden. Dit mogen zij doen op basis van een vergunning die verkregen is in een ander EU-land. Deze verzekeraars staan niet onder toezicht van DNB, maar van de toezichthouder in het land waar zij hun hoofdvestiging hebben.

Verzekeraars bieden hun producten vaak aan via tussenpersonen. Tussenpersonen, ook wel assurantietussenpersonen genoemd, staan niet onder toezicht van DNB maar van de Autoriteit Finan-

ciële Markten (AFM). De AFM houdt ook toezicht op de 'Financiële bijsluiter' waarin vooral bij ingewikkelde overeenkomsten de eigenschappen van het product nader uitgelegd worden. De verzekeraar moet een Financiële Bijsluiter geven bij een verzekering waarbij klanten kunnen beleggen.

Naast de Wft hebben pensioenverzekeraars ook te maken met de Pensioenwet (PW). Er bestaan twee hoofdcategorieën instellingen die pensioenregelingen uitvoeren en daarmee onder toezicht van de AFM vallen: pensioenfondsen en levensverzekeraars die collectieve pensioencontracten uitvoeren.¹¹

Tenslotte hebben zorgverzekeraars te maken met de Zorgverzekeringswet (ZvW), die zij moeten uitvoeren sinds 1 januari 2006. In deze wet is vastgelegd dat iedereen die in Nederland woont en/of loonbelasting betaalt, verplicht is om een basisverzekering af te sluiten. Voor zorgverzekeraars geldt een acceptatieplicht en een zorgplicht. De verzekeraars onderhandelen met zorgaanbieders over goede zorg tegen scherpe prijzen. Toezicht op zorgverzekeringen is de taak van de NZa, de Nederlandse Zorgautoriteit. De NZa houdt tevens toezicht op de zorgkantoren die de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten uitvoeren.¹²

1.2 Ontwikkelingen in de sector

1.2.1 Toetreden zorgverzekeraars

Sinds 1 januari 2006 kent Nederland een nieuw zorgverzekeringsstelsel. Voor de oude verzekeringsvormen (ziekenfonds, particuliere verzekering en de ambtenarenregeling) is één zorgverzekering met een wettelijk omschreven basispakket en aanvullende verzekeringen met een divers aanbod per zorgverzekeraar in de plaats gekomen. Het stelsel is ingedeeld in de volgende drie compartimenten:

- Het eerste compartiment: zware medische risico's, verzekerd in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ);
- Het tweede compartiment: basismedische zorg, op basis van de Zorgverzekeringswet;
- Het derde compartiment: de minder noodzakelijk geachte vormen van zorg, gedekt door aanvullende (particuliere) verzekeringen.¹³

De entree van de ziektekostenverzekeraars in de cijfers van de particuliere verzekeraars (sinds de invoering van de Zorgverzekeringswet in 2006) veranderde het vertrouwde marktbeeld. Schadeverzekeraars, levensverzekeraars en uitvaartverzekeraars hadden in 2006 een gezamenlijk premieinkomen van €71,5 miljard. Dat is een ruime verdubbeling ten opzichte van 2005, die grotendeels verklaard kan worden door de stijging van de premieomzet van zorgverzekeraars, van €10 miljard in 2005 tot € 34,4 miljard in 2006, dankzij de invoering van de basisverzekering.¹⁴

Een belangrijke reden om het zorgstelsel aan te passen was het verbeteren van de invloed van verzekerden op de kwaliteit en het aanbod van zorg. Uitgangspunt is dat consumenten door over te stappen naar een andere verzekeraar, door deelname in verzekerdenraden of via andere middelen invloed kunnen en zullen uitoefenen op het aanbod in de zorg. Een belangrijke conclusie uit een rapport van de Nederlandse Zorgautoriteit is echter dat verzekerden meestal onbekend zijn met georganiseerde manieren van beïnvloeding via verzekerden- of ledenraden. Verzekeraars zouden de participatiemogelijkheden die zij bieden bij verzekerden beter onder de aandacht moeten brengen.¹⁵

1.2.2 Beleggingsverzekeringen en woekerpolis

Een beleggingsverzekering is een combinatie van een levensverzekering en een belegging, waarvoor de consument periodiek een premie of eenmalig een koopsom betaalt. De verzekeraar belegt deze inleg voor de klant, zodat uit de beleggingsinkomsten te zijner tijd een uitkering betaald kan

worden. De verzekeraar belegt echter niet de gehele inleg, maar trekt daar eerst verschillende vergoedingen vanaf voor:

- de overlijdensrisico- en/of arbeidsongeschiktheidsverzekering;
- advies en provisie;
- transactie- en beleggingskosten.

Uit onderzoek blijkt dat niet iedereen zich voldoende bewust is van de risico's van een beleggingsverzekering en dat de consument bij het afsluiten vaak onvoldoende op de hoogte is van de kosten van een beleggingsverzekering.

Een dergelijke verzekering wordt ook wel 'woekerpolis' genoemd als het kostenniveau zo hoog is dat de uitkering van een beleggingsverzekering alleen onder zeer gunstige beurscondities de beoogde waarde heeft.

In 2006 veroorzaakte de kostenverdeling en de intransparantie van woekerpolissen negatieve reacties bij verzekerden en belangenorganisaties in de media. Als reactie daarop stelde het Verbond van Verzekeraars de commissie De Ruiter in om aanbevelingen te doen over de verbetering van de informatievoorziening rondom beleggingsverzekeringen. Eind 2006 stelde de commissie De Ruiter voor om meer en specifiekere informatie te geven over kosten en waardeopbouw voorafgaand aan, bij afsluiten en gedurende de looptijd van een beleggingsverzekering middels informatiemodellen. De verzekeringsmarkt implementeert de voorstellen van De Ruiter vanaf 2007.

In januari 2008 wordt de wetgeving verscherpt door aanpassing van Besluit gedragstoezicht financiële ondernemingen (Bgfo). De aanpassing van het Bgfo sluit aan op de door verzekeraars uitgewerkte informatiemodellen, die daarmee van een wettelijke grondslag worden voorzien.

In oktober 2008 komt het rapport 'Feitenonderzoek beleggingsverzekeringen' van de AFM uit, een studie op verzoek van de Tweede Kamer. Daarin legt de AFM de nadruk op de feitelijke presentatie van beleggingsverzekeringen. Verder concludeert de AFM dat vijftien procent van beleggingspolissen meer dan 3,5 procent kosten bevatte en dus "woekerpolissen" genoemd kunnen worden. Deze grens werd gesteld in een rapport van de Ombudsman Financiële Dienstverlening: een kostenpercentage tussen 2,5 en 3,5 bij beleggingsverzekeringen wordt als aanvaardbaar gekwalificeerd.¹⁶

Consumentenorganisaties zoals Stichting Verliespolis en Woekerpolisclaim voerden de laatste jaren overleg met verzekeraars die woekerpolissen hebben verkocht over schaderegelingen voor gedupeerde beleggers.

Volgens de stichting Consumentenclaim en Koersplan de Weg Kwijt is er een kans dat ze een regeling treffen die niet in het belang is van de consument. Zij adviseren consumenten om een rechtszaak aan te spannen en voor een hoger bedrag gecompenseerd te worden. Recent oordeelde de rechtbank Utrecht dat de in rekening gebrachte kosten voor een ingebouwde overlijdensrisicodekking van AEGON/Spaarbeleg met terugwerkende kracht ruim 85% verlaagd moeten worden, wat resulteert in een hoger schadebedrag dan in de schikking werd geboden door AEGON en in vergelijkbare zaken door andere verzekeraars. Verzekeraars willen echter liefst zo snel mogelijk een regeling treffen omdat de affaire hun imago schaadt.¹⁷

1.2.3 Financiële crisis

Eind 2008 voorspelden verzekeraars al dat de premies in 2009 omhoog zouden gaan door de verliezen die ze op de aandelenbeurzen haalden. De totale waarde van de aandelenportefeuilles van Nederlandse verzekeraars nam af van € 112 miljard tot € 101 miljard. Dat kwam overwegend door

koersverliezen, die voor verzekeraars € 6 miljard bedroegen. Deze verliezen deden zich in het laatste kwartaal van 2008 in alle aandelencategorieën voor, in beurs- en niet-beursgenoteerde aandelen en participatiebewijzen.

Verzekeringsinstellingen vertonen in de regel ander beleggingsgedrag dan pensioenfondsen en richten zich meestal niet op een van tevoren vastgestelde beleggingsmix. Als reactie op koersverliezen op de beurs kochten verzekeraars recentelijk per saldo vrijwel geen aandelen meer, maar schuldpapier dat gefinancierd werd met reguliere premieontvangsten.¹⁸

Volgens een in opdracht van het Verbond geschreven rapport van de Boston Consulting Group kan de financiële crisis van 2008 het best geïnterpreteerd worden als het eind van een *asset-bubble*. Bezittingen (zowel huizen als aandelen en obligaties) werden steeds meer waard, waardoor er een zeepbel is ontstaan.

De financiële crisis heeft een groter effect gehad op levensverzekeraars dan op schadeverzekeraars. Levensverzekeraars hebben een zeer grote hoeveelheid beleggingen ten opzichte van het eigen vermogen (hoge *leverage*) en beperktere middelen om op een crisis te reageren dan schadeverzekeraars. De rentegaranties aan polishouders van levensverzekeraars zijn voor een lange periode afgegeven en de prijzen van lopende polissen kunnen niet tussentijds worden verhoogd. Bij schade- en zorgverzekeringen kan dat wel omdat die polissen in het algemeen een looptijd hebben van een jaar.

De crisis trof banken harder dan verzekeraars en Nederlandse financiële concerns harder dan Europese verzekeraars. Dit komt omdat de businessmix van Nederlandse concerns veel meer gericht is op levensverzekeringen en omdat zij veelal ook bankactiviteiten hebben.¹⁹

Toch concluderen de brancheorganisaties FOV en het Verbond beide in hun jaarverslagen dat de verzekeringssector in Nederland voldoende gezond bleek om een gebeurtenis zoals de financiële crisis in 2008 te overleven. De solvabiliteit stond weliswaar onder druk maar kwam nergens onder de vereiste solvabiliteitsgrens.

Door de crisis stagneerde het premie-inkomen van levensverzekeraars in 2008 op een waarde van € 26 miljard en werd het technisch resultaat negatief. Daarnaast zorgden koersdalingen ervoor dat het totale resultaat over 2008 op -20% uitkwam, een historisch dieptepunt. Zorgverzekeraars boekten een stijging van het premie-inkomen tot €36 miljard in 2008. Vanaf de invoering van het nieuwe ziektekostenstelsel in 2006 boekten deze verzekeraars al verlies op hun portefeuille. Door premieverhogingen kwam het technisch resultaat in 2008 voor het eerst uit op een positief cijfer van 2%. Beleggingsverliezen maakten het uiteindelijke resultaat toch nog negatief. De schadeverzekeraars wisten in 2008 nog een stijging van het premie-inkomen te realiseren. Dit bedroeg €13 miljard tegen €12,7 miljard in 2007.²⁰

1.3 Verantwoord beleggingsbeleid

1.3.1 Maatschappelijke aandacht voor verantwoord beleggingsbeleid

Het Verbond van Verzekeraars heeft in 2002 een gedragscode Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen opgesteld, waarin het onderwerp verantwoord beleggen is opgenomen. Met betrekking tot hun rol als institutionele beleggers beloven de verzekeraars “de ontvangen gelden solide en rendementsbewust beleggen, waarbij wij in ons beleggingsbeleid ook onze maatschappelijke verantwoordelijkheid betrekken”.²¹ In de publieke opinie heeft het verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen steeds de aandacht gekregen, maar dit geldt veel minder voor de sector verzekeraars.

De discussie over verantwoord beleggen begon met *corporate governance* onderwerpen en de totstandkoming van de *Code Tabaksblat* (ook bekend als de Nederlandse *Corporate Governance Code*). Veel minder aandacht hadden institutionele beleggers voor sociale- en milieuonderwerpen. In 2006 bleek uit onderzoek van de VBDO dat slechts een handjevol pensioenaanbieders informatie over duurzaam beleggen in hun jaarverslag geeft.²²

Maar in april 2006 stelde de *Toekomstagenda milieu* dat het Nederlandse kabinet “de ontwikkeling en toepassing van duurzaamheidscriteria door banken en private investeerders (tevens pensioenfondsen) een impuls wil geven”.²³

In april 2007 werd het onderzoek “De Kracht van Pensioenfondsen” van prof.dr. Harry Hummels gepresenteerd. Deze studie concludeerde dat pensioenfondsen hun verantwoord ondernemen als onderdeel van hun beleggingsbeleid serieus nemen, maar dat de implementatie nog in de kinderschoenen staat.²⁴

De documentaire “Het Clusterbomgevoel” van het televisieprogramma Zembla had kort daarvoor duidelijk gemaakt dat het vermogen van enkele grote pensioenfondsen onder andere belegd wordt in bedrijven die zeer milieuvervuילend zijn, die betrokken zijn bij kinderarbeid of die controversiële wapens zoals landmijnen en clustermunities produceren. Veel pensioenfondsdeelnemers reageerden verontwaardigd en de media besteedden de daaropvolgende weken aandacht aan het beleggingsbeleid van pensioenfondsen.

De koepels van pensioenfondsen grepen deze maatschappelijke onrust aan om de discussie met hun leden over verantwoord beleggen te intensiveren. Al in april 2007 publiceerde de VB een eerste handleiding “Maatschappelijke belangenafweging en transparantie in het beleggingsproces” en in november 2007 publiceerde een door de koepels samengestelde commissie het eindrapport “De gearriveerde toekomst - Nederlandse pensioenfondsen en de praktijk van verantwoord beleggen”. Het rapport biedt besturen van pensioenfondsen handvatten om invulling te geven aan verantwoord beleggen.²⁵

In november 2007 lanceerde de vakcentrale FNV een concreet 10-puntenplan voor verantwoord beleggen door pensioenfondsen en deed een oproep aan pensioenfondsen om hun beleggingen in Total, Chevron en SBM Offshore terug te trekken, als deze hun activiteiten in Birma niet stoppen en de banden met het militaire regime niet verbreken.²⁶

De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) publiceerde in maart 2008 een boekje met elf interviews met prominente Nederlanders over de maatschappelijke rol van pensioenfondsen en maatschappelijk verantwoord beleggen.²⁷ In navolging op de eerste *Benchmark Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid door Nederlandse pensioenfondsen en -verzekeraars* (Benchmark Pensioenfondsen) organiseerde de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) in juni 2008 een seminar over verantwoord beleggen door pensioenfondsen, waarin in workshops op verschillende instrumenten verder werd ingegaan. Eind 2008 trokken de tweede editie van de Benchmark Pensioenfondsen en een studie van de VBDO naar het aanbod van vermogensbeheerders van diensten op het gebied van verantwoord beleggen de aandacht.

In januari 2009 werd De Eerlijke Bankwijzer gelanceerd, een initiatief van Oxfam Novib, Amnesty International, Milieudefensie en FNV Mondiaal, veel aandacht. Deze website beoordeelt banken op hun maatschappelijk verantwoord beleid en blijkt drie maanden na de lancering zeer succesvol. De meeste banken hebben zich de slechte scores bij de eerste beoordeling aangetrokken en hebben hun beleid op een aantal punten verbeterd. De media en het publiek toonden grote belangstelling voor de Eerlijke Bankwijzer. De website werd door 50.000 mensen bezocht en bijna vierduizend mensen schreven hun bank aan om uitleg te vragen over hun slechte scores.²⁸

1.3.2 Relevante internationale initiatieven

Om aangrijpingspunten te vinden om verzekeraars tot een duurzamer beleggingsbeleid te stimuleren, gaat deze paragraaf in op internationale initiatieven op het gebied van verantwoord beleggen door verzekeraars en andere financiële instellingen. Het gaat om initiatieven van overheden, van de sector zelf en van maatschappelijke organisaties. Het overzicht is niet uitputtend, maar noemt wel de meest bekende voorbeelden wereldwijd.

● UN Principles for Responsible Investment

In mei 1992 werd door de UNEP, het milieuprogramma van de Verenigde Naties, het *UNEP Finance Initiative* gelanceerd. Sindsdien hebben meer dan 170 financiële instellingen uit de hele wereld, waarvan 18% verzekeraars, een van de twee verklaringen van het *UNEP Finance Initiative* ondertekend, waarin ze toezeggen milieucriteria in al hun bedrijfsactiviteiten te integreren. UNEP FI organiseert allerlei bijeenkomsten en werkgroepen om de ondertekenaars te helpen deze doelstelling in de praktijk te brengen.²⁹

Een van deze werkgroepen richtte zich in juli 2004 expliciet op de beleggingssector: vermogensbeheerders en beleggingsfondsen. Dit mondde in april 2006 uit in de *UN Principles for Responsible Investment*, die werden gelanceerd door VN-secretaris Kofi Annan. De ondertekenaars beloven om voortaan "rekening te houden met milieu-, sociale- en governance-onderwerpen in hun beleggingsbeslissingen". Het uitsluiten van bepaalde bedrijven op grond van milieu-, sociale- en governance-normen (*negative screening*) wordt niet expliciet genoemd in de *Principles*, maar valt natuurlijk wel onder de brede omschrijving "rekening houden met ...".

De *UN Principles for Responsible Investment* zijn inmiddels (juli 2009) door 566 organisaties ondertekend, waarvan 182 institutionele beleggers (pensioenfondsen en verzekeraars), 277 vermogensbeheerders en 107 dienstverlenende organisaties. Tot de ondertekenaars behoren de Nederlandse verzekeraars en/of vermogensbeheerders ABN AMRO Asset Management (inmiddels onderdeel van BNP via Fortis), Achmea, Cordares, ING Investment Management, Mn Services, Robeco en SNS Asset Management.³⁰

● Enhanced Analytics Initiative

Het *Enhanced Analytics Initiative (EAI)* is een coalitie van vermogensbeheerders en institutionele beleggers die probeert te stimuleren dat aandelenanalisten meer aandacht besteden aan niet-financiële criteria (op het gebied van governance, milieu, arbeidsverhoudingen etc.) in hun onderzoeksrapporten. Aandelenanalisten werken bij investeringsbanken en gespecialiseerde aandelenhandelaars. Hun analyses en aanbevelingen worden verspreid onder particuliere en institutionele beleggers, en bepalen in belangrijke mate in welke aandelen beleggers geïnteresseerd zijn.

De deelnemers van het EAI beloven minimaal 5% van hun researchbudget te besteden aan rapporten van aandelenanalisten die bewezen hebben op een goede manier rekening te houden met niet-financiële criteria. De leden van het EAI beheren een totaal vermogen van € 1.800 miljard.³¹

● Carbon Disclosure Project

Het Carbon Disclosure Project is een gecoördineerde, internationale poging van institutionele beleggers om druk uit te oefenen op het klimaatbeleid van de bedrijven waarin ze beleggen. Het Carbon Disclosure Project richt zich op het in kaart brengen van de emissies van broeikasgassen van beursgenoteerde bedrijven, en hun initiatieven om deze te verminderen.³²

● Institutional Investor Group on Climate Change (IIGCC)

De Institutional Investor Group on Climate Change (IIGCC) is een netwerk van pensioenfondsen en andere institutionele investeerders dat analyses laat maken die het inzicht in de gevolgen van kli-

maatverandering bevorderen, en bedrijven en markten waarin leden investeren oproept om minder CO₂ uit te stoten.

- **Verenigde Naties Global Compact**

Het Verenigde Naties Global Compact werd in juli 2000 in het leven geroepen als internationaal initiatief dat bedrijven en VN-organisaties, vakbonden en het maatschappelijk middenveld moet verbinden in de bevordering van tien beginselen op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding. Doelstelling is integratie van de tien beginselen in de activiteiten van het wereldwijde bedrijfsleven, en de bevordering van acties ter ondersteuning van de VN-doelstellingen. Naleving van de tien principes van Global Compact gebeurt op vrijwillige basis.

- **Andere internationale richtlijnen**

Andere internationale richtlijnen die richtinggevend kunnen zijn voor het verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen zijn onder meer:

- International Corporate Governance Network - principes (ICGN principes)
- OESO beginselen inzake *corporate governance*
- OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen
- Global Reporting Initiative richtlijnen (GRI-richtlijnen)
- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens
- Verdrag voor de Rechten van het Kind
- Verklaring inzake de Fundamentele Principes en Rechten op het Werk (van ILO)
- Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling.

H2/ Onderzoeksopzet

2.1 Onderzoeksdoel

Het doel van de *Benchmark verantwoord beleggen door Nederlandse verzekeraars* (Benchmark Verzekeraars) is om verzekeraars en hun verzekerden inzicht te bieden in de stand van zaken op het gebied van (maatschappelijk) verantwoord beleggen bij de grootste verzekeraars in Nederland. Deze vergelijking biedt verzekeraars een onafhankelijk instrument om te toetsen in hoeverre hun (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid voldoet aan de maatschappelijke verwachtingen en hoe het zich verhoudt tot het beleid van hun collega's en concurrenten. Voor de verzekerden biedt deze benchmark inzicht in het beleid van hun verzekeraars.

In 2007 publiceerde de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) in samenwerking met onderzoeksbureau Profundo de eerste *Benchmark verantwoord beleggen door Nederlandse pensioenfondsen en -verzekeraars* (Benchmark Pensioenfondsen). Dit rapport richt zich op uitsluitend op verzekeraars. De komende jaren zullen beide onderzoeken opnieuw uitgevoerd worden. Uiteindelijk hoopt de VBDO met deze benchmarks te bevorderen dat zoveel mogelijk Nederlandse verzekeraars en pensioenfondsen een goed (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid ontwikkelen, dit beleid consequent en gebruik makend van meerdere instrumenten implementeren, en daarover transparant en duidelijk verantwoording afleggen.

2.2 Onderzoeksgroep

Voor het onderzoek van de Benchmark Verzekeraars zijn de grootste verzekeraars van Nederland geselecteerd, gemeten naar hun bruto premie-inkomen op basis van een onderzoek van het tijdschrift VVP.³³ Als onderdrempel is een premie-inkomen van € 100 miljoen bruto in 2007 aangehouden. Een aantal verzekeraars in deze selectie is eerder in de Benchmark Pensioenfondsen onderzocht (deze zijn vetgedrukt).

De volgende 30 verzekeraars zijn geselecteerd voor deze Benchmark Verzekeraars:

- **Achmea** (onderdeel van Eureko)
 - Agis Zorgverzekeringen
 - Avero Achmea
 - Centraal Beheer Achmea
 - FBTO
 - Interpolis
 - Zilveren Kruis Achmea
- Aegon
 - TKP
- **AIG Europe (Nederland)**
- Alhermij
- Allianz Nederland
- ARAG
- **ASR Verzekeringen** (voorheen Fortis Verzekeringen)
 - De Amersfoortse
 - Falcon Leven
 - Europeesche
 - Ardanta
 - Ditzo
- Bovemij
- Cardif (onderdeel van BNP Paribas)
- Cordares (onderdeel van APG)
- CZ
- DAS
- De Friesland
- De Goudse
- **Delta Lloyd Groep** (onderdeel van Aviva)
 - OHRA
 - ABN AMRO Verzekeringen
- DSW
- Generali
- HDI-Gerling
- Klaverblad
- Legal & General
- Loyalis (onderdeel van APG)
 - Anderzorg
 - Azivo
- **Nationale-Nederlanden** (onderdeel van ING)
 - RVS
 - Movir
- Onderlinge 's-Gravenhage
- ONVZ
- **REAAL Verzekeringen** (onderdeel van SNS Reaal)
 - Proteq
 - DBV
 - Route Mobiel
- TVM
- Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)
- UVM
- Zorg en Zekerheid

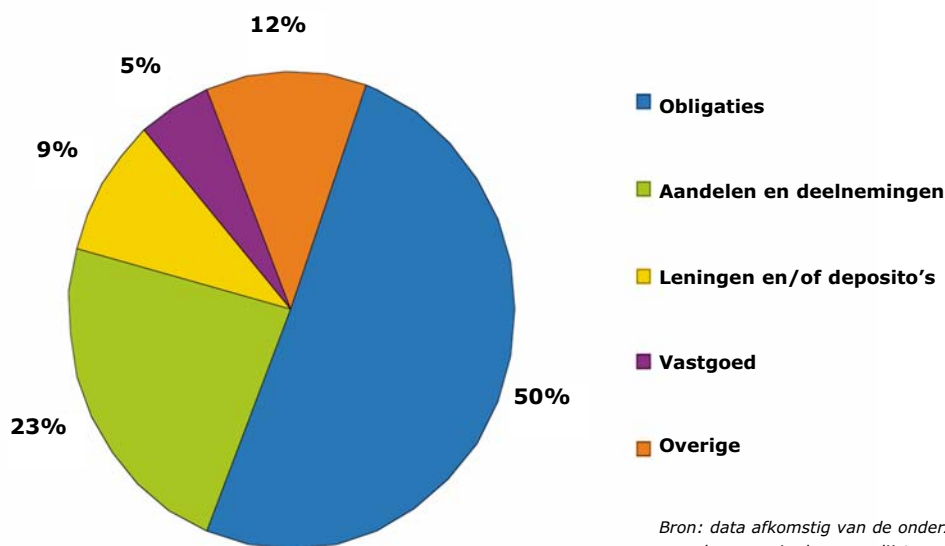
De geselecteerde verzekeraars zijn te verdelen naar type: leven, schade en zorg. Door het selectiecriterium van een bruto premie-inkomen van meer dan € 100 miljoen zijn uiteindelijk geen uitvaartverzekeraars onderzocht. Van de verschillende typen is de verdeling in aantallen als volgt:

- **5 zorgverzekeraars**
- **6 schadeverzekeraars**
- **4 levensverzekeraars**
- **2 verzekeraars die zowel schade- als zorgverzekeringen aanbieden**
- **7 verzekeraars die zowel levens- als schadeverzekeringen aanbieden**
- **6 verzekeraars die zowel levens-, schade- als zorgverzekeringen aanbieden**

De verzekeraars in de laatste groep vallen ook binnen de groep van grootste verzekeraars, met een bruto premie-inkomen van meer van € 1.000 miljoen (10 verzekeraars). Verder worden een groep met een bruto premie-inkomen tot € 300 miljoen (12 verzekeraars) en een groep met een bruto premie-inkomen van € 300 tot 1.000 miljoen (10 verzekeraars) onderscheiden.

Van de onderzoeksgroep hebben 16 verzekeraars aangegeven hoe hun beleggingen over verschillende beleggingscategorieën zijn verdeeld. Uit deze steekproef blijkt dat gemiddeld de helft van het belegd vermogen in obligaties belegd wordt. Dit is een hoger percentage dan Figuur 1 voor alle verzekeraars in Nederland liet zien, waar 42% van de beleggingen in obligaties is belegd. Tegelijkertijd is het percentage aandelen van de onderzochte groep lager: 23% in plaats van 33% voor alle verzekeraars in Nederland. Figuur 2 geeft een overzicht van de beleggingsmix van de onderzochte verzekeraars.

Figuur 2.1 Beleggingen van de onderzoeksgroep in 2008, naar beleggingscategorieën.

Tenzij anders aangegeven heeft de Benchmark Verzekeraars betrekking op alle onderdelen van de bedrijven die op het gebied van verzekeringen actief zijn op de Nederlandse markt.

2.3 Onderzoekperiode

De Benchmark Verzekeraars heeft betrekking op de huidige situatie (peildatum 1 januari 2009) en op het afgelopen jaar (1 januari 2008 - 31 december 2008).

2.4 Informatieverzameling

Aan alle onderzochte verzekeraars is een vragenlijst toegestuurd, waarin informatie werd gevraagd ten aanzien van alle beoordelingsaspecten die in paragraaf 2.5 worden genoemd. De vragenlijst vindt u in Bijlage 2.

Daarnaast is informatie over het (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid van de Nederlandse verzekeraars verzameld uit publicaties (jaarverslagen, websites en andere) van de verzekeraars zelf en uit berichten in financiële media.

Op basis van de uit deze bronnen verzamelde informatie is van elke verzekeraar een profiel opgesteld waarin aan alle beoordelingsaspecten aandacht wordt besteed. Deze profielen zijn ter controle teruggestuurd naar de verzekeraars en waar nodig gecorrigeerd. De uiteindelijke profielen vindt u in Bijlage 1.

2.5 Klankbordgroep

Voor de publicatie van dit rapport heeft de VBDO een aantal marktpartijen en experts uit de verzekeringswereld gevraagd hun mening over de benchmark te geven. De VBDO wil door middel van het consulteren van deze klankbordgroep bewerkstelligen dat de benchmark aansluit bij de realiteit van de pensioenwereld. Het doel van de bijeenkomst van de klankbordgroep was om inhoudelijk over de methodiek en voorlopige resultaten van de benchmark te discussiëren en te kijken waar mogelijke verbeteringen konden worden aangebracht.

In lijn met de onderzoeksrespons voor de toegestuurde vragenlijst viel de respons op de uitnodiging om mee te doen met de klankbordgroep tegen. Het was een uitdaging om verzekeraars te vinden die deel uit wilden maken van deze klankbordgroep. Met name de kleinere verzekeraarsmaatschappijen gaven aan geen interesse te hebben en uiteindelijk kon deze groep ook niet vertegenwoordigd worden in de klankbordgroep.

Wat betreft de methodiek vonden de aanwezigen een aantal van de criteria te streng of te hoog ingestoken. De beoordeling diende volgens deze partijen te weerspiegelen dat verantwoord beleggen een betrekkelijk nieuw onderwerp is voor verzekeraars. Verder stemden zij in met een aantal wijzigingen in de formulering van de beoordelingscriteria zoals uitsluitingen en ESG-criteria die meer duidelijkheid moesten bieden.

De voorlopige resultaten die de deelnemers ontvangen hadden lieten duidelijk zien dat de onderzoeksrespons teleurstellend was. Toch was er weinig verbazing. Tijdens de klankbordbijeenkomst kwam duidelijk naar voren dat bewustwording onder de verzekeraars heel belangrijk is. Het werd duidelijk dat de benchmark beschouwd werd als een manier om de aandacht van verzekeraars te vestigen op verantwoord beleggen. De belangrijkste boodschap van de klankbordgroep was dat verzekeraars die wel actief zijn beloond moeten worden terwijl de achterlopers aangezet worden stappen te nemen richting een verantwoord beleggingsbeleid.

2.6 Beoordelingsaspecten

Het (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid van Nederlandse verzekeraars wordt beoordeeld op basis van de methodologie die eerder is ontwikkeld voor de Benchmark Pensioenfondsen van de VBDO en Profundo (gepubliceerd in december 2007 en december 2008). Mede omdat er toen ook pensioenverzekeraars werden onderzocht is gebleken dat de methodologie ook geschikt is voor de beoordeling van verzekeraars in het algemeen. Op bepaalde punten is de methodologie aangepast aan de specifieke kenmerken van de verzekeringssector. Het gaat om 9 beoordelingsaspecten, gegroepeerd in drie categorieën:

- **Beleid:**
 1. (Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid
- **Uitvoering:**
 2. Uitsluitingen
 3. ESG-criteria bij selectie beleggingen
 4. Engagement
 5. Stembeleid
 6. Duurzaamheidsfinanciering
- **Verantwoording:**
 7. Transparantie over uitbesteding
 8. Dialoog met de samenleving
 9. Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

In dit onderzoek wordt ook aandacht besteed aan mogelijk specifieke duurzame of maatschappelijk verantwoorde producten die verzekeraars aanbieden. Dit kan bijvoorbeeld een 'duurzaam beleggingsfonds' of een 'groene verzekering' zijn. Als een verzekeraar een duurzaam product aanbiedt, wordt dit product geprofileerd. Het wordt echter niet meegenomen in de score als onderdeel van een criterium of als een apart criterium. Het uitgangspunt van de beoordelingsmethode is immers dat verantwoord beleggen op de hele portefeuille betrekking heeft en niet alleen op een specifiek product.

2.7 Scoremethodologie

Aan iedere verzekeraar wordt voor ieder van de genoemde beoordelingsaspecten een score gegeven tussen 1 en 5 (alleen gehele getallen), op basis van de in paragraaf 2.7 beschreven beoordelingscriteria. Als op een vraag geen antwoord wordt gegeven door een verzekeraar, en ook in andere bronnen geen antwoord kan worden gevonden, worden 0 punten toegekend.

De scores van de 9 beoordelingsaspecten worden samengevoegd tot een totaalscore. Dit is een gewogen score, niet alle beoordelingsaspecten wegen even zwaar. Aan ieder beoordelingsaspect is een wegingpercentage toegekend, zodanig dat de som van de verschillende wegingpercentages 100% is. De totaalscore die de verzekeraars kunnen halen varieert daardoor tussen 0 en 5.

De wegingsfactoren zijn als volgt:

- Het verantwoord beleggingsbeleid zelf (1 criterium): 20%
- De instrumenten die worden gebruikt om het beleid uit te voeren (5 criteria): 60%
- De verantwoording die wordt afgelegd aan deelnemers en andere betrokkenen (3 criteria): 20%

De nadruk ligt bij deze verdeling op de gebruikte instrumenten bij de uitvoering, omdat de praktijk van het verantwoord beleggen belangrijker wordt gevonden dan de voornemens op papier. Het gaat hierbij om vijf criteria, die elk dus voor 12% meetellen in de eindscore. De formulering van

het verantwoord beleggingsbeleid is het zwaarstwegende individuele criterium (20% van de eindscore). Hiervoor is gekozen als aanmoediging van de verzekeraars die pas onlangs een verantwoord beleggingsbeleid hebben geformuleerd en die nu bezig zijn met het definiëren van instrumenten. Anderzijds weegt verantwoording over het gevoerde beleid net zo zwaar als de formulering van dat beleid zelf.

2.7.1 Publiek beleidsdocument

De eerste zes criteria spreken van een 'publiek beleidsdocument' waarin de verzekeraar uitleg zou kunnen geven over de uitgangspunten, criteria en reikwijdte van het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid in het algemeen en/of van een specifiek instrument. Deze documenten zijn er in vele soorten en maten en de publieke beschikbaarheid ervan varieert enigszins. In dit onderzoek wordt met publiek bedoeld dat het beleidsdocument beschikbaar is op de website van de verzekeraar of op verzoek wordt toegestuurd naar derden.

Een intern document dat speciaal voor dit onderzoek wordt opgestuurd naar VBDO wordt weliswaar beschreven in het profiel maar niet aangemerkt als publiek beleidsdocument en de beoordeling zal daardoor een punt lager uitvallen, ook als het beleid zelf zorgvuldig is geformuleerd. Wanneer het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid is beschreven in meerdere separate stukken, op diverse pagina's op de website van de verzekeraar staat vermeld of in het (maatschappelijk) jaarverslag wordt dit ook als beleidsdocument beschouwd. Het belangrijkste is dat het beleid publiek toegankelijk is.

2.7.2 Toepassing door bedrijfsonderdelen

De organisatie van verzekeringsmaatschappijen is anders dan bij pensioenfondsen. Vaak zijn het dochterbedrijven van grotere financiële instellingen die ook hypothecaire en bancaire producten aanbieden en/of vermogensbeheer aan derden aanbieden. Het kan voorkomen dat een verzekeraar zelf geen verantwoord beleggingsbeleid heeft en het belegd vermogen onder de verantwoordelijkheid valt van een ander bedrijfsonderdeel binnen de groep. Ook gebeurt het dat het groepsbeleid integraal geldt voor de dochteronderneming (de verzekeraar). In deze gevallen zal in dit onderzoek het beleid van de groep of van de vermogensbeheerder worden beoordeeld.

De beoordeling wordt ingewikkeld als het vermogen van de verzekeraar slechts gedeeltelijk onder de verantwoordelijkheid valt van vermogensbeheerder binnen de groep en voor de rest wordt uitbesteed aan derden. Het is dan belangrijk dat de verzekeraar zelf een beleid formuleert dat aangeeft hoe het vermogen belegd zou moeten worden door de externe partijen. Als de verzekeraar dit niet heeft wordt het beleid van de vermogensbeheerder beoordeeld maar dan alsof het van toepassing is op een deel van de portefeuille, zoals dat gebeurt bij de indicator 'reikwijdte', zie voor toelichting daarop de volgende paragraaf.

2.7.3 Reikwijdte

De reikwijdte van het beleggingsbeleid is in de Benchmark Pensioenfondsen bepaald door rekening te houden met de toepassing ervan op een, meerdere of alle beleggingscategorieën. Door de verschillende constructies die verzekeraars hebben voor het beheer van het belegd vermogen moest de indicator 'reikwijdte van het beleggingsbeleid' in dit onderzoek worden aangepast.

Zo is er bij verzekeraars en de moederbedrijven waar ze onderdeel van uitmaken vaak sprake van onderscheid tussen eigen vermogen en beheerd vermogen van derden. De verdiende premies van de verzekeraars vallen onder het eigen vermogen. Bij sommige bedrijven is het beleid alleen daarop van toepassing, terwijl andere bedrijven het beleid ook toepassen op het vermogen dat zij voor derden beheren. In dit onderzoek is het uitgangspunt dat het beleid altijd van toepassing is op het

eigen vermogen van de verzekeraar. Het wordt extra gewaardeerd als het ook van toepassing is op het vermogen dat de verzekeraar voor klanten beheert, ongeacht of het dan voor één of meerdere beleggingscategorieën geldt.

2.8 Beoordelingscriteria

In de volgende subparagrafen worden de beoordelingscriteria voor de 9 beoordelingsaspecten toegelicht.

1. (Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid

Om een (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid ten uitvoer te kunnen brengen, moet het eerst zo duidelijk mogelijk geformuleerd en vastgelegd worden in een publiek toegankelijk document. Een duidelijke omschrijving van de doelstellingen en gehanteerde uitgangspunten van het beleid is daarbij belangrijk, waarbij het refereren aan erkende wet- en regelgeving en internationale verdragen duidelijke ijkpunten biedt. Ook verdient het voorkeur om in het beleidsdocument duidelijkheid te verschaffen over de te gebruiken beleidsinstrumenten.

Aangezien verzekeraars hun vermogen beleggen in verschillende beleggingscategorieën (aandelen, obligaties, private equity, vastgoed, e.a.), zou het verantwoord beleggingsbeleid op al deze categorieën betrekking moeten hebben en voor elke categorie specifieke criteria en instrumenten moeten definiëren.

Indicatoren:

- publieke beschikbaarheid van beleidsdocument
- reikwijdte van het beleid (beleggingscategorieën)
- baseert het beleid zich op duidelijke principes en richtlijnen (zoals internationale verdragen) en houdt het beleid rekening met relevante sociale- en milieuthema's
- geeft het beleid duidelijkheid over de te gebruiken instrumenten

Inschaling:

5 punten	Publiek beleidsdocument dat rekening houdt met relevante sociale- en milieuthema's, dat duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten en dat zich baseert op duidelijke principes en richtlijnen, en dat betrekking heeft op alle beleggingscategorieën en/of het vreemd vermogen
4 punten	Publiek beleidsdocument dat rekening houdt met relevante sociale- en milieuthema's en zich baseert op duidelijke principes en richtlijnen, dat duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten, en dat betrekking heeft op meerdere beleggingscategorieën en/of het vreemd vermogen
3 punten	Publiek beleidsdocument dat rekening houdt met relevante sociale- en milieuthema's en zich baseert op duidelijke principes en richtlijnen, dat betrekking heeft op één beleggingscategorie én duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten
2 punten	Publiek beleidsdocument dat rekening houdt met relevante sociale- en milieuthema's en zich baseert op duidelijke principes en richtlijnen, dat betrekking heeft op één beleggingscategorie
1 punt	Geen beleidsdocument
0 punten	Geen antwoord op deze vraag

2. Uitsluitingen: negatieve selectie

De producten en productieprocessen van sommige bedrijven zijn dermate in strijd met internationale afspraken en verdragen, dat zij van beleggingen uitgesloten dienen te worden. Rekening houden met algemene criteria zoals mensenrechten en milieu in het beleggingsbeleid biedt vaak te weinig houvast om te beoordelen welke bedrijven dienen te worden uitgesloten. Explicitering van uitsluitingscriteria wordt daarom positief gewaardeerd, met name als daarbij naar meerdere relevante sociale- en milieuthema's is gekeken. Extra duidelijkheid biedt een lijst van uitgesloten bedrijven die regelmatig geactualiseerd wordt. In principe zou het uitsluitingenbeleid behalve op aandelen in ieder geval ook op obligaties betrekking moeten hebben, en bij voorkeur ook op beleggingen in indexfondsen, hedge funds, private equity, e.d.

Indicatoren:

- publiek document dat uitsluitingsbeleid verduidelijkt
- lijst met uitgesloten bedrijven
- specifieke formulering van één of meerdere uitsluitingscriteria (zoals controversiële wapens, investeringen in specifieke landen, kinderarbeid, ernstige milieuvervuiling)

Inschaling:

5 punten	Publiek beleidsdocument met concreet gedefinieerde uitsluitingen ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria met een lijst van uitgesloten bedrijven
4 punten	Publiek beleidsdocument met concreet gedefinieerde uitsluitingen ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria, of een beleid ten aanzien van één criterium met een lijst van uitgesloten bedrijven
3 punten	Publiek beleidsdocument met concreet gedefinieerde uitsluitingen ten aanzien van één criterium
2 punten	Uitsluitingsbeleid vaag geformuleerd
1 punt	Geen uitsluitingsbeleid
0 punten	Geen antwoord op deze vraag

3. ESG-criteria bij selectie beleggingen: positieve selectie

Ook wanneer de uitgesloten bedrijven (zie boven) buiten beschouwing blijven, bestaan er soms grote verschillen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen tussen de bedrijven in wiens aandelen en obligaties verzekeraars (kunnen) beleggen. Het ene bedrijf houdt zich alleen aan de geldende milieu- en sociale wetten in het land waar het actief is, een ander bedrijf spant zich in om in ieder land waar het actief is hoge normen op sociaal en milieugebied te hanteren. Verzekeraars kunnen daar rekening mee houden in hun beleggingsbeleid en de voorkeur geven aan bedrijven die op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen beter presteren.

Anders dan bij duurzaamheidsfinanciering gaat het hier om beleggingen in beursgenoteerde bedrijven. Als deze bedrijven de voorkeur krijgen van beleggers, worden ze beloond omdat ze dan makkelijker (en dus tegen lagere kosten) kapitaal kunnen aantrekken.

Beleggers hebben het bij deze strategie vaak over rekening houden met *ESG-criteria* bij de aandelenselectie. ESG staat voor *Environment* (milieu), *Social* (sociaal) en (bestuur). Deze strategie van positieve selectie van beleggingen wordt wel omschreven als de *best-in-class* benadering.

Beleggers die de *United Nations Principles on Responsible Investment* hebben ondertekend beloven om "rekening te houden met ESG-onderwerpen in hun beleggingsbeslissingen". De UN PRI zeggen echter niets over hoe beleggers daar rekening mee moeten houden en welke ESG-onderwerpen in de overwegingen moeten worden betrokken. Dergelijke keuzes en uitgangspunten moet de verzekeraar in zijn eigen verantwoord beleggingsbeleid vastleggen.

Om ESG-criteria te kunnen toepassen, is informatie nodig over hoe verschillende bedrijven omgaan met duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Die informatie kunnen beleggers inkopen bij gespecialiseerde onderzoeksbureaus. Een andere insteek kiest het *Enhanced Analytics Initiative (EAI)*, een coalitie van vermogensbeheerders en institutionele beleggers die probeert te stimuleren dat reguliere aandelenanalisten meer aandacht besteden aan ESG-criteria in hun onderzoeksrapporten.

Het betrekken van ESG-criteria bij beleggingsbeslissingen kan behalve op aandelen ook toegepast worden op obligaties en andere beleggingscategorieën (hedge funds etc.).

Indicatoren:

- Ondertekening UN Principles for Responsible Investment
- Gebruik van ESG-criteria in specifieke fondsen met een best-in-class benadering
- Publiek beleidsdocument met duidelijk geformuleerde ESG-criteria
- Inkoop van duurzaamheidsanalyses en/of deelnemen aan Enhanced Analytics Initiative

Inschaling:

- 5 punten** ESG-criteria worden betrokken bij de selectie van beleggingen in specifieke fondsen met een best-in-class benadering, er is een publiek beleidsdocument met een duidelijke omschrijving van de ESG-criteria bij de selectie van beleggingen én een overzicht van concrete activiteiten die worden ondernomen om ESG-criteria te laten meewegen, zoals inkoop van duurzaamheidsanalyses of deelname aan EAI
- 4 punten** ESG-criteria worden betrokken bij de selectie van beleggingen in specifieke fondsen met een best-in-class benadering en er is een publiek beleidsdocument met een duidelijke omschrijving van de ESG-criteria bij de selectie van beleggingen
- 3 punten** ESG-criteria worden betrokken bij de selectie van beleggingen in specifieke fondsen met een best-in-class benadering.
- 2 punten** Ondertekening UN PRI of een algemeen statement dat ESG-criteria worden betrokken bij de selectie van beleggingen.
- 1 punt** Geen selectie van beleggingen op basis van ESG-criteria
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

4. Engagement

Verzekeraars kunnen de bedrijven in wiens aandelen of obligaties ze beleggen actief beïnvloeden door het voeren van een dialoog met de onderneming over het gevoerde beleid. Wanneer het beleid van een onderneming niet strookt met de beleidsuitgangspunten van het de verzekeraar kunnen zij, afhankelijk van de omvang van het belegde vermogen in de betreffende onderneming, in meer of mindere mate hun invloed aanwenden op de onderneming en een gedragsverandering bewerkstelligen.

Het wordt positief gewaardeerd wanneer verzekeraars een engagementbeleid hebben ontwikkeld en actief de dialoog zoeken met bedrijven, buiten de aandeelhoudersvergaderingen om. Het engagementbeleid wordt verder versterkt als een verzekeraar bedrijven waarmee ondanks door engagement niets bereikt wordt na verloop van tijd op de uitsluitingslijst plaatst.

Indicatoren:

- engagementsbeleid met duidelijke aandacht voor een breed scala aan sociale en milieucriteria
- regelmatig overleg met bedrijven
- verslag over resultaten van het engagementbeleid
- koppeling aan uitsluitingsbeleid (als engagement uiteindelijk niets oplevert)

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar heeft een engagementbeleid ontwikkeld met duidelijke aandacht voor een breed scala aan sociale en milieucriteria en voert regelmatig overleg met bedrijven. De verzekeraar doet ook verslag van de resultaten van het engagementbeleid en heeft dit beleid gekoppeld aan het uitsluitingsbeleid
- 4 punten** De verzekeraar heeft een engagementbeleid ontwikkeld met duidelijke aandacht voor een breed scala aan sociale en milieucriteria en voert regelmatig overleg met bedrijven. De verzekeraar doet ook verslag van de resultaten van het engagementbeleid
- 3 punten** De verzekeraar voert af en toe overleg met bedrijven en verschaft helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald OF doet verslag over deze overleggen
- 2 punten** De verzekeraar voert af en toe overleg met bedrijven maar verschaft geen helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald EN doet geen verslag over deze overleggen
- 1 punt** Geen engagementbeleid
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

5. Stembeleid

Verzekeraars kunnen de bedrijven waarin ze beleggen actief beïnvloeden door hun stemgedrag tijdens aandeelhoudersvergaderingen. Veel financiële instellingen zijn de laatste jaren actief gaan stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, maar beperken hun stembeleid tot *corporate governance* (goed ondernemingsbestuur) onderwerpen. Dat kan enigszins helpen om bedrijven tot een duurzamer beleid te stimuleren, maar het is op zichzelf onvoldoende. Er is een duidelijk geformuleerd stembeleid nodig, dat expliciet aandacht besteedt aan sociale- en milieu-onderwerpen. Door resoluties met betrekking tot het duurzaamheidsbeleid van ondernemingen in te brengen of te steunen kunnen bedrijven worden aangespoord hun beleid te verbeteren of te corrigeren. Het gebruik van stemrecht om het gedrag van ondernemingen positief te beïnvloeden en onduurzaam gedrag te bekritisieren wordt positief gewaardeerd.

Indicatoren:

- publiek beleidsdocument met de gehanteerde uitgangspunten, principes en richtlijnen voor het stembeleid
- steunen van resoluties om duurzaam ondernemen te bevorderen en onduurzaam gedrag te bekritisieren
- actief resoluties formuleren en ter stemming brengen om duurzaam ondernemen te bevorderen en onduurzaam gedrag te bekritisieren
- publiek verslag van stemgedrag

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar brengt actief resoluties ter stemming en steunt resoluties van anderen om duurzaam ondernemen te bevorderen en onduurzaam gedrag te bekritisieren en publiceert (in jaarverslag of op website) over aanwezigheid op aandeelhoudersvergaderingen en stemgedrag
- 4 punten** De verzekeraar steunt resoluties om duurzaam ondernemen te bevorderen en onduurzaam gedrag te bekritisieren en publiceert (in jaarverslag of op website) over aanwezigheid op aandeelhoudersvergaderingen en stemgedrag
- 3 punten** De verzekeraar stemt actief en besteedt expliciet aandacht aan sociale- en milieu onderwerpen in zijn stembeleid
- 2 punten** De verzekeraar heeft een duidelijk stembeleid, maar besteedt alleen aandacht aan *corporate governance* onderwerpen in zijn stembeleid

- 1 punt** De verzekeraar stemt niet actief op aandeelhoudersvergaderingen
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

6. Duurzaamheidsfinanciering

Bij duurzaamheidsfinanciering gaat het om actieve investeringen in niet-beursgenoteerde bedrijven of projecten die op duurzaamheidsgebied voorlopers zijn of een duidelijke meerwaarde bieden. Vaak vallen de beleggingen dus onder de categorie private equity. Hierbij kan gedacht worden aan beleggingen in duurzame energiebronnen, innovatieve schone technologie, goedkope medicijnen voor tropische ziektes, microkredieten of duurzame bosbouw.

Hoewel dergelijke initiatieven een goed rendement kunnen opleveren, komen ze toch vaak niet voor reguliere financiering in aanmerking omdat de terugverdientijd voor banken te lang is. Met hun lange beleggingshorizon zijn pensioenfondsen en -verzekeraars bij uitstek geschikt voor dergelijke investeringen, waarmee ze tegelijkertijd een zeer concrete invulling geven aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Binnen een afgewogen beleggingsmix zou een verzekeraar zo'n 2 tot 5% van zijn vermogen in duurzaamheidsfinanciering kunnen investeren. Maar voor grote verzekeraars is dat op korte termijn moeilijk te realiseren, omdat het identificeren en structureren van voldoende opties voor duurzaamheidsfinanciering een tijdrovend proces is. Voorlopig worden daarom ook de absolute investeringsbedragen bij de Beoordeling betrokken.

Indicatoren:

- duidelijk beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering
- omvang duurzaamheidsfinanciering uitgedrukt in euro's of als percentage van het belegd vermogen
- beschrijving van de verschillende projecten op het gebied van duurzaamheidsfinanciering

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar heeft een duidelijk beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering en belegt meer dan € 2,5 miljard of meer dan 5% van haar vermogen in duurzame fondsen/bedrijven en noemt concrete projecten en de hoogte van de investeringen
- 4 punten** De verzekeraar heeft een duidelijk beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering en belegt meer dan € 1,0 miljard of meer dan 2% van haar vermogen in duurzame fondsen/bedrijven en noemt concrete projecten EN de hoogte van de investeringen
- 3 punten** De verzekeraar heeft een duidelijk beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering en belegt meer dan € 0,5 miljard of meer dan 1% van haar vermogen in duurzame fondsen/bedrijven en noemt concrete projecten OF de hoogte van de investeringen
- 2 punten** De verzekeraar heeft een duidelijk beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering maar belegt minder dan 1% van haar vermogen in duurzame fondsen/bedrijven of noemt geen concrete projecten of de hoogte van de investeringen
- 1 punt** Geen duurzaamheidsfinanciering
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

7. Transparantie over uitbesteding

Veel verzekeraars besteden (een deel van) hun vermogensbeheer en hun activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen uit. Dat roept vragen op ten aanzien van de grip die de verzekeraar zelf nog heeft op de uitvoering van verantwoord beleggingsbeleid. Hebben de externe vermogensbeheerders of de andere partijen waaraan wordt uitbesteed wel voldoende expertise op het gebied van verantwoord beleggen en zijn zij bereid en in staat om te handelen conform de keuzes en pri-

oriteiten van de verzekeraar op het gebied van verantwoord beleggen?

Het bieden van inzicht in de uitbesteding van het vermogensbeheer en activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen wordt positief gewaardeerd. Daarnaast is duidelijkheid nodig over hoe externe partijen gebonden worden aan het verantwoord beleggingsbeleid van de verzekeraars. Een extra punt wordt toegekend als de verzekeraar externe partijen selecteert en controleert op hun expertise ten aanzien ESG-criteria.

Indicatoren:

- duidelijkheid over welk deel van het vermogensbeheer en welke activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen uitbesteed wordt
- overzicht van externe vermogensbeheerders en andere partijen waaraan uitbesteed wordt
- vastlegging dat externe partijen aan verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn
- selectie en controle van externe partijen op hun expertise ten aanzien van ESG-criteria

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar geeft duidelijkheid over uitbesteding, geeft een volledig overzicht van externe partijen, legt vast hoe externe partijen aan verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn en selecteert en controleert externe partijen op duurzaamheidscriteria
- 3 punten** De verzekeraar geeft duidelijkheid over uitbesteding, geeft een volledig overzicht van externe partijen EN legt vast hoe externe partijen aan verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn
- 2 punten** De verzekeraar geeft duidelijkheid over uitbesteding en geeft een volledig overzicht van vermogensbeheerders OF legt vast hoe externe partijen aan verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn
- 1 punt** De verzekeraar geeft duidelijkheid over uitbesteding of geeft een volledig overzicht van vermogensbeheerders
- 0 punten** De verzekeraar geeft geen informatie over uitbesteding.
NVT. Geen uitbesteding

8. Dialoog met de samenleving

Maatschappelijk verantwoord beleggen is geen studeerkameractiviteit. Het is gebaseerd op de erkenning van de maatschappelijke verantwoordelijkheid die de verzekeraar als institutionele belegger heeft. Dat impliceert een interactie met de verzekerden, maar ook met de maatschappij in het algemeen. De verzekeraar moet inzicht krijgen in wat "de maatschappij" precies van hem verwacht, hoe samengewerkt kan worden en hoe de verzekeraar zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid het beste kan nemen. Het zoeken van een constructieve dialoog met verzekerden en met wetenschap, politiek, maatschappelijke organisaties, media en anderen over de verschillende MVO-aspecten wordt daarom positief gewaardeerd.

Indicatoren:

- intensiteit van overleg met vertegenwoordigers van wetenschap, politiek, maatschappelijke organisaties, media en anderen
- intensiteit van overleg met verzekerden
- ondernemen van gemeenschappelijke projecten met deelnemers of verzekerden
- verslag over dialoog met deelnemers/verzekerden en de maatschappij

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar zoekt het maatschappelijke debat op over verschillende MVO-aspecten met verzekerden en andere vertegenwoordigers van de samenleving, waarbij deze dialoog aantoonbaar invloed heeft op het beleggingsbeleid

- 4 punten** De verzekeraar zoekt het maatschappelijke debat op over verschillende MVO-aspecten met verzekerden en andere vertegenwoordigers van de samenleving
- 3 punten** De verzekeraar zoekt het maatschappelijke debat op over verschillende MVO-aspecten met verzekerden
- 2 punten** De verzekeraar overlegt wel eens met verzekerden
- 1 punt** Geen dialoog
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

9. Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Verantwoording over het gevoerde beleid door organisaties en bedrijven is van cruciaal belang. Consumenten en burgers hebben recht op informatie over de maatschappelijke betrokkenheid van ondernemingen en organisaties, zodat zij deze informatie kunnen meewegen in hun beslissingen. Verzekeraars moeten inzicht bieden in de uitgangspunten en criteria van het verantwoord beleggingsbeleid, in de toegepaste instrumenten en in de resultaten.

Een overzicht van de bedrijven waarin een verzekeraar de premies van verzekerden belegt zou voor deze verzekerden beschikbaar moeten zijn. Verzekeraars zouden een totaaloverzicht van de bedrijven waarin zij premies hebben belegd op hun website kunnen publiceren. Als een verzekerde binnen het contract heeft kunnen kiezen tussen een aantal fondsen, zou de verzekeraar de klant ook individueel kunnen informeren over de bedrijven waarin de premie is belegd. De transparantie van verzekeraars heeft bij voorkeur betrekking op alle beleggingscategorieën.

Indicatoren:

- publiek overzicht van een deel of alle toegepaste instrumenten (uitsluitingen, integratie ESG-criteria, stembeleid, engagement, duurzaamheidsfinanciering) en resultaten
- publiek overzicht van een of meerdere beleggingscategorieën waarin de premies worden belegd

Inschaling:

- 5 punten** De verzekeraar publiceert gedetailleerd overzicht van meerdere beleggingscategorieën en/of het vreemd vermogen waarin wordt belegd. Daarnaast wordt uitgebreid verslag gedaan over alle gebruikte instrumenten en de resultaten
- 4 punten** De verzekeraar publiceert gedetailleerd overzicht van één beleggingscategorie waarin wordt belegd en doet verslag over alle gebruikte instrumenten en de resultaten
- 3 punten** De verzekeraar publiceert gedetailleerd overzicht van één beleggingscategorie waarin wordt belegd en doet verslag over een deel van de gebruikte instrumenten
- 2 punten** De verzekeraar doet verslag over een deel van de gebruikte instrumenten
- 1 punt** Geen verslag van activiteiten op gebied van verantwoord beleggen
- 0 punten** Geen antwoord op deze vraag

H3/ Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en geanalyseerd. Eerst wordt er duidelijkheid gegeven over de verzekeraars die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Daarna worden de scores voor de verschillende criteria toegelicht en geanalyseerd.

3.1 Onderzoeksrespons

Van de 30 geselecteerde verzekeraars hebben 11 verzekeraars de toegestuurde vragenlijst ingevuld:

- Aegon
- ASR Verzekeringen Nederland
- Cordares
- Delta Lloyd Groep
- Generali
- Loyalis
- Menzis
- Nationale-Nederlanden
- REAAL Verzekeringen
- Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)
- UVM

Daarnaast hebben CZ, DAS en DSW een reactie gegeven op het hun toegestuurde profiel. De respons op het onderzoek komt uit op 14 verzekeraars ofwel 47% van de onderzoeksgroep.

Deze respons valt duidelijk tegen, zeker in vergelijking met de eerder uitgevoerde *Benchmark Verantwoord Beleggen door Pensioenfondsen en -verzekeraars in Nederland* (Benchmark Pensioenfondsen). De 2007 en 2008 edities van dit onderzoek hadden een respons van respectievelijk 73% en 79%. In de komende jaren is het te hopen dat verzekeraars meer aandacht zullen besteden aan dit onderwerp.

Vier verzekeraars hebben niet actief meegewerkt, maar hadden wel publiek beschikbare informatie over onderwerpen die te maken hebben met dit onderzoek. In totaal is dus van 18 verzekeraars informatie beschikbaar over hun verantwoord beleggingsbeleid. Er zijn in dit onderzoek verder 12 verzekeraars die uiteindelijk op geen van de 9 beoordelingsaspecten punten gekregen hebben:

- AIG Europe (Nederland)
- ARAG
- Cardif (BNP Paribas)
- DAS
- De Friesland
- De Goudse
- HDI-Gerling
- Klaverblad
- Legal & General
- ONVZ
- Onderlinge 's-Gravenhage
- Zorg en Zekerheid

Om herhaling van nullen in de weergave van de scores te voorkomen zullen bovengenoemde verzekeraars over het algemeen worden weggelaten. In de komende paragrafen zullen de tabellen

alleen die verzekeraars tonen die een punt hebben gekregen voor een of meerdere beoordelingsaspecten binnen de drie categorieën beleid, uitvoering en verantwoording. Op deze manier kunnen de verzekeraars die nog geen beleid hebben concrete voorbeelden zien van verzekeraars die wel aandacht besteden aan duurzaam beleggen. De onderlinge verschillen in aanpak worden dan ook snel duidelijk.

3.2 Bevindingen: Duurzaam productaanbod

Anders dan bij pensioenfondsen hebben consumenten bij verzekeraars de mogelijkheid om te kiezen voor bepaalde producten en daarbinnen zelfs voor specifieke fondsen waar de verzekerde zijn premie in belegd wil hebben. Dit biedt kansen voor verzekeraars om een aanbod aan duurzame producten aan te bieden.

In dit onderzoek zijn dus vragen gesteld over specifieke producten die 'duurzaam' of 'groen' genoemd worden. Dit productaanbod is weergegeven in de profielen van de verzekeraars maar wordt niet in de beoordeling meegenomen.

Zes levensverzekeraars geven consumenten bij sommige producten inderdaad de mogelijkheid om zelf specifieke duurzame fondsen aan te wijzen waarin de premie belegd dient te worden: Aegon, ASR Verzekeringen Nederland, REAAL Verzekeringen, Delta Lloyd Groep, Loyalis en Nationale-Nederlanden.

De duurzame fondsen zijn ofwel voor of door de verzekeraar zijn opgesteld middels eigen ESG-criteria of betreffen fondsen van andere (zuster)maatschappijen. Genoemd werden onder andere:

- ASN Aandelenfondsen en ASN Mixfondsen;
- ASR SRI Mixfondsen, ASR SRI Futurevision, ASR SRI Meerwaarde en ASR SRI Obligatiefondsen;
- ING Duurzaam Aandelen Fonds;
- Fortis FutureVision;
- Triodos Meerwaarde Aandelenfondsen, Triodos Meerwaarde Obligatiefondsen;
- duurzame fondsen van Delta Lloyd, OHRA New Energy Fonds, OHRA Milieu Technologie Fonds (ofwel Delta Lloyd Water & Climate Fund).

Deze mogelijkheid wordt meestal aangeboden bij levensverzekeringen of pensioenverzekeringen of andere soorten inkomensverzekeringen.

Schade- en zorgverzekeraars geven aan dat het helemaal niet gebruikelijk is om de consument te laten kiezen waarin de premies belegd worden. Consumenten die zich willen verzekeringen tegen brand of ziekte realiseren zich vaak niet eens dat hun premie gedeeltelijk belegd zal worden. Hierdoor, gaf een respondent aan, is er ook weinig aandacht voor het beleggingsbeleid van schade- en zorgverzekeraars in het algemeen, zoals die aandacht er wel is geweest voor beleggingsverzekeringen (zie paragraaf 1.2.2). Het verklaart mogelijk ook deels waarom er bij verzekeraars nog zo weinig aandacht is besteed aan (maatschappelijk) verantwoord beleggen.

Anderzijds zijn er wel twee schadeverzekeraars die pionieren op het gebied van 'groene verzekeringen' en zodoende invulling geven aan verantwoord ondernemen. Zo verleent ASR premiekorting op hybride auto's en biedt zij een gratis Energiebespaaradvies, dat kan worden aangevraagd bij elke nieuwe hypotheek van ASR Verzekeringen.

Delta Lloyd biedt consumenten een Groene Autoverzekering aan waarvan de risicopremies worden belegd in het Sustainable Future Fonds (een best-in-class duurzaam beleggingsfonds) en gedeeltelijk geïnvesteerd worden in boomaanplant, om de CO₂-uitstoot van uitlaatgassen te compenseren.

3.3 Bevindingen: (Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid

Het eerste beoordelingsaspect heeft als uitgangspunt dat om een (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid te kunnen uitvoeren dit eerst zo duidelijk mogelijk geformuleerd en vastgelegd zou moeten worden in een publiek toegankelijk document. Een omschrijving van de doelstellingen en de gehanteerde uitgangspunten van het beleid is daarbij belangrijk, waarbij het refereren aan erkende wet- en regelgeving en internationale verdragen duidelijke ijkpunten biedt. Ook verdient het voorkeur om in het beleidsdocument duidelijkheid te verschaffen over de te gebruiken beleidsinstrumenten.

Momenteel geven 9 van de 30 verzekeraars aan een duidelijk verantwoord beleggingsbeleid te hebben ontwikkeld dat publiek beschikbaar is. Een uitzondering daarop is ASR Verzekeringen Nederland, waar het beleid wel ontwikkeld is maar op dit moment alleen intern beschikbaar is.

REAAL Verzekeringen, Aegon en Achmea hebben een beleid dat is gebaseerd op internationale richtlijnen, dat rekening houdt met meerdere duurzaamheidsthema's (zoals arbeidsomstandigheden, milieu, klimaat, mensenrechten), refereert aan duidelijke principes en criteria, en van toepassing is op meerdere beleggingscategorieën en/of vreemd vermogen. ASR Verzekeringen heeft ook een integraal beleid, maar kan geen 4 punten krijgen omdat het niet publiek beschikbaar is. Twee verzekeraars (Loyalis, Nationale-Nederlanden) krijgen 3 punten omdat het beleid toepassing heeft op een deel van het belegd vermogen.

Drie verzekeraars die beleid hebben ontwikkeld (Generali, Menzis en Delta Lloyd) verschaffen geen duidelijkheid over de te gebruiken instrumenten of het beleid heeft slechts betrekking op één beleggingscategorie waardoor ze 2 punten ontvingen. Tenslotte is een verzekeraar -UVIT- bezig met de ontwikkeling van een verantwoord beleggingsbeleid. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de scores op het gebied van het verantwoord beleggingsbeleid.

Tabel 3.1 Verantwoord beleggingsbeleid

Verzekeraar	Fase	Score
Achmea	Beleid ontwikkeld	4
Aegon	Beleid ontwikkeld	4
REAAL Verzekeringen	Beleid ontwikkeld	4
ASR Verzekeringen Nederland	Beleid ontwikkeld, intern document	3
Loyalis	Beleid ontwikkeld	3
Nationale-Nederlanden (ING)	Beleid ontwikkeld	3
Delta Lloyd Groep	Beleid ontwikkeld	2
Generali	Beleid ontwikkeld	2
Menzis	Beleid ontwikkeld	2
Alhermij	Geen beleid ontwikkeld	1
Cordares	Geen beleid ontwikkeld	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	Beleid in ontwikkeling	1
UVM	Geen beleid ontwikkeld	1

3.4 Bevindingen: Uitvoering

Verzekeraars kunnen met verschillende instrumenten aan hun verantwoord beleggingsbeleid invulling geven. Een afgewogen verantwoord beleggingsbeleid zal altijd een mix van verschillende instrumenten inzetten: uitsluitingen, engagement, stembeleid en duurzaamheidsfinanciering.

3.4.1 Uitsluitingsbeleid: negatieve selectie

De producten en productieprocessen van sommige bedrijven zijn dermate in strijd met internationale afspraken en verdragen, dat zij van beleggingen uitgesloten dienen te worden.

Bij de beoordeling van het uitsluitingsbeleid werd gekeken of het beleid publiek is en de criteria expliciet zijn geformuleerd. Het wordt ook positief gewaardeerd als een lijst met uitsluitingen aanwezig is die regelmatig geactualiseerd wordt.

REAAL Verzekeringen, AEGON en Loyalis hebben de hoogste score ontvangen. Zij hebben dus een concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria én hanteren een lijst van uitgesloten bedrijven. Ook Menzis en Cordares hebben een uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere criteria maar de lijst is niet publiek beschikbaar.

Achmea, Nationale-Nederlanden, ASR, en Delta Lloyd ontvangen 3 punten omdat zij een concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid hebben voor één criterium: controversiële wapens. UVM maakt wel gebruik van een lijst met uitsluitingen, maar heeft geen beleid hierover. Tabel 3.2 geeft een overzicht van de scores voor uitsluitingsbeleid.

Tabel 3.2 Uitsluitingsbeleid: negatieve selectie

Verzekeraar	Score
Aegon	5
Generali	5
Loyalis	5
REAAL Verzekeringen	5
Cordares (onderdeel van APG)	4
Menzis	4
Achmea (onderdeel van Eureko)	3
ASR Verzekeringen Nederland	3
Delta Lloyd Groep	3
Nationale-Nederlanden (ING)	3
UVM	2
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1

3.4.2 ESG-criteria bij selectie beleggingen: positieve selectie

Verzekeraars kunnen naast uitsluiting van bepaalde bedrijven of sectoren ook rekening houden met de soms grote verschillen tussen bedrijven op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is mogelijk om bij de selectie van beleggingen op basis hiervan de voorkeur te geven aan bedrijven die binnen een bepaalde sector het beste presteren. Dit wordt ook wel de best-in-class benadering genoemd.

Vijf verzekeraars maken gebruik van een best-in-class benadering voor een deel van hun beleggingen en betrekken algemene ESG-criteria bij hun beleggingen: AEGON, ASR Verzekeringen, Delta Lloyd Groep, Nationale-Nederlanden en REAAL Verzekeringen.

Drie andere verzekeraars hebben een algemeen statement dat ESG-criteria bij de selectie van hun beleggingen betrokken worden, maar hanteren geen best-in-class benadering voor (een deel van) hun beleggingen: Achmea, Cordares en Loyalis. De meeste verzekeraars echter gebruiken helemaal geen ESG-criteria bij de selectie van beleggingen. Tabel 3.3 geeft een overzicht van de scores voor ESG-criteria.

Tabel 3.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen: positieve selectie

Verzekeraar	Score
Aegon	3
ASR Verzekeringen Nederland	3
Delta Lloyd Groep	3
Nationale-Nederlanden (ING)	3
REAAL Verzekeringen	3
Achmea	2
Cordares	2
Loyalis	2
Generali	1
Menzis	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1

3.4.3 Engagementbeleid

Verzekeraars kunnen de bedrijven in wiens aandelen of obligaties ze beleggen actief beïnvloeden door het voeren van een dialoog met de onderneming over het gevoerde beleid. Zij kunnen daarmee een grote groep bedrijven stimuleren duurzamer te opereren of tenminste alert maken op zaken als ernstige mensenrechtenschendingen en milieuvervuiling.

Acht van de 30 onderzochte verzekeraars verrichten engagement activiteiten, maar scoren niet hoger dan 3 punten, onder andere omdat geen van de verzekeraars rapporteert over de resultaten van de engagement activiteiten. Sommige daarvan stellen dat rapporteren hierover de vertrouwensband schaadt met de bedrijven waarmee ze in gesprek zijn. Alleen Achmea, Aegon en REAAL Verzekeringen geven aan op basis van welke criteria zij engagementgesprekken voeren met bedrijven.

Hoewel de criteria en prioriteiten niet altijd duidelijk omschreven zijn in het beleid geven bijna alle verzekeraars met een engagementbeleid aan dat dit proces is gekoppeld aan het uitsluitingsbeleid. Dit betekent dat wanneer de gesprekken niet tot de gewenste veranderingen leiden deze verzekeraars een bedrijf alsnog uit zullen sluiten van het beleggingsuniversum. Tabel 3.4 geeft een overzicht van de scores voor engagementbeleid.

Tabel 3.4 Engagementbeleid

Verzekeraar	Score
Achmea (onderdeel van Eureko)	3
Aegon	3
REAAL Verzekeringen	3
ASR Verzekeringen Nederland	2
Cordares (onderdeel van APG)	2
Delta Lloyd Groep	2
Loyalis	2
Nationale-Nederlanden (ING)	2
Generali	1
Menzis	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1

3.4.4 Stembeleid

Verzekeraars kunnen gebruik maken van hun stemrecht tijdens aandeelhoudersvergaderingen om bedrijven waarin zij beleggen actief te beïnvloeden. In dit onderzoek wordt het inbrengen van resoluties over maatschappelijk verantwoord ondernemen en het rapporteren over stemgedrag positief gewaardeerd.

Zowel REAAL Verzekeringen als Nationale-Nederlanden maken gebruik van hun stemrecht om duurzaam ondernemen te bevorderen. Tevens publiceren zij ook een overzicht van hun stemgedrag in hun jaarverslag of op hun website. Loyalis stemt ook actief op aandeelhoudersvergaderingen, maar rapporteert hier niet over. De drie verzekeraars met twee punten (Aegon, ASR, en Delta Lloyd) hebben een duidelijk stembeleid, maar richten zich alleen op *corporate governance* onderwerpen. Tabel 3.5 geeft een overzicht van de scores voor stembeleid.

Tabel 3.5 Stembeleid

Verzekeraar	Score
Nationale-Nederlanden (ING)	4
REAAL Verzekeringen	4
Loyalis	3
Aegon	2
ASR Verzekeringen Nederland	2
Delta Lloyd Groep	2
Cordares (onderdeel van APG)	1
Generali	1
Menzis	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1

3.4.5 Duurzaamheidsfinanciering

Het gaat hier om actieve investeringen in niet-beursgenoteerde bedrijven of projecten die op het gebied van duurzaamheid voorlopers zijn of een duidelijke meerwaarde bieden. Vaak vallen de beleggingen dus onder de categorie *private equity*. Hierbij kan gedacht worden aan beleggingen in duurzame energiebronnen, innovatieve schone technologie, goedkope medicijnen voor tropische ziektes, microkredieten of duurzame bosbouw. Bij de waardering van dit beoordelingsaspect speelt de omschrijving van de prioriteiten in het beleid en van de projecten of bedrijven en de omvang van de financiering een rol.

Delta Lloyd scoort hierbij het hoogste, met 3 punten, omdat meer dan 1% van haar vermogen in duurzame fondsen of projecten geïnvesteerd is. Vier andere verzekeraars (ASR, Loyalis, Nationale-Nederlanden en REAAL Verzekeringen) zijn actief op het gebied van duurzaamheidsfinanciering maar kunnen geen concrete projecten of de hoogte van hun investeringen noemen. De meeste verzekeraars hebben geen financieringsbeleid voor specifiek duurzame bedrijven of projecten. Tabel 3.6 geeft een overzicht van de scores voor duurzaamheidsfinanciering.

Tabel 3.6 Duurzaamheidsfinanciering

Verzekeraar	Score
Delta Lloyd Groep	3
ASR Verzekeringen Nederland	2
Loyalis	2
Nationale-Nederlanden (ING)	2
REAAL Verzekeringen	2
Achmea	1
Aegon	1
Cordares	1
Generali	1
Menzis	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1

3.4.6 Eindscore uitvoering van het verantwoord beleggingsbeleid

Tabel 3.7 geeft een overzicht van de scores per instrument en een eindscore voor alle verzekeraars die een score boven de nul ontvangen hebben. De eindscore voor de categorie 'Uitvoering van het verantwoord beleggingsbeleid' is een gemiddelde van de scores voor deze vijf instrumenten.

Tabel 3.7 Eindscore uitvoering van het verantwoord beleggingsbeleid

Verzekeraar	Uitsluitingen	ESG-criteria	Engagement	Stembeleid	Duurzaamheidsfinanciering	Totaal uitvoering
REAAL Verzekeringen	5	3	3	4	2	3,4
Aegon	5	3	3	2	1	2,8
Loyalis	5	2	2	3	2	2,8
Nationale-Nederlanden (ING)	3	3	2	4	2	2,8
Delta Lloyd Groep	3	3	2	2	3	2,6
ASR Verzekeringen Nederland	3	3	2	2	2	2,4
Cordares	4	2	2	1	1	2,0
Achmea	3	2	3	0	1	1,8
Generali	5	1	1	1	1	1,8
Menzis	4	1	1	1	1	1,6
UVM	2	1	1	1	1	1,2
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1	1	1	1	1	1,0

REAAL Verzekeringen voert de lijst aan met een eindscore van 3,4. Aegon, Loyalis, Nationale-Nederlanden en Delta Lloyd halen allemaal nog een voldoende (meer dan 2,5 ofwel 50% van de hoogst haalbare score), terwijl ASR Verzekeringen daar nog net onder zit. Omdat de onderzoeksperiode gaat over 2008 en ASR Verzekeringen binnenkort met een nieuw beleid komt, wordt in een volgend onderzoek een andere score verwacht.

Verzekeraars richten zich op een uitsluitingsbeleid voor beleggingen in controversiële bedrijven of sectoren. Dit instrument wordt het meest gebruikt en zij ontvangen daar de hoogste scores voor. Het integreren van ESG-criteria bij de beleggingen is daarna het meest gebruikt door verzekeraars, terwijl duurzaamheidsfinanciering er als minst gebruikte instrument uitkomt.

Onder de 12 verzekeraars die werk maken van de uitvoering van hun beleggingsbeleid is er nog veel te verbeteren, gezien de gemiddelde eindscore van 2,2.

De gemiddelde eindscore van 'Uitvoering van het verantwoord beleggingsbeleid' per type verzekeraar is voor de levensverzekeraars het hoogst, met 1,7 ten opzichte van 1,0 voor de zorg- en schadeverzekeraars. Zie tabel 3.13 voor een overzicht met gemiddelden per type verzekeraar.

3.5 Bevindingen: Verantwoording

Het is van groot belang dat verzekeraars verantwoording afleggen over hun verantwoord beleggingsbeleid - zowel aan hun deelnemers en verzekerden als aan de samenleving in bredere zin. Daarbij zijn drie criteria onderzocht:

- Transparantie over uitbestedingen
- Dialoog met samenleving
- Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

3.5.1 Transparantie over uitbesteding

Veel verzekeraars besteden (een deel van) hun vermogensbeheer en hun activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen uit. Het bieden van inzicht in de uitbesteding van het vermogensbeheer en activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen wordt zeker verwacht van verzekeraars. Het wordt positief gewaardeerd als de verzekeraar externe partijen selecteert en controleert op hun expertise ten aanzien ESG-criteria.

In de jaarverslagen geven meer dan de helft van de onderzochte verzekeraars duidelijkheid over wie het vermogensbeheer voor hen doet, als zij het uitbesteden. Anderzijds is vaak niet duidelijk of deze beheerder op zijn beurt ook gebruik maakt van externe vermogensbeheerders en hoe de externe partijen gebonden zijn aan een eventueel aanwezig maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Er is duidelijk nog een weg te gaan: de onderzochte verzekeraars komen niet hoger uit dan 3 punten. Dit betekent dat geen van de onderzochte verzekeraars externe partijen houdt aan het beleid én hen daarop controleert.

Alleen Delta Lloyd en Aegon geven volledig duidelijkheid over externe vermogensbeheerders en leggen vast hoe externe partijen aan hun verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn.

Voor Nationale-Nederlanden en Uvit is deze vraag niet van toepassing omdat ze geen gebruik maken van externe vermogensbeheerders, en daarom is deze vraag ook niet meegenomen in hun beoordeling. Tabel 3.8 geeft een overzicht van de scores voor transparantie over uitbesteding.

Tabel 3.8 Transparantie over uitbesteding

Verzekeraar	Score
Aegon	3
Delta Lloyd Groep	3
Achmea	2
ASR Verzekeringen Nederland	2
Generali	2

Verzekeraar	Score
Loyalis	2
Menzis	2
REAAL Verzekeringen	2
UVM	2
Allianz Nederland	1
Bovemij	1
Cordares	1
CZ	1
DSW	1
TVM	1
Nationale-Nederlanden (ING)	n.v.t.
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	n.v.t.

3.5.2 Dialoog met de samenleving

Vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid moeten ook verzekeraars een actieve dialoog met de maatschappij aangaan om inzicht te krijgen in wat “de maatschappij” precies van hen verwacht en hoe de maatschappelijke verantwoordelijkheid van hun bedrijf het beste vormgegeven kan worden. Het zoeken van een constructieve dialoog met de wetenschap, politiek, maatschappelijke organisaties, media en anderen is ook voor hun eigen beleidsontwikkeling nuttig bijvoorbeeld omdat dit kennis en informatie oplevert met betrekking tot bedrijven die bijvoorbeeld zeer milieuvriendelijke activiteiten hebben of mensenrechten schenden. Ook kunnen in een dialoog interessante mogelijkheden voor duurzaamheidsfinanciering naar voren komen.

Een aantal verzekeraars zeggen in dialoog te zijn met de samenleving. Met name een goede relatie met klanten vinden zij belangrijk. Marktonderzoek wordt vaak genoemd als een manier om (potentiële) klanten beter te kennen. Onder zorgverzekeraars worden patiëntenorganisaties vaak genoemd als een belangrijke stakeholder. Bij deze onderzoeken en overleggen komt verantwoord beleggen niet aan de orde.

REAAL Verzekeringen en Nationale-Nederlanden gaan een stap verder door niet alleen met haar verzekerden te overleggen, maar ook met andere vertegenwoordigers van de samenleving. Hierbij is ook maatschappelijk verantwoord ondernemen een van de onderwerpen tijdens deze gesprekken, maar hoe dit effect heeft op het beleggingsbeleid is onbekend.

Tabel 3.9 Dialoog met de samenleving

Verzekeraar	Score
Nationale-Nederlanden (ING)	4
REAAL Verzekeringen	4
Achmea	3
Aegon	2
ASR Verzekeringen Nederland	2
Cordares	2
CZ	2
Delta Lloyd Groep	2
DSW	2

Loyalis	2
Menzis	2
Generali	1
TVM	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1
Allianz Nederland	0
Bovemij	0

3.5.3 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Consumenten en burgers hebben recht op informatie over de maatschappelijke betrokkenheid van ondernemingen en organisaties, zodat zij deze informatie kunnen meewegen in hun aankoopbeslissingen. Verslaglegging over het gevoerde beleid en de resultaten daarvan kunnen hen helpen deze keuzes te maken. (Maatschappelijke) jaarverslagen kunnen hierin een goed instrument zijn. Een overzicht van de bedrijven waarin een verzekeraar de premies van verzekerden belegt zou voor deze verzekerden beschikbaar moeten zijn, bijvoorbeeld via de website. Als een verzekerde binnen het contract heeft kunnen kiezen tussen een aantal fondsen, zou de verzekeraar de klant ook individueel kunnen informeren over die specifieke fondsen.

Een steeds groter aantal verzekeraars maakt een duurzaamheids- of maatschappelijk jaarverslag. Hierin wordt echter niets over duurzaam beleggen opgenomen. Delta Lloyd, Nationale-Nederlanden en REAAL Verzekeringen ontvangen de hoogste score omdat zij verslag doen over een deel van de gebruikte instrumenten en een overzicht geven van de beleggingen voor een beleggingscategorie. De verzekeraars met twee punten (Achmea, Aegon, ASR en Menzis) doen alleen verslag over een deel van deze instrumenten.

Meer dan de helft van de verzekeraars met een of meer punten binnen de beoordelingscategorie 'verantwoording' doet geen verslag over verantwoord beleggen of geeft hierover geen informatie. Tabel 3.10 geeft een overzicht van de score voor verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid.

Tabel 3.10 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Verzekeraar	Score
Delta Lloyd Groep	3
Nationale-Nederlanden (ING)	3
REAAL Verzekeringen	3
Achmea	2
Aegon	2
ASR Verzekeringen Nederland	2
Menzis	2
Cordares	1
Generali	1
Loyalis	1
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1
UVM	1
Allianz Nederland	0
Bovemij	0
CZ	0
DSW	0
TVM	0

3.5.4 Eindscore verantwoording

Tabel 3.11 geeft een overzicht van de scores die de verzekeraars halen op de drie criteria op het gebied van verantwoording. De verzekeraars die helemaal geen score hebben behaald zijn weggelaten. De totaalscore voor de categorie 'Verantwoording over het verantwoord beleggingsbeleid' is een gewogen gemiddelde van de scores voor de drie criteria (behalve Nationale-Nederlanden en Uvit, met alleen twee criteria).

Slechts twee verzekeraars (Nationale-Nederlanden en Delta Lloyd) scoren meer dan 3 punten voor verantwoording. De vier verzekeraars daar net onder hebben allemaal tenminste een score van 2 voor de drie criteria binnen verantwoording. Met een gemiddelde score van 1,3 is het duidelijk te zien dat verslaglegging, vergeleken met de twee andere criteria, achterloopt. In het algemeen rapporteren verzekeraars onvoldoende over hun verantwoord beleggingsbeleid.

De gemiddelde eindscore van 'Verantwoording van het verantwoord beleggingsbeleid' per type verzekeraar is ook hier voor de levensverzekeraars het hoogst, met 1,6 ten opzichte van 1,1 voor de zorg- en schadeverzekeraars. Zie tabel 3.14 voor een overzicht met gemiddelden per type verzekeraar.

Tabel 3.11 Eindscore Verantwoording

Verzekeraar	Uit- besteding	Dialogoog	Verslag- legging	Totaal verantwoording
Nationale-Nederlanden (ING)	n.v.t.	4	3	3,5
REAAL Verzekeringen	2	4	3	3,1
Delta Lloyd Groep	3	2	3	2,6
Achmea	2	3	2	2,4
Aegon	3	2	2	2,3
ASR Verzekeringen Nederland	2	2	2	2,0
Menzis	2	2	2	2,0
Loyalis	2	2	1	1,6
Cordares	1	2	1	1,4
Generali	2	1	1	1,3
UVM	2	1	1	1,3
DSW	1	2	0	1,0
CZ	1	2	0	1,0
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	n.v.t.	1	1	1,0
TVM	1	1	0	0,6
Bovemij	1	0	0	0,3
Allianz Nederland	1	0	0	0,3

3.6 Totaalscore en analyse

Om tot een totaalscore voor het verantwoord beleggingsbeleid van de 30 onderzochte verzekeraars te komen, zijn de scores op de drie onderzochte terreinen bij elkaar opgeteld met behulp van wegingsfactoren:

- Het verantwoord beleggingsbeleid zelf: 20%
- De maatregelen die zijn genomen om het beleid uit te voeren: 60%
- De verantwoording die wordt afgelegd aan deelnemers en andere betrokken: 20%

De totaalscores zijn in Tabel 3.12 weergegeven op een schaal van 1 tot 5, waarbij 5 de hoogst haalbare score is. De 5 hoogste scores van de 30 onderzochte verzekeraars wordt gehaald door: REAAL Verzekeringen, Nationale Nederlanden, Aegon, Loyalis en Delta Lloyd.

Tabel 3.12 Totaalscore

Verzekeraar	Beleid	Uitvoering	Verantwoording	Totaalscore
Wegingspercentages	20%	60%	20%	100%
REAAL Verzekeringen	4,0	3,4	3,1	3,5
Nationale-Nederlanden (ING)	3,0	2,8	3,5	3,0
Aegon	4,0	2,8	2,3	2,9
Loyalis	3,0	2,8	1,6	2,6
Delta Lloyd Groep	2,0	2,6	2,6	2,5
ASR Verzekeringen Nederland	3,0	2,4	2,0	2,4
Achmea	4,0	1,8	2,4	2,4
Menzis	2,0	1,6	2,0	1,8
Generali	2,0	1,8	1,3	1,7
Cordares	1,0	2,0	1,4	1,7
UVM	1,0	1,2	1,3	1,2
Uvit (Univé-VGZ-IZA-Trias)	1,0	1,0	1,0	1,0
Alhermij	1,0	0,0	0,0	0,2
CZ	0,0	0,0	1,0	0,2
DSW	0,0	0,0	1,0	0,2
TVM	0,0	0,0	0,6	0,1
Allianz Nederland	0,0	0,0	0,3	0,1
Bovemij	0,0	0,0	0,3	0,1
AIG Europe (Netherlands)	0,0	0,0	0,0	0,0
ARAG	0,0	0,0	0,0	0,0
Cardif	0,0	0,0	0,0	0,0
DAS	0,0	0,0	0,0	0,0
De Friesland	0,0	0,0	0,0	0,0
De Goudse	0,0	0,0	0,0	0,0
HDI-Gerling	0,0	0,0	0,0	0,0
Klaverblad	0,0	0,0	0,0	0,0
Legal & General	0,0	0,0	0,0	0,0
Onderlinge 's-Gravenhage	0,0	0,0	0,0	0,0
ONVZ	0,0	0,0	0,0	0,0
Zorg en Zekerheid	0,0	0,0	0,0	0,0

De totaalscores kunnen geanalyseerd worden aan de hand van verschillende criteria.

In Tabel 3.13 wordt duidelijk dat levensverzekeraars een voorsprong hebben op zorg- en schadeverzekeraars. De gemiddelde eindscore per categorie en voor de totaalscore van levensverzekeraars is hoger dan bij de andere typen verzekeraar.

Tabel 3.13 Gemiddelde eindscores en totaalscore per type

Type	Beleid	Uitvoering	Verantwoording	Totaalscore
Zorgverzekeraars	1,3	1,0	1,1	1,1
Schadeverzekeraars	1,2	1,0	1,1	1,1
Levensverzekeraars	1,9	1,7	1,6	1,7

De grootte van verzekeraars heeft ook duidelijk invloed op de scores die gehaald worden. Tabel 3.14 verdeelt de verzekeraars in drie categorieën: premie-inkomen tot €300 miljoen, premie-inkomen van €300 tot €1.000 miljoen, en meer dan €1.000 miljoen. Hoe groter de verzekeraar, hoe hoger de score.

Tabel 3.14 Gemiddelde eindscores en totaalscore per grootte

Grootte	Beleid	Uitvoering	Verantwoording	Totaalscore
Premie-inkomen tot € 300 miljoen	0,2	0,2	0,2	0,2
Premie-inkomen van € 300-€ 1.000 miljoen	0,8	0,7	0,6	0,7
Premie-inkomen van meer dan € 1.000 miljoen	2,3	1,8	2,0	2,0

Een aantal verzekeraars is eerder onderzocht in de Benchmark Pensioenfondsen. In Tabel 3.15 is te zien dat bijna alle verzekeraars ten opzicht van dat onderzoek in de Benchmark Verzekeraars vooruitgang geboekt hebben. REAAL Verzekeringen maakt de grootste sprong, van 2,2 tot 3,5 punten. Zelfs ASR Verzekeringen heeft, ondanks alle ontwikkelingen de afgelopen tijd, een vooruitgang geboekt. Achmea is de enige die achteruit is gegaan in haar score, voornamelijk doordat zij geen vragenlijst heeft ingevuld voor de Benchmark Verzekeraars en een aantal zaken onduidelijk bleven.

Tabel 3.15 Eindscores vergelijking

Verzekeraar	Benchmark Pensioenfondsen 2008	Benchmark Verzekeraars 2009	verschil
Achmea	2,7	2,4	-0,3
Aegon	2,6	2,9	0,3
ASR Verzekeringen Nederland (voorheen Fortis Verzekeringen)	2,2	2,4	0,2
Delta Lloyd Groep	2,2	2,5	0,3
Nationale-Nederlanden (ING)	2,7	3,0	0,3
REAAL Verzekeringen	2,2	3,5	1,3

H4/ Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

30 verzekeraars zijn onderzocht in deze eerste 'Benchmark verantwoord beleggen door Nederlandse verzekeraars'. De verzekeraars zijn in te delen naar het soort verzekeringen die zij aanbieden. Omdat sommige verzekeraars meerdere soorten verzekeringen aanbieden is het totaal hoger dan 30:

- **11 zorgverzekeraars**
- **21 schadeverzekeraars**
- **14 levensverzekeraars**

Alle verzekeraars is een vragenlijst voorgelegd over de verschillende aspecten van verantwoord beleggen. De respons hierop was 47%.

Uit dit onderzoek blijkt dat de maatschappelijke onrust veroorzaakt door de Zembla-documentaire Het Clusterbomgevoel in 2007 en de daarop volgende publieke aandacht voor verantwoord beleggen de verzekeraars nog niet echt geraakt heeft. Verzekeraars ondervinden kennelijk nog weinig stimulans voor het realiseren van een (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid: slechts 9 van de 30 verzekeraars geven aan een beleid te hebben op het gebied van verantwoord beleggen, terwijl één verzekeraar aangeeft dat een beleid in ontwikkeling is.

Verder maakt het onderzoek duidelijk dat bij de verzekeraars die wel een verantwoord beleggingsbeleid hebben, nog vooruitgang kunnen boeken ten aanzien van de gebruikte instrumenten. Terwijl een goede implementatie van een verantwoord beleggingsbeleid de inzet van een scala aan instrumenten vereist, zetten de meeste verzekeraars slechts enkele instrumenten in:

- 6 (van de derig) verzekeraars hebben een uitsluitingsbeleid voor meerdere sociale en milieucriteria, en 5 andere verzekeraars hebben een uitsluitingsbeleid ten aanzien van één criterium;
- 5 verzekeraars hebben een duidelijke omschrijving van het gebruik van ESG-criteria, en hanteren een best-in-class benadering voor een deel van hun beleggingen;
- 3 verzekeraars voeren overleg met bedrijven op het gebied van duurzaamheid en verschaffen helderheid over de criteria;
- 3 verzekeraars stemmen actief en besteden aandacht aan meerdere milieu- en sociale onderwerpen, terwijl 5 verzekeraars ook actief stemmen op het gebied van *corporate governance*;
- 5 verzekeraars investeren een klein deel van hun vermogen in duurzame energie, innovatieve schone technologie of microfinanciering.

Op het gebied van verantwoording over het verantwoord beleggingsbeleid naar de verzekerden en andere belanghebbenden moet er ook nog veel gebeuren:

- 9 verzekeraars geven duidelijkheid over hun uitbestedingen, terwijl 3 van deze verzekeraars vastgelegd hebben hoe externe vermogensbeheerders verbonden zijn aan hun verantwoord beleggingsbeleid;
- 3 verzekeraars zoeken het maatschappelijke debat op over verschillende MVO-aspecten;
- 7 verzekeraars doen verslag over hun verantwoord beleggingsbeleid.

Om het verantwoord beleggingsbeleid van de verzekeraars te kunnen beoordelen en vergelijken, is door VBDO en Profundo een beoordelingsmethodiek ontwikkeld. Daarin wordt gekeken naar 9 beoordelingsaspecten, gegroepeerd in drie categorieën:

- **Beleid**
- **Uitvoering**
- **Verantwoording**

Op basis van vooraf gedefinieerde beoordelingscriteria hebben alle pensioenaanbieders voor alle beoordelingsaspecten een score gekregen van 1 tot 5. Deze scores zijn met behulp van wegingspercentages samengevoegd tot scores voor de drie categorieën en tot een totaalscore. De top vijf van hoogste scores in de Benchmark Verzekeraars wordt gegeven in Tabel 4.1.

Tabel 4.1 Vijf verzekeraars met de hoogste totaalscore

Verzekeraar	Beleid	Uitvoering	Verantwoording	Totaal-score
Wegingspercentages	20%	60%	20%	100%
REAAL Verzekeringen	4,0	3,4	3,1	3,5
Nationale-Nederlanden (ING)	3,0	2,8	3,5	3,0
Aegon	4,0	2,8	2,3	2,9
Loyalys	3,0	2,8	1,6	2,6
Delta Lloyd Groep	2,0	2,6	2,6	2,5

Deze verzekeraars bieden consumenten overigens ook allemaal de mogelijkheid om de premie voor een levens- of inkomensverzekering te beleggen in een duurzaam fonds. Dit geldt ook voor het op de zesde plaats geëindigde ASR Verzekeringen.

Tabel 4.2 geeft de gemiddelde scores van de verschillende typen pensioenaanbieders, voor de drie beoordelingscategorieën en voor de totaalscores.

Tabel 4.2 Gemiddelde score binnen groepen verzekeraars

	Beleid	Uitvoering	Verantwoording	Totaal-score
Wegingspercentages	20%	60%	20%	100%
Naar 'type' Verzekeraar				
zorg (11)	1,3	1,0	1,1	1,1
schade (21)	1,2	1,0	1,1	1,1
leven (14)	1,9	1,7	1,6	1,7
Naar 'grootte' Verzekeraar				
Tot € 300 miljoen (12)	0,2	0,2	0,2	0,2
Van € 300 tot €1.000 miljoen (8)	0,8	0,7	0,6	0,7
Vanaf € 1.000 miljoen (10)	2,3	1,8	2,0	2,0

In zowel de eindscore als in de scores voor verschillende categorieën wordt duidelijk dat levensverzekeraars en de grootste verzekeraars (met een bruto premie-inkomen van meer dan €1 miljard)

het hoogste scoren. Dit komt overeen met de bevindingen van de Benchmark Verantwoord Beleggen door Pensioenfondsen en -verzekeraars in Nederland (Benchmark Pensioenfondsen). Misschien staan grotere verzekeraars meer in de publieke belangstelling en/of hebben zij meer mankracht beschikbaar.

De scores van verzekeraars zijn significant lager dan die van de ook door de VBDO en Profundo onderzochte pensioenfondsen. De hoogste score behaald door een verzekeraar was 3,5 terwijl in de eerste editie van de Benchmark Pensioenfondsen (2007) de hoogste score van een pensioenfonds een 3,8 was. Verzekeraars hebben nog veel werk te verrichten om op het niveau van de pensioenfondsen te komen.

Het is bemoedigend dat de (pensioen)verzekeraars die ook in dit onderzoek zijn opgenomen nu vooruitgang hebben geboekt ten opzichte van de Benchmark Pensioenfondsen 2008. Het is te hopen dat deze Benchmark Verzekeraars de totale verzekeringssector in beweging zal brengen.

4.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen volgen de 9 beoordelingsaspecten die in het onderzoek zijn gehanteerd.

- **(Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid:** Slechts een handjevol verzekeraars heeft aandacht voor verantwoord beleggen, terwijl er onder verzekeraars in het algemeen wel wordt gesproken over maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Het is van belang dat verzekeraars hun verantwoordelijkheid oppakken ten aanzien van hun beleggingsbeleid en de gedragscode MVO van het Verbond van Verzekeraars serieus gaan nemen. De in paragraaf 1.3.1. genoemde initiatieven en handleidingen voor pensioenfondsen kunnen ook verzekeraars een helpende hand bieden in het ontwikkelen van een samenhangend beleidsdocument.
- **Uitsluitingsbeleid:** De discussie over diverse uitsluitingsgronden - zoals controversiële wapens en wapenhandel, mensenrechten, ernstige milieuvervuiling, steun aan ondemocratische regimes - staat bij verzekeraars nog in de kinderschoenen. Deze discussie dient gestructureerder worden opgezet met zowel verzekerden als met vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke belangen. Onderzocht moet worden hoe het uitsluitingsbeleid toegepast kan worden op afgeleide beleggingen, zoals indexfondsen, hedge funds, asset-based securities, en andere.
- **ESG-criteria bij selectie van beleggingen:** Het is opvallend dat ESG-criteria door een aantal verzekeraars vooral gebruikt wordt bij de selectie van beleggingen voor duurzame fondsen en niet voor de totale portefeuille. Deze verzekeraars dienen te onderzoeken hoe zij dit binnen de organisatie verder kunnen integreren en toepassen op hun beleggingen. Voor het overgrote deel van de verzekeraars geldt echter dat ze bij het formuleren van beleid moeten inventariseren welke principes en internationale normen voor hun organisatie belangrijk zijn om deze vervolgens praktisch toe te passen (ESG-criteria).
- **Engagementbeleid:** Bij verzekeraars die engagementactiviteiten ontplooiën is de selectie van bedrijven waarmee gesprekken worden gevoerd onduidelijk. Het stellen van concrete prioriteiten met behulp van de ESG-criteria die door de verzekeraar zijn opgesteld, zal de effectiviteit van engagementactiviteiten ten goede komen.²

Voor verzekeraars die te maken kunnen krijgen met belangenverstrengeling (bijvoorbeeld: een bedrijf waarin zij beleggen die de principes van het beleggingsbeleid schendt en waarmee ze eigenlijk zouden moeten overleggen, is tegelijkertijd een grote klant die een schadeverzekering heeft afgesloten), kan het uitbesteden van engagementactiviteiten aan een externe partij een oplossing

2 Overigens is het de vraag of men een bedrijf dat een aantal elementaire internationale gedragsregels schendt wel als klant zou moeten accepteren.

zijn. Overigens is het de vraag of men een bedrijf dat een aantal elementaire internationale gedragsregels schendt wel als klant zou moeten accepteren. Deze partij zal namens meerdere aandeelhouders het gesprek aangaan met een bedrijf, waardoor tevens meer gewicht in de schaal wordt gelegd. Tenslotte kunnen verzekeraars veel meer rapporteren over de manier waarop zij engagement uitvoeren en de resultaten hiervan. Zelfs als verzekeraars de namen van de bedrijven waarmee wordt gesproken niet willen noemen - omdat dit mogelijk de vertrouwensband kan schaden - is deze rapportage zeer zinvol voor verzekerden en andere belanghebbenden.

- **Stembeleid:** het stembeleid aangaande duurzaamheidsonderwerpen verdient meer aandacht van verzekeraars, vooral met betrekking tot de milieu- en sociale factoren.
- **Duurzaamheidsfinanciering:** Verzekeraars dienen te overwegen in hoeverre duurzaamheidsfinanciering een speerpunt kan zijn, waarmee zij zich ook ten opzichte van elkaar kunnen onderscheiden. De dialoog met de samenleving en duurzame entrepreneurs zou versterkt moeten worden, om actief te zoeken naar nieuwe mogelijkheden en kansen hiertoe.
- **Transparantie over uitbestedingen:** Hoewel verzekeraars vaker dan verwacht aangeven aan wie zij het vermogensbeheer hebben uitbesteed dienen ze daarbij aan te geven of en hoe vermogensbeheerders mede op basis van duurzaamheidscriteria geselecteerd worden en hoe ze gehouden worden aan het beleggingsbeleid van de verzekeraar. Dit geldt des te sterker voor grote verzekeraars, die als onderdeel van een financiële instelling meestal niet duidelijk maken welk deel van hun vermogen bestemd is voor verzekeringen en hoe dat deel van het vermogen belegd is.
- **Dialoog met de samenleving:** Verzekeraars kunnen op individuele basis vaker de dialoog met de samenleving opzoeken. Om praktische redenen lijkt het zinvol om dit op een meer collectieve manier te doen: veel verzekeraars staan immers nog aan de basis en moeten nog een verantwoord beleggingsbeleid formuleren. Waar zorgverzekeraars een beroep kunnen doen op hun raad van verzekerden is het voor andere soorten verzekeraars wellicht verstandig een klankbordgroep te formeren met vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen (stakeholders).
- **Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid:** Verzekeraars dienen zich meer in te spannen om inzicht te bieden in hun beleid en in de exacte aandelen, obligaties en andere beleggingsinstrumenten waarin belegd wordt. Beschrijving en beoordeling van bedrijven aan de hand van duurzaamheidscriteria zou de buitenwereld meer inzicht bieden. Ook over andere beleggingsvormen is meer transparantie gewenst.

Tot slot: De huidige financiële crisis heeft een significante impact gehad op de beleggingen van verzekeraars. Net zoals pensioenfondsen en andere financiële instellingen kregen verzekeraars te kampen met een waardedaling van hun belegd vermogen. Volgens sommigen binnen de industrie zou deze ontwikkeling er toe kunnen bijdragen dat duurzaamheid en verantwoord beleggen niet de hoogste prioriteit hebben bij verzekeraars. Maar als de huidige financiële crisis één ding duidelijk heeft gemaakt is het dat (institutionele) beleggers juist meer aandacht zouden moeten besteden aan waar zij hun vermogen in beleggen en aan de bijbehorende risico's. Het formuleren van een (maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid is daarom juist nu van groot belang.

De brancheorganisaties kunnen hun leden op dit vlak meer gerichte ondersteuning bieden, rekening houdend met hun specifieke situaties. Daarbij kan met name het Verbond van Verzekeraars een rol spelen bij de uitwerking van het in hun Gedragscode Verzekeraars opgenomen voornemen om: "de ontvangen gelden solide en rendementsbewust (te) beleggen, waarbij wij in ons beleggingsbeleid ook onze maatschappelijke verantwoordelijkheid betrekken".

Bijlage 1

Profielen van verzekeraars

1.1 Achmea

Achmea is één van de grotere financiële dienstverleners in de Benelux, die verzekeringen, bancaire- en hypotheaire producten levert aan bedrijven, instellingen en consumenten. Ze is actief op de Nederlandse markt onder andere via de volgende merken: Agis Zorgverzekeringen, Avero Achmea, Centraal Beheer Achmea, FBTO, Interpolis en Zilveren Kruis Achmea.

Achmea is een dochteronderneming van Eureko, een Europese aanbieder van verzekeringen, die weer 50,9% in handen is van Vereniging Achmea en 36,9% van Rabobank. Achmea is het grootste onderdeel van Eureko en beslaat ongeveer 90 procent van de activiteiten van Eureko.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 19.306 miljoen (2008)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	Circa 20.000
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Achmea heeft geen vragenlijst ingevuld voor dit onderzoek maar verschaft wel publiek beschikbare informatie.

Duurzaam productaanbod

Het is onduidelijk of Achmea haar verzekerden de keuze biedt om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen of duurzame verzekeringsproducten of fondsen heeft.³⁴

1.1.1 (Maatschappelijk) verantwoord beleggingsbeleid

Achmea kent een veelomvattend MVO beleid met een duurzaam beleggingsbeleid. Het beleid wordt beschreven op de website en in de Maatschappelijke Jaarverslagen. Het is gebaseerd op de belangrijkste internationale richtlijnen zoals de Global Compact van de Verenigde Naties en de richtlijnen van de International Labour Organisation.

Achmea heeft in oktober 2007 de UN PRI ondertekend.

Beoordeling: 4 punten

Publiek beleidsdocument dat rekening houdt met relevante sociale- en milieuthema's, dat duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten, dat betrekking heeft op meerdere beleggingscategorieën.

1.1.2 Uitsluitingen

Activiteiten die de Nederlandse overheid controversieel vindt, sluit Achmea uit van de beleggingsportefeuille. Dit heeft betrekking op de controversiële wapenindustrie. Sinds het laatste kwartaal van 2007 heeft Achmea vier bedrijven uit zijn beleggingsportefeuille verwijderd. Mogelijk zullen in de toekomst meer uitsluitingen volgen, in de gevallen dat actieve engagement niet de gewenste resultaten oplevert. Hoewel Achmea aangeeft dat terugtrekkingen uit bedrijven bekend zullen worden gemaakt, wordt geen lijst van uitsluitingen gepubliceerd.

Beoordeling: 3 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid voor één criterium.

1.1.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Achmea wil dat de bedrijven waarin wordt belegd minimaal voldoen aan de belangrijkste internationale richtlijnen van o.a. Global Compact en de ILO. Tot voorkort hanteerde Achmea de wetten en regels van het land waarin het bedrijf actief was als norm, maar sinds de aanscherping van het duurzaam beleggingsbeleid worden de normen van de Nederlandse overheid aangehouden. Daarnaast heeft Achmea de UN PRI ondertekend en is in 2007 is de Ethiek Commissie Achmea (ECA) opgericht. Deze commissie ondersteunt en faciliteert het ethisch bewustzijn binnen de gehele bedrijfsgemeenschap.

Volgens het maatschappelijk jaarverslag 2007 heeft Achmea zijn gehele eigen beleggingsportefeuille ter waarde van zo'n € 4 miljard per 1 januari 2006 duurzaam belegd, dus rekening houdend met ESG-criteria.

Beoordeling: 2 punten

UN PRI en beleid waarin verschillende ESG-criteria een duidelijke rol spelen bij de positieve selectie van aandelen.

1.1.4 Engagement

Engagement activiteiten van Achmea worden ondernomen door de vermogensbeheerders Robeco en F&C Asset Management. Samen met deze partijen is het engagement beleid opgesteld.

Begin 2008 is Achmea met het aangescherpte engagementbeleid van start gegaan onder de naam 'enhanced engagement' en zijn drie thema's geselecteerd: mensenrechten, dierproeven en klimaatverandering (CO₂-emissies). Voor elk thema selecteert Achmea twee tot drie ondernemingen waarmee ze de komende drie jaar een intensieve dialoog aangaat om verbeteringen te bewerkstelligen. Dit is een intensief proces, dat tijd en geduld vergt. Achmea verwacht pas in 2010 de eerste echte conclusies van het engagementbeleid te kunnen trekken.

Beoordeling: 3 punten

Achmea voert overleg met bedrijven en verschaft helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald, maar doet nog geen verslag van de activiteiten

1.1.5 Stembeleid

Achmea heeft geen publiek stembeleid.

Beoordeling: 0 punten

Geen antwoord gekregen, geen beleidsdocument en geen informatie op de website gevonden.

1.1.6 Duurzaamheidsfinanciering

Achmea zegt zeer actief te zijn in het ontwikkelen van eigen duurzame producten en projecten, o.a. in microkredieten en microverzekeringen. Er wordt geen melding gemaakt van specifieke *private equity* of andere alternatieve investeringen met een grote groene of sociale bijdrage.

Beoordeling: 1 punt

Geen duidelijk beleid met betrekking tot duurzaamheidsfinancieringen.

1.1.7 Transparantie over uitbesteding

Het grootste deel van het vermogen van Achmea wordt beheerd door Robeco en F&C Asset Management. Deze partijen voeren het engagementbeleid uit, en met hen bespreekt Achmea intensief hoe dit beleid verder ingevuld kan worden.

Beoordeling: 2 punten

Achmea geeft gedeeltelijk duidelijkheid over uitbesteding en legt vast hoe externe partijen zich aan het maatschappelijk verantwoord beleid moeten houden.

1.1.8 Dialoog met de samenleving

De campagne 'waar zijn we mee bezig' draait om de benadering dat voorkomen beter is dan herstellen. Het publiek wordt op de speciale website uitgedaagd om mee te discussiëren over de verschillende thema's, waaronder MVO. Hoe de resultaten hiervan verwerkt worden in beleid is onduidelijk.

Beoordeling: 3 punten

Achmea zoekt het maatschappelijk debat over onder andere MVO-onderwerpen.

1.1.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Achmea geeft jaarlijks een maatschappelijk jaarverslag uit. Achmea beschrijft in het maatschappelijk jaarverslag 2008 de methodes die ingezet worden om verantwoord te beleggen. De activiteiten van Zorgverzekeraar Agis worden hier nog niet in benoemd maar zijn apart te vinden op de website van Agis.

Informatie over aandelen of andere beleggingscategorieën wordt niet verstrekt.

Beoordeling: 2 punten

De verzekeraar doet verslag over de gebruikte instrumenten

1.2 AEGON

AEGON is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt onder de namen AEGON, AEGON Bank en TKP met verzekeringsproducten voor schade (auto, brand, transport), zorg, leven, pensioen en uitvaart.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 3.972 miljoen (in 2008)
Aantal verzekerden	5,1 miljoen polissen (levensverz.) en 4,5 miljoen apart geïdentificeerde risico's (met mogelijkheid op dubbeltellingen)
Aantal werknemers	6171
Belegd vermogen	€ 64 miljard
Verdeling over beleggingscategorieën	
Vastgoed	1%
Aandelen	12%
Staatsobligaties	70%
Bedrijfsobligaties	10%
Overige	7%

Duurzaam productaanbod

Bij onder andere de AEGON BeleggingsHypotheek, AEGON Lijfrenterekening, AEGON Levensloop Rekening, AEGON PerspectiefRekening heeft de klant de keuze om te beleggen in bepaalde fondsen. Het is daarbij mogelijk om te kiezen voor bepaalde duurzame of maatschappelijk verantwoorde fondsen zoals het ASN Aandelenfonds en ASN Mixfonds of het retail duurzaam aandelenfonds.

Duurzame beleggingsfondsen van AEGON (SRI-funds) worden in het Verenigd Koninkrijk, Hongarije en Nederland aangeboden. Voor de Nederlandse markt gaat het daarbij om het AEGON Duurzaam Aandelen Fonds en AEGON Sustainable World Equity Fund.³⁵

1.2.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

AEGON heeft een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid, als onderdeel van haar beleid Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, dat ook op de website is gepubliceerd. Het wordt gedefinieerd "als het geheel van beleggingsactiviteiten waarbij bewust en actief rekening wordt gehouden met de invloed van maatschappelijke, sociale en milieucriteria." Dit beleid is ook een integraal onderdeel van het Corporate Governance Framework van AEGON Investment Management, de vermogensbeheerder van AEGON in Nederland. Het Framework bestaat uit drie onderdelen, te weten:

1. Corporate Governance
2. Fund Governance
3. Corporate Responsibility - Socially Responsible Investing
(Maatschappelijk Verantwoord Beleggen)

Thema's die aan bod komen in het beleid zijn wapens, mensenrechten en milieu. Voor elk thema wordt aangegeven in welke gevallen zij bedrijven zal uitsluiten van investering dan wel engagement mee zal voeren.

Het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid is gebaseerd op internationale verdragen: UN PRI, Universele Verklaring van de Mensenrechten, RIO verklaring, VN Conventie tegen corruptie, UN Global Compact en ILO's Verklaring van Fundamentele Principes en Rechten op het Werk.

De uitgangspunten van het beleid zijn integraal van toepassing op het beleggingsbeleid van AEGON IM en worden daarmee doorgevoerd op alle directe beleggingen in aandelen in obligaties. Dit betekent dat beleggingsfondsen waarbij een bepaalde index wordt gevolgd uitgesloten zijn van het beleid. Hedge funds en private equity vallen daarnaast ook niet in de reikwijdte van het beleid.

Met betrekking tot indirecte beleggingen geldt een aangepast beleid. Zo zal AEGON IM in situaties waarin een index wordt gerepliceerd, geen bedrijven van deze index uitsluiten.

Beoordeling: 2 punten

Het beleid van AEGON houdt rekening met relevante thema's, is duidelijk over de te gebruiken instrumenten, baseert zich op duidelijke principes en richtlijnen, maar heeft alleen betrekking op aandelen en obligaties.

1.2.2 Uitsluitingen

AEGON Investment Management sluit directe beleggingen in bedrijven waarvan is aangetoond dat ze mensenrechten schenden, controversiële wapens produceren, ernstige milieuschade aanbrengen of corrupt zijn, uit. Deze thema's worden in het beleid verder uitgewerkt.

AEGON heeft een lijst met uitgesloten bedrijven, voornamelijk wapenproducenten, meegestuurd.

Beoordeling: 5 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria en een lijst van uitgesloten bedrijven.

1.2.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

AEGON maakt wel gebruik van ESG-criteria maar niet volgens de best-in-class benadering. Ze hanteert een 'ESG-minimum', d.w.z. dat bedrijven de verdragen en conventies zoals genoemd in de UN Global Compact en het eigen beleidsdocument moeten respecteren. De G van 'governance' wordt mede door het stembeleid ingevuld.

Voor de SRI-fondsen wordt wel een best-in-class benadering gevolgd die het gevolg is van scores op ESG-criteria. Deze AEGON-fondsen beleggen in de *Dow Jones Sustainability World Index ex Alcohol, Tobacco, Gambling and Firearms* zoals die door Sustainability Asset Management AG wordt vastgesteld op basis van een best-in-class benadering voor het universum.

Om de ESG-criteria te verzamelen en te gebruiken maakt AEGON gebruik van externe providers, namelijk Sustainalytics voor het duurzaamheidsonderzoek en Riskmetrics voor het uitoefenen van het stemrecht.

Beoordeling: 3 punten

Toepassing van ESG-criteria op de beleggingsportefeuille en een deel van de fondsen hanteren een 'best-in-class' benadering.

1.2.4 Engagement

Naast de zogenaamde 'zwarte lijst' van uitsluitingen hanteert AEGON een 'grijze lijst'. Met bedrijven op deze lijst wordt (indien dit mogelijk is) een actieve dialoog aangegaan teneinde dergelijke ondernemingen tot ander gedrag te bewegen. Indien deze dialoog na veelvuldig en herhaaldelijke engagement niet het gewenste resultaat levert, zal alsnog tot uitsluiting van het bedrijf worden overgegaan.

AEGON maakt gebruik van een jaarlijkse screening van de beleggingsportefeuille door Dutch Sustainability Research. AEGON heeft de lijst meegestuurd met de bedrijven waarmee in 2008 dialoog is aangegaan. Er is geen verslag beschikbaar van de resultaten van engagement.

Beoordeling: 3 punten

AEGON voert overleg met bedrijven en verschaft helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald, maar doet geen verslag van de resultaten.

1.2.5 Stembeleid

AEGON heeft een apart stembeleid waarin ook criteria voor stemgedrag worden benoemd. Er wordt voornamelijk aandacht besteedt aan corporate governance onderwerpen. AEGON heeft het afgelopen jaar ook geen aandeelhoudersmoties geformuleerd en ter stemming gebracht die zijn gericht op verantwoord ondernemen.

Het stembeleid is van toepassing op Nederlandse beleggingen, er is daarnaast een vergelijkbaar document voor de activiteiten van AEGON in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, de Global Voting Policy.

Voor het stemgedrag laat AEGON zich adviseren door Riskmetrics, maar hier kan en wordt ook van afgeweken. Het stembeleid van AEGON alsmede de verslagen van het stemgedrag staan op haar website.

Beoordeling: 2 punten

AEGON heeft een actief stembeleid dat echter alleen gericht is op corporate governance onderwerpen.

1.2.6 Duurzaamheidsfinanciering

AEGON doet nog geen financiering van bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie. Maar dochterbedrijf TKP is momenteel de eerste stappen aan het zetten op het vlak van microfinanciering en op het gebied van investeringen in duurzame energie.

Beoordeling: 1 punt

AEGON heeft nog geen structureel beleid om investeringen in duurzame bedrijven en projecten te financieren.

1.2.7 Transparantie over uitbesteding

AEGON maakt gebruik van externe vermogensbeheerders. AEGON vraagt externe partijen verantwoording af te leggen over hun beleggingsbeleid. Indien door de externe vermogensbeheerders keuzes worden gemaakt die niet in lijn liggen met onze uitgangspunten als het gaat om maatschappelijk verantwoord beleggen, zullen we de dialoog aangaan met de betreffende partijen.

AEGON geeft geen volledig overzicht van alle externe vermogensbeheerders.

Het beheer van de SRI-fondsen is uitbesteed aan Barclays Global Investors. In de fondsmandaten is de benchmark opgenomen, in dit geval de Dow Jones Sustainability World Index ex Alcohol, Tobacco, Gambling and Firearms. Voor deze mandaten geldt dat de beheerder niet buiten de benchmark om mag beleggen. Daarnaast dient BGI de zogenaamde tracking error van het fonds ten opzichte van de benchmark te minimaliseren, en dus liggen de fondsgewichten ook grotendeels vast.

Daarnaast wordt het onderzoek voor het uitsluitingen en engagementbeleid door een externe partij gedaan, namelijk Sustainalytics. Riskmetrics adviseert AEGON inzake het stembeleid.

Beoordeling: 2 punten

AEGON geeft duidelijkheid over uitbesteding en hoe externe vermogensbeheerders zijn verbonden aan het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid, maar geeft geen volledig overzicht.

1.2.8 Dialoog met de samenleving

AEGON spreekt naar eigen zeggen zeer regelmatig met (institutionele) klanten over thema's als MVO en MVB in zogenaamde klantarena's. In het beleid wordt ook aangegeven dat stakeholders erg belangrijk zijn.

Er wordt geen verslag van de activiteiten gedaan.

Beoordeling: 3 punten

AEGON overlegt met verzekerden over MVO aspecten, maar het is onduidelijk hoe vaak en er wordt geen verslag over gedaan.

1.2.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

AEGON legt expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. Verslagen over het stemgedrag staan op de website. Ook in het Duurzaamheidsverslag komt maatschappelijk verantwoord beleggen aan de orde.

AEGON stuurde de lijst met uitsluitingen en bedrijven waarmee ze een actieve dialoog voert op. Deze lijsten staan overigens niet (toegankelijk) op de website. De lijst met alle beleggingen wordt niet gepubliceerd.

Beoordeling: 2 punten

AEGON doet verslag over een deel van de gebruikte instrumenten maar publiceert geen lijst van haar beleggingen.

1.3 AIG Europe Nederland

AIG Europe Nederland NV is meer dan 30 jaar geleden opgezet in Rotterdam als schadeverzekeraar en is onderdeel van AIG Europe. AIG Europe is onderdeel van AIG (American International Group, Inc.), een van de grootste verzekeringsmaatschappijen en financiële dienstverleners ter wereld.

Eerst begon AIG Europe Nederland met het aanbieden van brand-, aansprakelijkheid- en goederentransportverzekeringen. In de loop van de jaren zijn er een aantal nieuwe producten geïntroduceerd zoals ongevalen- en reisverzekeringen.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 200 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	-
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

AIG Europe Nederland biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.³⁶

1.3.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.3.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4 Alhermij

Algemene Levensherv verzekering Maatschappij N.V. (Alhermij) is actief op het gebied van levensherv verzekering en levensverzekering op het terrein van leven, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Alhermij maakt onderdeel uit van Swiss Re als dochtermaatschappij van Swiss Re Europe S.A

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 110 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	-
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Alhermij biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.³⁷

1.4.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Voor moedermaatschappij Swiss Re behoren een actieve dialoog met stakeholders, transparantie en ethische principes tot de kernwaarden van het bedrijf. Duurzaamheid en MVO zijn bij Swiss Re in de bedrijfsstructuur opgenomen. Het is onder andere vastgelegd in het Sustainability Mission Statement en vormt een van de vier kernwaarden in Group's Principles en is een onderdeel van het kader voor goed bestuur door opname in de Code of Conduct.

Swiss Re werkt samen met externe experts en gebruikt haar eigen ervaring in risk management op het gebied van diverse duurzaamheidsgerelateerde onderwerpen. Deze kennis wordt toegepast in het investeringsproces. Het is echter onduidelijk welke criteria Swiss Re gebruikt en of er ook een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid is vastgesteld waar ook Alhermij zich aan dient te houden.

Beoordeling: 1 punt

Duurzaamheid is belangrijk bij moedermaatschappij Swiss Re, maar een specifiek beleidsdocument met duidelijke criteria is niet aanwezig.

1.4.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punt

1.4.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.4.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Zowel Alhermij als Swiss Re leggen geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. Swiss Re heeft wel een duurzaamheidsverslag op de website maar die kan niet geopend worden.

Beoordeling: 0 punten

1.5 Allianz Nederland

Allianz Nederland is een onderdeel van Allianz Group, een van de grootste financiële instellingen ter wereld. Allianz Nederland is actief op het gebied van schade- en levensverzekeringen, en vermogensbeheer.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 1.526 miljoen (2008)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	1.338
Belegd vermogen	€ 5.237 miljoen (2008)
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Allianz Nederland biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.³⁸

1.5.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.5.7 Transparantie over uitbesteding

Allianz Nederland Asset Management beheert de fondsen die de polishouders aangeboden krijgen en is bezig met het collectief vermogensbeheer voor de maatschappijen die behoren tot Allianz Nederland Groep.

Beoordeling: 1 punt

Allianz geeft een overzicht van vermogensbeheerders.

1.5.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten**1.5.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid****Beoordeling: 0 punten**

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.6 ARAG Rechtsbijstand

ARAG Rechtsbijstand is sinds 1962 actief als volledig onafhankelijke rechtsbijstandverzekeraar. Het bedrijf is onderdeel van de ARAG Groep, een van oorsprong Duits familiebedrijf met vestigingen in vijftien Europese landen en de Verenigde Staten.

ARAG is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt op het gebied van rechtsbijstandverzekeringen. Daarnaast biedt het bedrijf haar klanten juridische hulp aan.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 105 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden	-	
Aantal werknemers	450	
Belegd vermogen	€ 133,4 miljoen	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	€ 22.000	0%
Vastgoed	€ 16,2 miljoen	12%
Aandelen	€ 27,2 miljoen	20%
Obligaties	€ 74,5 miljoen	56%
Deposito's bij kredietinstellingen	€ 15,5 miljoen	12%

Duurzaam productaanbod

ARAG biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.³⁹

1.6.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.6.7 Transparantie over uitbesteding

ARAG heeft haar beleggingen uitbesteed aan professionele partijen. In het jaarverslag wordt verder niet vermeld aan welke vermogensbeheerders.

Beoordeling: 0 punten

ARAG geeft geen overzicht van vermogensbeheerders.

1.6.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten**1.6.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid****Beoordeling: 0 punten**

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.7 ASR Nederland

Sinds oktober 2008 is de Nederlandse overheid de enige aandeelhouder van Fortis Verzekeringen Nederland N.V. dat sinds de overname los staat van de andere Fortis Werkmaatschappijen. Het bedrijf is omgevormd tot ASR Nederland.

ASR Nederland is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt onder de merknamen ASR Verzekeringen, De Amersfoortse, Falcon Leven, Europeesche, Ardanta en Ditzo. Zij biedt verzekeringen aan op het gebied van: schade (auto, brand, transport), zorg, leven, pensioen, uitvaart, hypotheek.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 5,8 miljard (2008)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	ruim 5.000
Belegd vermogen	€ 31,7 miljard (ultimo 2008) het balanstotaal bedraagt € 36,7 miljard (ultimo 2008)
Verdeling over beleggingscategorieën	
Vastgoed	12%
Aandelen	3%
Staatsobligaties	21%
Bedrijfsobligaties	31%
Hypotheek	7%
Unit Linked	18%
Zakelijke Depots	5%
Overige	3%

Duurzaam productaanbod

Bij de grotere pensioencontracten en de beleggingsverzekeringen van de levenmaatschappijen biedt ASR Nederland haar verzekerden de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Al sinds 1993 worden duurzame aandelenfondsen aangeboden via Falcon Leven en in 2008 heeft ASR Nederland een viertal SRI-fondsen geïntroduceerd voor de beleggingsverzekeringen, welke actief onder de aandacht zijn gebracht tijdens de invoering van de Zorgplicht in het kader van de Nieuwe Pensioenwet. Het gaat om: ASR SRI Mixfonds, ASR SRI Futurevision, ASR SRI Meerwaarde Aandelenfonds (mede getoetst door het researchteam van TriodosBank) en ASR SRI Obligatiefonds.

Daarnaast biedt ASR Nederland in grotere pensioencontracten de mogelijkheid van specifieke richtlijnen op duurzaamheidsgebied. Tenslotte wordt premiekorting verleend op hybride auto's en ASR Verzekeringen biedt een gratis Energiebespaaradvies, dat kan worden aangevraagd bij elke nieuwe hypotheek van ASR Verzekeringen. Hiermee daagt ASR Verzekeringen consumenten uit daadwerkelijk iets te doen aan duurzaamheid en de reductie van CO₂-uitstoot. Omdat ASR Verzekeringen het belang van energiereducerende investeringen onderstreept, vergoedt zij de kosten van het rapport, inclusief het nieuwe certificaat. Voorwaarde is dat het een verbetering met minimaal één energielabel is.⁴⁰

1.7.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen is in 2007 herzien en vastgelegd in een intern beleidsdocument inzake Socially Responsible Investments (SRI) geformuleerd, als aanvul-

ling op het beleid van de toenmalige Fortis Groep. Met de separatie van ASR Nederland op 3 oktober 2008 is dit SRI-beleid onverminderd gecontinueerd.

De hoofdlijnen van het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen zijn opgenomen in het Duurzaamheidsverslag 2008 en zal binnenkort ook op de website www.asrnederland.nl verschijnen. Nu is het beleid op verzoek toegestuurd.

Het SRI-beleid van ASR Nederland legt de nadruk op positieve selectie van best practices en best products, gebaseerd op ESG-criteria. Tegelijkertijd worden uitsluitingscriteria gehanteerd ten aanzien van producenten van controversiële wapens, nucleaire energie, pesticiden, alcohol en tabak, de gok- en seksindustrie, en ondernemingen die dierproeven doen. De criteria zijn gebaseerd op onder andere de Universele Declaratie van de Mensenrechten en ILO verdragen.

Het beleid heeft betrekking op de volledige beleggingsportefeuille: aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties, vastgoed en overige beleggingen.

Beoordeling: 3 punten

Beleidsdocument dat rekening houdt met relevante thema's, duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten, betrekking heeft op meerdere beleggingscategorieën maar nog niet publiek beschikbaar is.

1.7.2 Uitsluitingen

ASR Nederland hanteert een uitsluitingsbeleid voor organisaties die zijn betrokken bij de productie van controversiële wapens, ernstige mensenrechtenschendingen, mishandeling van dieren, tabaks-, sex- en gokindustrie.

Zowel voor uitgesloten landen (inzake staatsobligaties) als voor ondernemingen worden uitsluitingen gehanteerd op basis van de geformuleerde criteria. Naast de bijbehorende lijst van uitgesloten landen en ondernemingen worden nieuwe investeringen op basis hiervan getoetst en, bij een negatieve uitkomst, toegevoegd aan de lijst met uitgesloten landen en bedrijven.

De lijst is (nog) niet publiek beschikbaar.

Beoordeling: 3 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria, maar geen publiek beleidsdocument.

1.7.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

ASR Nederland hanteert ESG-criteria voor de SRI-screening die bijvoorbeeld tot een uitsluiting kan leiden. Daarnaast wordt de best-in-class benadering gebruikt om binnen het universum van toegestane landen/ondernemingen extra te investeren in de namen die zich positief onderscheiden.

Hiervoor is een overeenkomst gesloten met een externe en onafhankelijke SRI-Research organisatie, die ASR Nederland voorziet van de benodigde analyses en updates. Voor nieuwe investeringen worden zowel de financieel-economische criteria als de SRI-criteria meegenomen in de beleggingsbeslissing. Hierbij geldt de doelstelling dat in er extra geïnvesteerd wordt in landen/ondernemingen die zich positief onderscheiden. Ook in gesprekken met het management van ondernemingen wordt gevraagd naar hun beleid inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Tenslotte wordt 2 maal per jaar de volledige beleggingsportefeuille extern gescreend, teneinde onze SRI-prestaties onafhankelijk in beeld te brengen en om actie te ondernemen op eventuele issues.

Beoordeling: 3 punten

ESG-criteria worden betrokken bij selectie, maar er is geen publiek beleidsdocument.

1.7.4 Engagement

In alle gesprekken met ondernemingen wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen door ASR Nederland op de agenda gezet. Indien nodig worden eventuele controversiële activiteiten besproken, waarbij ASR Nederland onder meer research van een externe SRI-organisatie gebruiken.

Twee maal per jaar worden de beleggingen van ASR Nederland gecontroleerd door een externe en onafhankelijke SRI-Research organisatie. Aan de hand van de aanbevelingen die hieruit voortkomen wordt verder actie ondernomen, bijvoorbeeld door afbouw van de positie of door in overleg te treden met het management. Tijdens de laatste screening, eind 2008, speelden er issues voor 3 ondernemingen waarvan aandelen in bezit waren. Twee posities zijn daarna volledig verkocht en ASR Nederland is nog in discussie met de 3e onderneming en oefent daar druk uit om dit naar tevredenheid op te lossen.

Beoordeling: 2 punten

ASR Nederland voert overleg met bedrijven maar verschaft (nog) geen helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald.

1.7.5 Stembeleid

Het stembeleid en de stemverantwoording voor de grotere belangen en deelnemingen van de bezochte aandeelhoudersvergaderingen is normaliter terug te vinden op de website. De stemverantwoording over 2008 is nog niet verschenen.

Hoewel ASR Nederland zegt dat het stembeleid is gebaseerd op het SRI-beleid, is in het beleidsdocument geen informatie te vinden over ESG-criteria en hoe zij een rol spelen in het stembeleid.

Er worden geen aandeelhoudersmoties gericht op verantwoord ondernemen geformuleerd en ter stemming gebracht.

Beoordeling: 2 punten

Het stembeleid van ASR Nederland is niet specifiek gericht op ESG-onderwerpen.

1.7.6 Duurzaamheidsfinanciering

ASR Nederland geeft aan dat ze middels obligaties en aandelen, inclusief enkele private equity fondsen, investeren in landen en bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie, zoals afvalwerking, recycling, renewable energy en clean energy. Voor nieuwe investeringen gaat de voorkeur uit naar obligaties en aandelen van landen en ondernemingen die hoog scoren op basis van de ESG-criteria in het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Hierdoor zal de duurzaamheidsrelevantie in de beleggingsportefeuille verder blijven toenemen. Het is echter onduidelijk volgens welke criteria de specifieke bedrijven worden geselecteerd.

Beoordeling: 2 punten

Er is een beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering maar er worden geen concrete projecten of de hoogte van de investeringen genoemd.

1.7.7 Transparantie over uitbesteding

ASR Nederland heeft een overeenkomst met een SRI-research organisatie, Vigeo, die hen voorziet van de benodigde informatie omtrent landen en ondernemingen, ter ondersteuning van het SRI-beleid en de beslissingen in de beleggingsportefeuille.

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan meerdere partijen, zoals Robeco Groep, Fortis Investments, Triodos en Ökoworld. De betreffende vermogensbeheerders zijn geselecteerd op basis van het SRI-beleid. Bij de monitoring en review meetings wordt beoordeeld in hoeverre deze vermogensbeheerders hieraan blijvend voldoen. Van de huidige externe vermogensbeheerders heeft inmiddels meer dan 90% de United Nations Principles for Responsible Investments ondertekend.

Beoordeling: 2 punten

ASR Nederland geeft duidelijkheid over uitbesteding.

1.7.8 Dialoog met de samenleving

ASR Nederland vindt de betrokkenheid van de stakeholders belangrijk en onderhoudt nauwe contacten met een brede groep stakeholders zoals toezichthouders, de overheid, brancheorganisaties, Verbond van Verzekeraars, vakbonden, NGO's en lokale gemeenschappen.

Er worden marktonderzoeken gehouden over het vertrouwen van de consument en op de duidelijkheid en begrijpelijkheid van de financiële producten van ASR Nederland. Hierin wordt bijvoorbeeld de begrijpelijkheid van financiële termen en begrippen getest.

Het is echter onduidelijk wat de intensiteit van de overleggen is en of MVO-onderwerpen ook onderdeel van de dialoog. Er is geen verslag beschikbaar van deze activiteiten.

Beoordeling: 2 punten

ASR Nederland voert af en toe overleg met verzekerden en andere stakeholders.

1.7.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

ASR Nederland legt schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd in het Duurzaamheidsverslag 2008. Dit staat echter nog niet op de website, ASR Nederland heeft een concept opgestuurd.

ASR Nederland geeft hierin de gebruikte instrumenten en de resultaten van het beleid weer. ASR Nederland verstrekt geen lijsten waarin de beleggingen zijn opgenomen.

Beoordeling: 2 punten

ASR Nederland doet verslag maar het is nog niet publiek beschikbaar.

1.8 Bovemij

Bovemij Verzekeringen is een dochteronderneming van BOVAG, een brancheorganisatie voor ondernemers die zich met mobiliteit bezighouden. Zij bieden een totaalpakket van verzekeringen aan voor de BOVAG-bedrijven. Bovemij is gespecialiseerd in consumentenverzekeringen, tweewielerverzekeringen, truckdealerverzekeringen, en werknemersverzekeringen.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 210 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden		
Aantal werknemers	242	
Belegd vermogen	€ 199,6 miljoen (2008)	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Vastgoed	€ 5,4 miljoen	2,7%
Aandelen	€ 36,9 miljoen	18,5%
Obligaties	€ 123,3 miljoen	61,8%
Deposito's en overige	€ 21,3 miljoen	10,7%

Duurzaam productaanbod

Bovemij biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Dat is niet van toepassing bij een schadeverzekeraar.

Het is onbekend of Bovemij duurzame verzekeringsproducten aanbiedt.⁴¹

1.8.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.7 Transparantie over uitbesteding

Op de website is Mn Services aangegeven als partner van Bovemij. Dit betekent in alle waarschijnlijkheid dat Mn Services de vermogensbeheerder van Bovemij is.

Beoordeling: 1 punt

Bovemij geeft duidelijkheid over haar uitbesteding.

1.8.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.8.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Beoordeling: 0 punten

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.9 Cardif

Cardif is een van oorsprong Franse verzekeringsmaatschappij die werd opgericht in 1973 en sinds 1996 actief is op de Nederlandse markt. Cardif is onderdeel van de BNP Paribas Groep en heeft wereldwijd meer dan 50 miljoen verzekerden in 42 landen. Cardif is momenteel de op één na grootste maatschappij op de internationale markt van beschermingsverzekeringen.

De Nederlandse vestiging van Cardif heeft zich gespecialiseerd in inkomensbeschermingsverzekeringen en beleggingsproducten. Daarnaast is zij ook actief op het gebied van schade- en levensverzekeringen.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	-
Aantal verzekerden	0,5 miljoen huishoudens
Aantal werknemers	100
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Cardif biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁴²

1.9.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Cardif zal zich als dochteronderneming van BNP Paribas waarschijnlijk moeten houden aan het beleid van BNP Paribas. Dit is echter niet geheel zeker want zij heeft geen antwoord op de vragen gegeven. Op de website van Cardif is hierover geen informatie te vinden.

Beoordeling: 0 punten

1.9.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.9.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

BNP Paribas Groep maakt jaarlijks een duurzaamheidsverslag voor de activiteiten van de gehele groep. Er is geen informatie te vinden over Cardif.

Beoordeling: 0 punten

1.10 Cordares

Cordares is actief in pensioenbeheer en inkomensverzekering voor meer dan een miljoen Nederlanders. Als onderdeel van Cordares, biedt Cordares Verzekeringen verschillende producten aan op de Nederlandse markt. Zij is actief als levens- (lijfrente, nabestaanden, overlijdensrisico), pensioen-, arbeidsongeschiktheid- en verzuimverzekeraar.

In de tweede helft van 2009 zullen de vermogensbeheeractiviteiten van APG (uitvoerder van het beleggingsbeleid van Loyalis Verzekeringen en Cordares Vermogensbeheer) als uitvoerder van het beleggingsbeleid van Cordares Verzekeringen worden geïntegreerd. Dan zal ook het beleid op het terrein van verantwoord beleggen geïntegreerd worden.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	ca. € 61 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden	ca. 55.000	
Aantal werknemers	92	
Belegd vermogen	ca. € 195 miljoen	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Vastgoed	€ 9,75 miljoen	5%
Aandelen	€ 185,25 miljoen	94%
Obligaties	€ 1,95 miljoen	1%
Overig	€ 0 miljoen	0%

Duurzaam productaanbod

Momenteel biedt Cordares Verzekeringen geen duurzame producten aan, noch in Nederland of het buitenland. Hoewel zij dit soort producten niet uitsluiten, hebben zij 'momenteel geen plannen om deze in de loop van dit of volgend jaar te gaan voeren'.⁴³

1.10.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Cordares Verzekeringen heeft een beleggingsstatuut, goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Dit statuut is van toepassing op de gehele beleggingsportefeuille en alle beleggingscategorieën. In het statuut is niets opgenomen over maatschappelijk verantwoord beleggen.

Cordares Vermogensbeheer onderschrijft de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI).

Vanaf het moment van integreren in 2009 zal het APG (maatschappelijk verantwoord) beleid van toepassing zijn.

Beoordeling: 1 punt

Cordares heeft geen beleidsdocument voor maatschappelijk verantwoord beleggen

1.10.2 Uitsluitingen

Cordares Vermogensbeheer heeft bij het beheer van de actieve portefeuilles een uitsluitingbeleid. Dit uitsluitingbeleid is evenwel het sluitstuk van een proces wat begint met de dialoog met ondernemingen. Cordares Vermogensbeheer belegt voor haar opdrachtgevers niet in beleggingen die in strijd zijn met (internationale) wet- en regelgeving en beleggingen die eventueel kunnen leiden tot strafbaar gedrag. Op grond hiervan wordt niet belegd in bedrijven die landmijnen of clusterbom-

men produceren. Er wordt ook niet belegd in bedrijven die gedwongen kinderarbeid toestaan.

Beoordeling: 4 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale en milieucriteria, geen lijst van uitgesloten bedrijven

1.10.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Cordares Vermogensbeheer (ten behoeve van Cordares Verzekeringen) ondertekent de UNPRI, en onderkent haar maatschappelijke verantwoordelijkheid in haar beleggingen. Dit wordt benadrukt in zowel de communicatie met externe beheerders als met ondernemingen.

Beoordeling: 2 punten

Cordares ondertekent de UNPRI maar geeft niet duidelijk aan hoe ESG-criteria meegenomen worden in de selectie van beleggingen.

1.10.4 Engagement

Cordares Verzekeringen werkt op het gebied van engagement samen met andere pensioenfondsen en verzekeraars.

Beoordeling: 2 punten

Cordares Verzekeringen voert overleg met bedrijven maar verschaft geen helderheid over de criteria en doet geen verslag.

1.10.5 Stembeleid

Cordares Vermogensbeheer oefent namens haar opdrachtgevers, waar het technisch mogelijk is, het stemrecht uit op de gehouden aandelen.

Beoordeling: 1 punt

Cordares stemt wel, maar heeft geen stembeleid en verschaft geen duidelijkheid over haar stemgedrag ten opzichte van duurzaamheidsaspecten.

1.10.6 Duurzaamheidsfinanciering

In 2008 was Cordares Verzekeringen niet actief op het gebied van duurzaamheidsfinanciering. Na de integratie van Cordares en Loyalis in de tweede helft van 2009 zal dit opgepakt worden door APG.

Beoordeling: 1 punt

Geen duurzaamheidsfinanciering.

1.10.7 Transparantie over uitbesteding

Cordares Verzekeringen heeft geen portefeuille uitbesteed met specifiek de opdracht verantwoord te beleggen. Cordares Vermogensbeheer benadrukt wel de waarde dat zij en haar opdrachtgever hechten aan maatschappelijk verantwoord beleggen.

Beoordeling: 1 punt

Cordares verschaft weinig helderheid over haar uitbestedingen.

1.10.8 Dialoog met de samenleving

Cordares Verzekeringen onderhoudt via haar eigen adviesdienst (Cordares Advies BV) contact met werkgevers in de bouwsector. Verder is er ook contact met branche organisaties op werkgevers- en werknemersniveau in de bouwsector waar ook beleggingen (in mindere mate) aan de orde komen.

Beoordeling: 2 punten

Cordares Verzekeringen overlegt wel eens met verzekerden.

1.10.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Cordares Verzekeringen legde in 2008 geen verantwoording af over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. Dit zal veranderen op het moment dat de beleggingen geïntegreerd worden binnen APG.

Beoordeling: 1 punt

Geen verslag van activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen.

1.11 CZ

CZ is een zorgverzekeraar die actief is op de Nederlandse markt. In 2008 is de zorgportefeuille van Delta Lloyd Groep met de labels Delta Lloyd, OHRA en ABN AMRO verzekeringen ingevoegd bij CZ. Onder de labels Delta Lloyd en OHRA wordt de zorgverzekering voor rekening en risico van CZ uitgevoerd. Door deze samenwerking kunnen Delta Lloyd en OHRA inkomens-, schade- en levensverzekeringen aan CZ-klanten aanbieden.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 5.257 miljoen	
Aantal verzekerden	2,6 miljoen	
Aantal werknemers	2118	
Belegd vermogen	€ 637.953	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Beursgenoteerde aandelen	€ 149.277	23%
Beursgenoteerde obligaties	€ 38.117	6%
Beursgenoteerde beleggingsfondsen in obligaties	€ 187	0%
Niet beursgenoteerde beleggingsfondsen in aandelen	€ 80.420	13%
Niet beursgenoteerde beleggingsfondsen in obligaties	€ 98.042	15%
Commodities	€ 24.517	4%
Vastgoed	€ 19.652	3%
Hedge Funds	€ 58.825	9%
Private Equity	€ 8.131	1%
Onderhandse leningen	€ 432	0%
Deposito's	€159.909	25%
Derivaten, opgenomen onder overige vorderingen	€ 444	0%

Duurzaam productaanbod

CZ biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Dit is niet van toepassing bij zorgverzekeraars.

Het is onbekend of CZ duurzame verzekeringsproducten of fondsen aanbiedt.⁴⁴

1.11.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

In het maatschappelijk verslag 2008 staat dat CZ zichzelf ziet als onderdeel van een structuur waar de sociale, economische en milieuaspecten een belangrijke rol spelen. Het beleid voor maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt verder ontwikkeld. Hiervan en voor het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid is verder geen specifiek document te vinden op de website.

Beoordeling: 0 punten

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.11.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.11.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.11.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.11.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.11.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.11.7 Transparantie over uitbesteding

Goldman Sachs Asset Management International treedt voor de beleggingen van de zorgverzekeraar op als fiduciair vermogensbeheerder met een door de Raad van Bestuur vastgesteld mandaat.

Beoordeling: 1 punt

CZ geeft aan dat het vermogensbeheer is uitbesteedt aan een fiduciair beheerder.

1.11.8 Dialoog met de samenleving

CZ heeft een speciale website rondom het maatschappelijk verslag 2008 gelanceerd. Rode draad van dit verslag is 'in samenspraak': een onderwerp dat verwijst naar de dialoog tussen CZ en verschillende belanghebbenden. Dit is erg belangrijk bij CZ. Klanttevredenheid werd onder andere onderzocht door marktonderzoeken en onderzoeken onder de medewerkers. Het is onduidelijk of CZ ook MVO-onderwerpen aan bod laat komen in de dialoog.

Beoordeling: 2 punten

CZ overlegt met haar verzekerden.

1.11.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Hoewel CZ maatschappelijke verantwoord ondernemen erg belangrijk vindt en hierover rapporteert in het maatschappelijk verslag 2008 legt zij geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd.

Beoordeling: 0 punten

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.12 DAS

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringmaatschappij N.V. is in Nederland opgericht in 1963 door 7 Nederlandse verzekeringsmaatschappijen en DAS Duitsland. DAS Duitsland bezit 50% van de aandelen, de overige 50% is in handen van de Nederlandse aandeelhouders. DAS is vooral actief op de markt voor rechtsbijstandverzekeringen.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 62 miljoen
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	750
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

DAS biedt haar verzekerden niet de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁴⁵

1.12.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.12.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

DAS legt geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. Het jaarverslag staat niet op de website.

Beoordeling: 0 punten

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.13 De Friesland

De Friesland Zorgverzekeraar was oorspronkelijk het ziekenfonds van Friesland, maar is inmiddels een Noord-Nederlandse zorgverzekeraar geworden. De focus van haar activiteiten ligt in de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Overijssel en Noord-Holland.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 939,1 miljoen
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	465
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam Productaanbod

Het is onbekend of De Friesland haar verzekerden de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen aanbiedt of dat er duurzame verzekeringsproducten of -fondsen onder het aanbod vallen. Wel wordt in het Maatschappelijk Verslag van 2008 aangegeven dat er 'een drietal besloten interne beleggingsfondsen' zijn voor gemene rekening.⁴⁶

1.13.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.7 Transparantie over uitbesteding

In haar jaarverslag geeft De Friesland aan dat haar fondsen intern beheerd worden, maar dat er

ook gebruik gemaakt wordt van verschillende partijen voor advies, uitvoering, compliance en performance- en risicometing.

Beoordeling: 1 punt

1.13.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.13.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14 De Goudse

De Goudse is een zelfstandige en onafhankelijke verzekeringsmaatschappij, in 1924 opgericht door Geert Bouwmeester. In Nederland biedt De Goudse schade- en levensverzekeringen aan. De Goudse geeft aan een sterk gevoel te hebben van maatschappelijke verantwoordelijkheid, en heeft in 2008 een aantal activiteiten ondernomen op het gebied van duurzaamheid zoals het verminderen van papierconsumptie.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 335,1 miljoen	
Aantal verzekerden	-	
Aantal werknemers	969	
Belegd vermogen	€ 2.709 miljoen	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Terreinen en gebouwen	€ 43,7 miljoen	of 1,6%
Overige financiële beleggingen	€ 1.657 miljoen	of 61,2%
Aandelen	€ 36,2 miljoen	of 1,3%
Obligaties	€ 1.317 miljoen	48,6%
Polishouders en spaarkasbeleggingen	€ 996,4 miljoen	of 36,8%
Duurzaam productaanbod		

Het is onbekend of De Goudse haar verzekerden de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen aanbiedt of dat er duurzame verzekeringsproducten of -fondsen onder het aanbod vallen.⁴⁷

1.14.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.14.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.15 Delta Lloyd

Als financiële dienstverlener biedt Delta Lloyd Groep haar klanten zekerheid in de vorm van risicobescherming, inkomensbescherming en vermogensvorming.

Onder de merknamen Delta Lloyd, OHRA en ABN AMRO Verzekeringen biedt Delta Lloyd Groep een breed assortiment producten en diensten, van eenvoudige spaarproducten tot complexe pensioen- en verzekeringsproducten en financiële planning, via het distributiekanaal dat de klant zelf kiest.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	ca. € 7,5 miljard
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	6674 (31 december 2008)
Belegd vermogen	5,2 miljard
Verdeling over beleggingscategorieën	
Obligaties	35%
Aandelen	26%
Derivaten (niet aangehouden voor fair value hedge accounting)	2,6%
Leningen tegen reële waarde	11,7%
Overige leningen en vorderingen	24%

Duurzaam productaanbod

Bij individuele pensioenverzekeringen kunnen verzekerden kiezen in welke fondsen belegd wordt.

Dit is onder andere mogelijk in een van de duurzame fondsen van Delta Lloyd of haar klanten voor wie zij een fonds beheert. Delta Lloyd AM beheert het OHRA New Energy Fonds en het OHRA Milieu Technologie Fonds (ook wel het Delta Lloyd Water & Climate Fund genoemd). Deze fondsen investeren in bedrijven die een bijdrage leveren aan het oplossen van de groeiende milieu- en energieproblematiek.

In het volgende overzicht wordt duidelijk dat 0,86% van het totaal beheerde vermogen (ca. € 68 miljoen) is geïnvesteerd in deze fondsen.

Duurzaam vermogensbeheer per fonds ten opzichte van totaal beheerd vermogen door Delta Lloyd Asset Management in 2008 (in %)	
Morley (Sustainable Future Funds)	0,05%
Triodos	0,51%
OHRA New Energy Fonds	0,05%
OHRA Milieu Technologie Fonds	0,03%
Delta Lloyd L SRI Class Pandafonds	0,01%
Water & Climate Fund Delta Lloyd Netherlands	0,11%
Water & Climate Fund Delta Lloyd Deutschland	0,00%
Water & Climate Fund Delta Lloyd Belgium	0,09%
Delta Lloyd New Energy Fund	0,01%
Totaal	0,86%

Daarnaast biedt Delta Lloyd een Groene Autoverzekering aan. De risicopremies van deze verzekering worden belegd in het Sustainable Future Fonds (een best-in-class duurzaam beleggingsfonds) en gedeeltelijk geïnvesteerd in boomaanplant. Per jaar worden per polis 7 bomen in duurzame bossen geplant, onder andere op Costa Rica, om de CO₂-uitstoot van uitlaatgassen te compenseren. Dit initiatief wordt ondersteund door de nationale klimaatcampagne HIER, International Tree Fund (I.T.F.), Stichting Milieukeur en Het klimaatbureau.⁴⁸

1.15.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Het ontwikkelen en hanteren van criteria voor duurzaam vermogensbeheer is een van de MVO-doelstellingen van Delta Lloyd Groep. Bij de beleggingsactiviteiten van Delta Lloyd Groep komen MVO-aspecten daarom in toenemende mate aan de orde.

Duurzaam beleggen speelt zowel bij grote institutionele beleggingen van gelden die via verzekeringen worden verkregen of worden beheerd, als om het aanbieden en beheren van duurzame beleggingsfondsen. Het gaat hierbij om fondsen van de groep en van klanten.

Voor alle beleggingen van Delta Lloyd AM zijn in 2008 de eerste duurzaamheidscriteria vastgesteld. Op basis hiervan zijn bedrijven met betrokkenheid bij controversiële wapens uitgesloten voor belegging. Delta Lloyd werkt met de instrument uitsluitingen en engagementactiviteiten en heeft een stembeleid.

Hoewel in het maatschappelijk jaarverslag wordt gerapporteerd over activiteiten voor maatschappelijk verantwoord beleggen is er vooralsnog geen publiek toegankelijk beleidsdocument met de principes en criteria.

Beoordeling: 2 punten

Alleen beschrijving van aantal instrumenten op website en in jaarverslag.
Geen beleidsdocument beschikbaar waarin instrumenten en criteria duidelijk beschreven worden.

1.15.2 Uitsluitingen

Op basis van de in 2008 vastgestelde duurzaamheidscriteria en de door Sustainalytics (voorheen Dutch Sustainability Research) opgestelde Controversial Weapons Radar, bedrijven waar controversiële wapens worden geproduceerd en verhandeld, wordt gewerkt met een zogenaamde black list en worden bedrijven uitgesloten van het beleggingsuniversum.

In 2009 is het uitsluitingsbeleid verder uitgebreid met de UN Global Compact Principles.

Beoordeling: 3 punten

Uitsluitingsbeleid in 2008 nog gebaseerd op één criterium.

1.15.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Delta Lloyd vindt ESG- of duurzaamheidscriteria belangrijk maar gebruikt het vooral voor het uitsluitingsbeleid en niet volgens een best-in-class benadering. De duurzame fondsen van Delta Lloyd (zie introductie) doen dat wel en daarin is bijna 1% van het beheerde vermogen geïnvesteerd.

Beoordeling: 3 punten

ESG-criteria wordt betrokken bij selectie beleggingen, en een klein deel van de portefeuille ondergaat aandelenselectie op grond van een 'best-in-class' benadering.

1.15.4 Engagement

Duurzaamheid moet een steeds vaker terugkerend agendapunt gaan worden bij overleg tussen Delta Lloyd Asset Management en de Raad van Bestuur van de betreffende bedrijven. Bij dialogen met bedrijven wordt nadruk gelegd op hun MVO-beleid.

Beoordeling: 2 punten

Delta Lloyd voert wel gesprekken maar heeft geen helder engagementbeleid voor ESG-criteria.

1.15.5 Stembeleid

Delta Lloyd is aanwezig op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders waar op het gebied van corporate governance belangrijke issues op de agenda staan. Delta Lloyd Groep heeft in een aantal bedrijven een vijf procentbelang. Het totaal beheerd vermogen in die bedrijven bedraagt in 2008 circa € 2,6 miljard (in 2007 € 3,3 miljard). Delta Lloyd Groep stemt bij zoveel mogelijk algemene aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin zij een vijf-procentbelang heeft. De Groep gebruikt haar stemrecht om invloed uit te oefenen op het beleid van de onderneming.

In 2008 is een systeem ingevoerd voor elektronisch stemmen in aandeelhoudersvergaderingen; fysieke aanwezigheid is dan niet nodig. In totaal stemde Delta Lloyd Groep in 52 algemene en 4 buitengewone aandeelhoudersvergaderingen. Rapportages over het stemgedrag tijdens deze vergaderingen zijn terug te vinden op de website.

Beoordeling: 2 punten

Delta Lloyd heeft een actief stembeleid voor een deel van de portefeuille (alleen bij bedrijven waarin zij 5% belang hebben) en richten zich daarbij vooral op financiële en corporate governance onderwerpen.

1.15.6 Duurzaamheidsfinanciering

Samen met onder andere ABP, PGGM en Rabobank neemt Delta Lloyd deel in het Ampère Equity Fund. De deelnemers investeren gezamenlijk € 0,5 miljard in enkele tientallen duurzame energieprojecten. Als eerste project is het windpark Koegorspolder in Zeeland geselecteerd.

Beoordeling: 3 punten

De verzekeraar belegt een deel van haar vermogen in duurzame fondsen en noemt concrete projecten.

1.15.7 Transparantie over uitbesteding

Het beheer van alle beleggingen is binnen Delta Lloyd Groep ondergebracht bij Delta Lloyd Asset Management, die zich moet houden aan het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van Delta Lloyd Groep.

Alleen het Sustainable Future Fonds wordt extern beheerd door Morley. Dit is een duurzaam fonds op basis van Socially Responsible Investing criteria en de uitsluitingscriteria van het beleggingsbeleid van Delta Lloyd zijn hierop ook van toepassing.

Beoordeling: 3 punten

Delta Lloyd geeft duidelijkheid over uitbesteding en hoe de partijen zijn verbonden aan beleid.

1.15.8 Dialoog met de samenleving

Elk jaar wisselt Delta Lloyd Groep op verschillende manieren van gedachten met uiteenlopende stakeholders over diverse politieke en maatschappelijke thema's. Stakeholders met wie Delta Lloyd Groep veel contact heeft, zijn: klanten, klantenorganisaties, intermediairs, toezichthouders, sociale partners, wetenschappelijke instellingen, de overheid, de medewerkers.

Binnen Delta Lloyd Groep Public Affairs Management en Issue Management is speciale groep verantwoordelijk voor het managen van de dialoog.

Naast het beantwoorden van vragen en in dialoog treden met stakeholders, brengt Delta Lloyd Groep ook actief haar standpunten naar buiten over maatschappelijke vraagstukken in sectoren waarin zij als financiële instelling actief is. Tevens laat Delta Lloyd Groep onderzoek uitvoeren en case studies doen naar bepaalde ontwikkelingen.

Verantwoording hierover wordt afgelegd in het maatschappelijk jaarverslag.

Beoordeling: 2 punten

De verzekeraar zoekt het maatschappelijke debat op maar het is niet duidelijk of en hoe het beleggingsbeleid of MVO-aspecten aan de orde komen.

1.15.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Delta Lloyd AM legt verantwoording af over het duurzame beleggingsbeleid in het MVO-jaarverslag van Delta Lloyd Groep en op verzoek van klanten of organisaties.

Ook geeft zij op haar openbare website informatie over de portefeuilleverdeling van de institutionele beleggingsfondsen en over alle individuele bedrijven waarin wordt belegd, verdeeld naar sector/segment of geografische verdeling.

Beoordeling: 3 punten

Delta Lloyd verschaft recente informatie met betrekking tot verantwoord beleggen in een maatschappelijk jaarverslag. De verzekeraar verschaft een gedetailleerd maar niet volledig overzicht van deelnemingen per fonds en over een deel van de gebruikte instrumenten.

1.16 DSW Zorgverzekeraar

DSW Zorgverzekeraar is een landelijke zorgverzekeraar die zich van oorsprong concentreerde op de regio Delfland, Westland, Oostland, en Nieuwe Waterweg Noord. Met de invoering van de Zorgverzekeringswet in 2006 kwam er een enorme toename van verzekerden.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 492 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	336.600
Aantal werknemers	184
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

DSW biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Dat is niet van toepassing bij een zorgverzekeraar.

Het is onbekend of DSW duurzame verzekeringsproducten aanbiedt.⁴⁹

1.16.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

DSW geeft aan dat haar beleggingen plaats hebben gevonden in Europese obligaties en in aandelen. Ten opzichte van een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid is er geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.16.7 Transparantie over uitbesteding

DSW geeft aan dat zij haar beleggingen ondergebracht heeft bij KAS Bank N.V.

Beoordeling: 1 punt

DSW geeft duidelijkheid over haar uitbesteding

1.16.8 Dialoog met de samenleving

DSW voert een dialoog met een aantal verschillende belanghebbenden: verzekerden en/of patiënten en zorgverleners.

Beoordeling: 2 punten

DSW overlegt met haar verzekerden.

1.16.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid**Beoordeling: 0 punten**

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.17 Generali

Generali is op de Nederlandse verzekeringsmarkt actief met het merk 'Generali'. In enkele gevallen adviseren intermediairs verzekeringen van Generali onder eigen label.

Generali is vooral actief op het gebied van pensioen- en inkomensverzekeringen en daarnaast van oudsher nog actief op het gebied van vrijwel alle soorten schade- en levensverzekeringen. Generali biedt geen zorgverzekeringen en hypotheke(n) aan.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 494,3 miljoen (31 december 2008)
Aantal verzekerden	ongeveer 440.000 (2008)
Aantal werknemers	478 (31 december 2008)
Belegd vermogen	€ 2.596.4 miljard (31 december 2008)
Verdeling over beleggingscategorieën	
Vastgoed	9.9%
Participaties	2.4%
Aandelen	13.3%
Staatsobligaties	34.3%
Bedrijfsobligaties	10.7%
Loans	2.6%
Mortgages	14.8%
Liquidities	2.1%
Overige	9.8%

Duurzaam productaanbod

Generali heeft geen speciale duurzame of maatschappelijk verantwoorde fondsen afgezien van het feit dat alle onderliggende effecten voldoen aan haar maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

Bij de collectieve verzekeringen kan mogelijk sprake zijn van gesepareerd beleggingsdepot beheer, dit is ook slechts uitsluitend mogelijk in combinatie met een verzekeringsproduct. Tenzij een klant nadrukkelijk hiervan wenst af te wijken, gelden voor de deze beleggingen normaliter ook de ethische code. Gedurende 2008 is van deze code niet afgeweken.⁵⁰

1.17.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Generali verzekeringsgroep heeft voor haar eigen beleggingen en voor de gelden die ze in beheer heeft via de zogenaamde Universal Life Verzekeringen vastgelegd dat deze belegd moeten worden conform de Ethical Code van moedermaatschappij Assicurazioni Generali Group Spa. Daar waar Generali gelden beheert voor derden (zogenaamde separate depots) en waarvan het beleggingsbeleid wordt bepaald door die derden adviseert Generali hen bij haar beleggingsbeleid ook Generali's Ethical Code te volgen.

Daarnaast hanteert Generali specifieke criteria voor het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Deze zijn gebaseerd op de criteria van het Noorse Overheidspensioenfonds. Generali Groep heeft hier destijds voor gekozen vanwege de overeenkomsten in de uitgangspunten. Zo kiest dit pensioenfonds er bijvoorbeeld nadrukkelijk voor om geen volledige sectoren uit te sluiten.

Het beleid is enkel toepasbaar op één beleggingscategorie. Een uitsluitingbeleid is deel van het beleid. Elk kwartaal moet er worden gerapporteerd aan het hoofdkantoor.

Beoordeling: 2 punten

Generali heeft een beleidsdocument dat alleen betrekking heeft op een beleggingscategorie en geen duidelijkheid verschaft over instrumenten.

1.17.2 Uitsluitingen

Bedrijven die direct of via dochtermaatschappijen die controversiële wapens produceren worden uitgesloten uit het beleggingsuniversum. Dat geldt ook voor bedrijven met een onacceptabel risico dat ze betrokken zijn bij:

- serieuze of systematisch mensenrechtenschendingen zoals moord, marteling, vrijheidsbeperkingen, dwangarbeid en kinderarbeid;
- serieuze schendingen van mensenrechten in situaties van oorlog en conflict;
- zeer ernstige milieuschade;
- ernstige corruptiepraktijken;
- en andere schendingen van fundamentele ethische normen.

Generali hanteert een lijst van uitgesloten bedrijven en fondsen (als bijlage meegestuurd). Dit betreft vooral bedrijven uit de wapenindustrie.

Beoordeling: 5 punten

Generali heeft een uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale- en milieu-criteria en een lijst van uitgesloten bedrijven. Op dit moment zijn alleen wapenbedrijven uitgesloten.

1.17.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Generali houdt rekening in haar beleggingsbeleid met onder meer duurzame economische groei, milieu, sociale aspecten en vormen van goed bestuur.

Generali is van mening dat bedrijven die zij kapitaal verschaffen de belangen van al hun stakeholders, zoals onder meer aandeel- en obligatiehouders, werknemers, klanten en leveranciers, dienen te behartigen. Verantwoord beleggen is echter geen doel op zichzelf. Het kan wel helpen bij het realiseren van de lange termijn doelstellingen en om voldoende rendement te behalen om op efficiënte wijze aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Beoordeling: 1 punt

Geen duidelijke omschrijving van de aandelenselectie op basis van ESG-criteria.

1.17.4 Engagement

Generali verricht momenteel geen engagementactiviteiten.

Beoordeling: 1 punt

Geen engagementactiviteiten

1.17.5 Stembeleid

Een stembeleid zal in overleg met de moedermaatschappij worden ontwikkeld.

Beoordeling: 1 punt

Generali heeft geen stembeleid.

1.17.6 Duurzaamheidsfinanciering

Generali heeft geen deel van de portefeuille gereserveerd voor financiering van bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie.

Beoordeling: 1 punt

Generali heeft geen duurzaamheidsfinanciering.

1.17.7 Transparantie over uitbesteding

De selectie van aandelen en obligaties is uitbesteed aan andere dochterbedrijven die deel uitmaken van de Generali Group Spa. Deze dochterbedrijven zijn (via mandaat) onderworpen aan hetzelfde beleggingsbeleid als Generali verzekeringsgroep nv.

Beoordeling: 2 punten

Generali geeft duidelijkheid over een deel van haar uitbestedingen en hoe de partijen zijn verbonden aan beleid.

1.17.8 Dialoog met de samenleving

Generali voert geen actieve dialoog met haar deelnemers.

Beoordeling: 1 punt

Geen dialoog met verzekerden.

1.17.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Generali legt geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. De interne en externe accountdiensten controleren implementatie en uitvoering en rapporteren aan het hoofdkantoor.

Sinds 2005 worden duurzaamheidsverslagen gemaakt die zijn te vinden op de website.

Beoordeling: 1 punt

Geen verslag van activiteiten op gebied van verantwoord beleggen.

1.18 HDI-Gerling Verzekeringen

De HDI-Gerling Verzekeringen N.V. werd opgericht als industriële verzekeraar onder de naam Eurinco Algemene Verzekeringsmaatschappij N.V. Na het beëindigen van de samenwerking tussen Centraal Beheer en Haftpflichtverband der Deutschen Industrie (HDI) in mei 1978 werd de naam gewijzigd in HANNOVER International Insurance Nederland. Sinds mei 2004 is de maatschappij verder gegaan onder de naam HDI Verzekeringen.

Als vervolg op de verwerving van Gerling Konzern Allgemeine (GKA) door Talanx AG in Duitsland, zijn de filialen van GKA in Nederland met ingang van het jaar 2008 (deels) geïntegreerd in de vennootschap van HDI-Gerling Verzekeringen N.V. te Rotterdam. Het is nu een zelfstandige dochteronderneming van de Talanx-groep.

HDI-Gerling biedt maatwerkverzekeringen voor de Nederlandse en Belgische industrie. Het is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt op het gebied van schade: aansprakelijkheid, brand- en bedrijfsschadeverzekeringen, motorrijtuigen, technische verzekeringen, transport en ongevallen.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€184,2 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	180
Belegd vermogen	€ 183,9 miljoen (2007)
Verdeling over beleggingscategorieën	
Obligaties	€ 119,9 miljoen 65,2%
Aandelen	€ 13,7 miljoen 7,5%
Leningen	€ 13,5 miljoen 7,3%
Deposito's	€ 34,2 miljoen 18,6%
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	€ 1,8 miljoen 1%
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	€ 0,6 miljoen 0,4%

Duurzaam productaanbod

Het is onbekend of HDI-Gerling haar verzekerden de keuze biedt om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Voor zover bekend heeft HDI-Gerling geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁵¹

1.18.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

HDI-gerling heeft geen beleidsdocumenten op haar website staan. Het moederbedrijf Talanx Groep heeft een gedragscode opgesteld voor haar medewerkers, maar er is geen beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen te vinden.

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.18.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

In het Jaarverslag 2007 van HDI-Gerling Verzekeringen staat niets over maatschappelijk verantwoord ondernemen en een verantwoord beleggingsbeleid en in het jaarverslag 2008 van het moederbedrijf ook niet.

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19 Klaverblad

Klaverblad Verzekeringen is een landelijke verzekeringsmaatschappij. Klaverblad is een onderlinge verzekeraar. Het bedrijf is in het midden van de negentiende eeuw opgericht om, in de eerste instantie, inventaris en oogsten van pachters van boerderijen te verzekeren.

Later kwamen er drie andere soortgelijke maatschappijen bij, wat ernaar leidde dat de gelukbrengende logo en naam van een klaverblad gekozen werd. Vandaag biedt Klaverblad zowel levens- als schadeverzekeringsproducten aan. Deze producten zijn gericht op grote groepen particulieren en ondernemers in het midden- en kleinbedrijf.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 210 miljoen (2008)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	374
Belegd vermogen	€ 508,3 miljoen (2008)
Verdeling over beleggingscategorieën	
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	€ 11 miljoen 2,2%
Terreinen en gebouwen	€ 59,7 miljoen 11,7%
Aandelen	€ 119,9 miljoen 23,6%
Obligaties	€ 273,1 miljoen 53,7%
Vorderingen uit leningen	€ 55,7 miljoen 11%

Duurzaam productaanbod

Klaverblad biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen.

Het is onbekend of Klaverblad duurzame verzekeringsproducten of fondsen aanbiedt.⁵²

1.19.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.19.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20 Legal & General

Legal & General Nederland is een dochteronderneming van Legal & General te Londen, een internationale levensverzekeraar actief sinds 1836. Legal & General Nederland is in 2009 25 jaar actief in Nederland.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 339 miljoen (2008)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	170
Balanstotaal	€ 2.077 miljoen (2008)
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Legal & General geeft op haar website aan dat zij voor zover mogelijk verzekeringsproducten en -diensten aanbieden die goede milieupraktijken stimuleren. Wat deze producten zijn is niet duidelijk.⁵³

1.20.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Legal & General geeft op haar website aan dat het een van haar doelstellingen is om te 'switchen van beleggingen in instellingen die risico's met zich brengen voor het milieu en/of gezondheid' naar instellingen die geen risico's met zich brengen. Hoe dit uitgewerkt wordt is niet duidelijk.

Beoordeling: 0 punten

Er is geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen verdere informatie op de website hierover.

1.20.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.20.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.21 Loyalis

In APG Groep hebben drie bedrijven hun krachten gebundeld: Algemene Pensioen Groep N.V. (APG), Cordares Holding N.V. en Loyalis N.V..

Loyalis is binnen de groep specialist op het gebied van aanvullende collectieve, semi-collectieve en individuele inkomensarrangementen voor werkgevers en werknemers bij overheid, onderwijs en de energie- en nutsbedrijven. Die arrangementen sluiten aan op de collectieve pensioenregeling van deze sectoren.

Loyalis Verzekeringen biedt zodoende een aantal verzekeringsproducten aan op de Nederlandse verzekeringsmarkt op het gebied van: leven (lijfrente, nabestaanden, overlijdensrisico), pensioen, arbeidsongeschiktheid en borgtocht.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	ca. € 600 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden	ca. 500.000	
Aantal werknemers	120	
Belegd vermogen	ca € 2.500 miljoen (2008)	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Vastgoed	€ 212 miljoen	9%
Aandelen	€ 306 miljoen	12%
Obligaties	€ 1.471 miljoen	60%
Overig	€ 462 miljoen	19%

Duurzaam productaanbod

Klanten van Loyalis Verzekeringen kunnen de samenstelling van unit-linked beleggingen niet kiezen, behalve welke soort fondsen (aandelen of obligatiefondsen). Loyalis Verzekeringen biedt één product aan (Levensloop Aandelen) waar een duurzaam aandelenfonds geselecteerd is als deel van de portefeuille.

Momenteel biedt Loyalis Verzekeringen geen duurzame verzekeringsproducten aan, noch in Nederland noch in het buitenland. Hoewel zij dit soort producten niet uitsluiten, hebben zij 'momenteel geen plannen om deze in de loop van dit of volgend jaar te gaan voeren'.⁵⁴

1.21.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Loyalis heeft op haar website een stembeleid staan met het doel om de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen te benadrukken. Het stembeleid van Loyalis heeft ook tot doel de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen te benadrukken en hierbij verwijst zij naar het beleid van APG Groep omdat zij daaraan van haar beleggingsportefeuilles meer dan de helft heeft uitbesteed. Het is in beheer van APG Asset Management die de rol van maatschappelijk verantwoord beleggen zorgvuldig invult en rekening houdt met aspecten van duurzaamheid.

Het beleggingsbeleid van APG is publiek beschikbaar, houdt rekening met relevante sociale- en milieuthema's, verschaft duidelijkheid over de te gebruiken instrumenten en heeft betrekking op alle beleggingscategorieën. De volgende 8 pijlers zijn de uitgangspunten:

1. "Integratie van duurzaamheid en aandeelhoudersrechten in ons beleggingsproces;
2. dialoog met ondernemingen;
3. actief gebruik van de rechten als aandeelhouder, namens onze opdrachtgevers;

4. beleggen in duurzaamheid;
5. contact met wet- en regelgevers;
6. uitsluiting van bedrijven die opereren in strijd met Nederlandse of internationale wetgeving;
7. samenwerking met andere grote beleggers;
8. openheid over ons beleggingsbeleid."

Maar het restant van beleggingsportefeuilles van Loyalis is uitbesteed aan andere externe vermogensbeheerders, waarvoor een onduidelijk beleid geldt en dat bovendien beperkt is tot één instrument (stembeleid).

Voor de beoordeling van het verantwoord beleggingsbeleid en de andere criteria zal hoofdzakelijk worden uitgegaan van het beleid van Loyalis zelf, omdat het beleid van APG niet van toepassing is op de gehele beleggingsportefeuille.

Beoordeling: 3 punten

Loyalis Verzekeringen heeft een publiek beleidsdocument met één instrument (stembeleid) en heeft betrekking op een deel van de portefeuille.

1.21.2 Uitsluitingen

Loyalis geeft in de antwoorden aan niet te willen beleggen in beleggingen die in strijd zijn met (internationale) wet- en regelgeving en beleggingen die eventueel kunnen leiden tot strafbaar gedrag. Op grond hiervan wil Loyalis niet beleggen in bedrijven die verwerpelijke producten produceren zoals landmijnen of clusterbommen. Loyalis distantieert zich nadrukkelijk van bedrijven die te maken hebben met kinderarbeid of met grootschalige milieuverontreiniging en/of natuurvernietiging.

APG Groep heeft een eigen uitsluitingsbeleid dat publiek beschikbaar is. Het uitsluitingscriterium betreft controversiële wapens en de lijst met uitgesloten bedrijven is, via het Verslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen 2008, beschikbaar op de website.

Beoordeling: 5 punten

Via APG hanteert Loyalis Verzekeringen een uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale en milieucriteria met een lijst van uitgesloten bedrijven.

1.21.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Loyalis betreft geen ESG-criteria bij de selectie van beleggingen. Zij gaat ervan uit dat de vermogensbeheerder APG Asset Management dat wél doet.

APG AM heeft een fulltime team van acht medewerkers om de portfoliomanagers om te ondersteunen bij het integreren van duurzaamheidinformatie in de beleggingsbeslissingen. Per sector identificeert APG de financiële relevantie van de ESG-criteria en formuleert ze specifieke onderzoeksprojecten om invloed van het thema op de sector beter te begrijpen. APG AM maakt hierbij gebruik van de informatie over duurzaamheidprestaties van Innovest, Sustainalytics en Asset4 en gebruikt daarnaast informatie uit publicaties van bedrijven, nieuwsbronnen en informatie aangeleverd door NGO's.

Beoordeling: 2 punten

Loyalis Verzekeringen betreft ESG-criteria via haar vermogensbeheerder APG maar deze criteria zijn alleen van toepassing op een beperkt deel van de (aandelen)portefeuille.

1.21.4 Engagement

Loyalis streeft ernaar dat externe vermogensbeheerders rekening houden met de criteria bij de selectie van individuele ondernemingen. Daarbij is het doel vooral om beleggingen in dergelijke producten uit te sluiten, zeker als dialoog met de ondernemingen niet tot het gewenste resultaat leidt.

Voor APG Asset Management is het aangaan van de dialoog met ondernemingen een centraal onderdeel van het verantwoord beleggingsbeleid. Zij rapporteert hierover in het Verslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen 2008.

Beoordeling: 2 punten

Loyalis Verzekeringen voert via APG overleg met bedrijven maar verschaft zelf geen helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald.

1.21.5 Stembeleid

Loyalis is aangesloten bij Eumedion en heeft een stembeleid op de website staan. Loyalis bezoekt zelf geen aandeelhoudersvergaderingen, want haar vermogensbeheerders (onder andere APG Asset Management) oefenen het stemrecht uit.

Het doel van het stembeleid van Loyalis Verzekeringen is enerzijds het benadrukken van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen en anderzijds het beïnvloeden van de rendement- en/ of risicoafwegingen binnen ondernemingen. Het stembeleid is van toepassing op de aandelen in Nederlandse bedrijven. (Later wellicht ook Europese bedrijven.)

APG heeft een duidelijk stembeleid en laat zich voor het uitoefenen van haar stemrecht ondersteunen een adviserende door RiskMetrics.

Beoordeling: 3 punten

Loyalis Verzekeringen stemt actief via haar vermogensbeheerder, maar rapporteert hier niet over. Ook is het van toepassing op een deel van de portefeuille.

1.21.6 Duurzaamheidsfinanciering

Via de beleggingsportefeuille van APG AM investeert Loyalis in bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie.

Beoordeling: 2 punten

Loyalis Verzekeringen belegt via APG AM in bedrijven met hoge duurzaamheidsrelevantie, maar het is onduidelijk hoeveel afkomstig is van Loyalis.

1.21.7 Transparantie over uitbesteding

Van de beleggingsportefeuilles is voor meer dan de helft uitbesteed aan en in beheer van APG Asset Management, waarbij zij de rol van maatschappelijk verantwoord beleggen zorgvuldig invult en hierbij rekening houdt met aspecten van duurzaamheid.

Het restant aan beleggingsportefeuilles is uitbesteed aan externe vermogensbeheerders waar Loyalis in beleggingsfondsen participeert. De externe vermogensbeheerders zijn van de Loyalis standpunten inzake verantwoord beleggen in kennis gesteld. Als Loyalis vermoedt dat er toch wordt belegd in niet duurzame producten dan gaat zij de dialoog aan met haar externe vermogensbeheerders.

Het is echter niet volledig uit te sluiten dat Loyalis soms op indirecte wijze investeert in bedrijven die geen rekening houden met duurzaamheid bij het produceren van hun producten.

Beoordeling: 2 punten

Loyalis Verzekeringen verschaft duidelijkheid over haar uitbestedingen, geeft aan dat haar vermogensbeheerders duurzaam moeten beleggen maar het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid zelf is vaag en de controle onduidelijk.

1.21.8 Dialoog met de samenleving

Loyalis organiseert periodiek (meestal per kwartaal) bijeenkomsten met key-functionarissen in haar doelgroep, waar ook aandacht besteed wordt aan beleggingen.

Beoordeling: 2 punten

Loyalis Verzekeringen overlegt wel eens met verzekerden.

1.21.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Het beleid omtrent de aandeelhoudersrol en de wijze waarop stembeleid wordt uitgeoefend is op de website van Loyalis opgenomen. Er is echter geen verslaglegging over het verantwoord beleggingsbeleid te vinden, noch een verwijzing naar het moederbedrijf APG Groep en haar beleid en jaarverslag.

APG Groep heeft in 2008 voor het eerst een Verslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen gemaakt waarin naast uitleg van het beleid ook verslag wordt gedaan over de activiteiten en resultaten van alle gebruikte instrumenten.

Beoordeling: 1 punt

Loyalis heeft geen verslag over de activiteiten.

1.22 Menzis

Menzis is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt onder de namen Menzis, Anderzorg en Azivo en verkoopt zorg- en inkomensverzekeringen.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	ca. € 2,2 miljard
Aantal verzekerden	ca. 2,1 miljoen
Aantal werknemers	ca. 2000
Belegd vermogen	ca. € 1,5 miljard
Verdeling over beleggingscategorieën	
Aandelen	10%
Bedrijfs- en Staatsobligaties	40%
Geldmarkt	50%

Duurzaam productaanbod

Menzis biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Dit is niet van toepassing bij zorgverzekeraars.

Menzis heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁵⁵

1.22.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

In het beleggingsplan van Menzis is een van de uitgangspunten duurzaam beleggen. Dit bestaat hoofdzakelijk uit een uitsluitingbeleid gebaseerd op de principes van Global Compact. Deze principes betreffen mensenrechten, arbeidsomstandigheden (geen kinderarbeid, discriminatie, dwangarbeid), milieu (bevordering van milieuvriendelijke technologieën, verantwoordelijkheid nemen voor milieuvriendelijkheid) en anticorruptie. Menzis heeft deze principes aangevuld met de uitsluiting van bedrijven die actief zijn in de tabakssector.

Het beleid heeft betrekking op 98% van de totale portefeuille. Voor de subcategorieën 'aandelen verre oosten' en 'aandelen opkomende markten' zijn er op dit moment nog geen mogelijkheden om deze criteria toe te passen.

In de jaarrekening en het maatschappelijk verslag wordt in hoofdlijnen op het beleid ingegaan en deze zijn beschikbaar via de site van Menzis. Het breder geformuleerde beleidsdocument is niet beschikbaar via de website, het beleidsdocument is op verzoek wel toe te sturen.

Beoordeling: 2 punten

Een beleidsdocument met betrekking tot meerdere beleggingscategorieën en een instrument.

1.22.2 Uitsluitingen

Het beleid omvat uitsluiting op basis van de 10 Global Compact Principles opgesteld door de Verenigde Naties plus het criterium tabak.

De portefeuillemanagers krijgen periodiek een zogenaamde blacklist aangeleverd met bedrijven die niet voldoen aan de door Menzis gehanteerde criteria. Deze blacklist wordt als uitsluitingscriterium opgenomen binnen de richtlijnen van de betreffende mandaten.

Jaarlijks laat Menzis daarnaast een screening uitvoeren op de beleggingenportefeuille, die dient als

extra controle op de duurzaamheid van de beleggingen. Hierbij wordt breder gekeken dan het universum van bedrijven waarop de blacklist is gebaseerd. Mochten er bij deze screening alsnog beleggingen in de portefeuille aan het licht komen die niet als duurzaam kwalificeren, dan worden deze bedrijven toegevoegd aan de blacklist en krijgen de portefeuillemanagers opdracht deze bedrijven uit de betreffende mandaten te verwijderen.

De lijst met uitsluitingen is niet publiek beschikbaar.

Beoordeling: 4 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid ten aanzien van meerdere sociale- en milieucriteria, of een lijst van uitgesloten bedrijven.

1.22.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Menzis betreft geen ESG-criteria bij de selectie van haar beleggingen en heeft ook geen plannen om dit te gaan doen.

Beoordeling: 1 punt

Er worden geen ESG-criteria bij beleid betrokken.

1.22.4 Engagement

Menzis heeft geen engagementbeleid.

Beoordeling: 1 punt

Geen engagementbeleid.

1.22.5 Stembeleid

Er is geen stembeleid en die wordt in de nabije toekomst niet geformuleerd.

Beoordeling: 1 punt

De verzekeraar stemt niet actief op aandeelhoudersvergaderingen.

1.22.6 Duurzaamheidsfinanciering

Menzis heeft geen beleid ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering.

Beoordeling: 1 punt

Geen duurzaamheidsfinanciering.

1.22.7 Transparantie over uitbesteding

Menzis besteedt haar vermogensbeheer uit aan VermogensGroep te Amsterdam als adviseur en per submandaat aan een of meerdere vermogensbeheerders. Op grond van duidelijke en vooraf geformuleerde beleidskaders zullen delen van de uitvoerende beleggingsverantwoordelijkheden gedelegeerd worden aan gespecialiseerde beleggingsfondsen en/of externe portefeuillemanagers. De feitelijke beleidsbeslissingen worden door het bestuur genomen, bijgestaan door de beleggingscommissie en de vermogensbeheerder.

Contractueel zijn de vermogensbeheerders gebonden aan de duurzaamheidscriteria van het uitsluitingsbeleid. Periodiek wordt hen een lijst verstrekt met aandelen en/of landen waarin niet mag worden belegd i.v.m. het niet voldoen aan de duurzaamheidscriteria.

Beoordeling: 2 punten

Menzis geeft duidelijkheid over uitbesteding, maar geen volledig overzicht.

1.22.8 Dialoog met de samenleving

Menzis voert een actieve dialoog met deelnemers en verzekerden. Klanten worden actief betrokken bij het beleid, onder meer in de Ledenraden en Menzis onderhoudt relaties met patiëntenorganisaties. Duurzaam beleggen komt hierbij niet aan de orde.

Beoordeling: 2 punten

Menzis overlegt met haar verzekerden.

1.22.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Hoewel het beleggingsbeleid aan bod komt in het maatschappelijk jaarverslag legt Menzis geen expliciete verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd

Ook publiceert Menzis geen overzicht van haar beleggingen.

Beoordeling: 2 punten

De verzekeraar doet verslag over de gebruikte instrumenten, maar publiceert geen overzicht van haar beleggingen.

1.23 Nationale-Nederlanden

Nationale-Nederlanden is een van de grootste pensioenverzekeraars in Nederland, en is een volle dochteronderneming van ING Groep, die internationaal bank-, beleggings- en verzekeringsproducten aanbiedt.

ING is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt o.a. onder de merken Nationale-Nederlanden, Postbank (nog in 2008), RVS en Movir op het gebied van schade, zorg, leven, inkomen en rechtsbijstand. Dit profiel gaat over het bedrijfsonderdeel Nationale-Nederlanden.

Wereldwijd beheert ING Groep een vermogen van € 551,3 miljard. Hiervan zijn € 154,1 miljard zogenaamde proprietary assets (in ING's eigen beheer), die grotendeels bestaan uit premies voor pensioenen en levensverzekeringen. De premies van pensioen- en levensverzekerden bij Nationale-Nederlanden worden belegd door ING Investment Management (ING IM).

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen (Nationale-Nederlanden)	€ 5,2 miljard
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	5396
Belegd vermogen (ING Groep)	€ 551,3 miljard, waarvan €154,1 miljard in eigen beheer
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Nationale-Nederlanden biedt haar verzekerden de keuzemogelijkheid om te beleggen in bepaalde fondsen bij een zestal verzekeringsproducten.

Binnen het Nationale-Nederlanden Prestatie Pensioen product worden ook fondsen aangeboden met een duurzaam of maatschappelijk karakter. Drie duurzame aandelen fondsen en één duurzaam obligatiefonds:

- ING Duurzaam Aandelen Fonds (NL0006311789)
- Fortis FutureVision (LU0061928585)
- Triodos Meerwaarde Aandelenfonds (NL0000289742)
- Triodos Meerwaarde Obligatiefonds (NL0000289759).

Een uitgebreide beschrijving van de beleggingsfondsen is beschikbaar op de website van Nationale-Nederlanden. Nationale-Nederlanden heeft geen specifiek duurzame verzekeringsproducten en verwacht dit in de toekomst ook niet aan te bieden.⁵⁶

1.23.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Het beleid van de ING Groep geldt integraal voor Nationale Nederlanden, waar toepasselijk voor hun activiteiten. De volgende beleidsdocumenten zijn van toepassing:

- **De ING Business Principles**

De Business Principles bepalen dat ING, bij al haar activiteiten, integer, professioneel, transparant en met oog voor mens en maatschappij handelt.

● De ING ESR Framework

ING heeft een eigen visie op ethiek, milieu, mens en maatschappij. Deze is uitgewerkt in het Environmental Social Risk (ESR) Management Framework, met een aantal beleidsonderwerpen zoals onder andere: controversiële wapens, bosbouw en plantages, gokken, pornografie, dierproeven en bont. Nationale-Nederlanden noemt daarbij met name de ING Defence Policy: een uitsluitingsbeleid over controversiële wapens en wapenhandel.

● De ING Global Voting Policy

Dit beleid bepaalt in artikel 10 - kort gezegd - dat ING bij het uitbrengen van een aan een aandeel verbonden stemrecht rekening houdt met de wijze waarop de betreffende onderneming omgaat met mens, milieu en maatschappij.

Bovengenoemde documenten zijn allemaal beschikbaar op de website van ING.

De beleggingen die Nationale-Nederlanden doet worden grotendeels begeleid en beheerd door gespecialiseerde afdelingen binnen ING Groep, zoals ING Investment Management. Nationale-Nederlanden maakt onderscheid tussen beleggingsbeleid voor eigen gelden (o.a. pensioengelden van NN die beheerd worden door ING IM) en gelden van derden (klanten van ING).

ING Groep heeft € 154,1 miljard eigen gelden die beheerd moeten worden op een manier die in lijn is met ING's Business Principles en het ESR Framework.

ING heeft € 460,1 miljard gelden van klanten in beheer. Het is voor klanten mogelijk om het ING beleid toe te passen of in de duurzame fondsen te beleggen als zij specifieke wensen hebben. Bovendien bestaat de mogelijkheid om beleggingsportfolio's te laten screenen of samenstellen op duurzame thema's.

In verband met het onderscheid tussen eigen vermogen en beheerd vermogen gelden er twee separate Proxy Voting Committees. Daar waar Nationale-Nederlanden belegt voor rekening en risico van de polishouder valt dit onder het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van zogenaamde 'Client Assets'. ING is niet duidelijk over de inhoud van dit beleid en waarin het verschilt met het beleid voor eigen vermogen.

Beoordeling: 3 punten

Publiek beleidsdocument met duidelijke richtlijnen en instrumenten, maar alleen van toepassing op een deel van de beleggingsportefeuille, namelijk het eigen vermogen.

1.23.2 Uitsluitingen

Het beleid inzake controversiële wapens (ING Defence policy) stelt dat ING voor eigen rekening geen aandelen en obligaties zal verwerven in wapenbedrijven die direct betrokken zijn bij de productie of onderhoud van, of handel in, controversiële wapens (clustermunitie, anti-persoonslandmijnen, biologische, chemische en nucleaire wapens en wapens waarin verarmd uranium verwerkt is).

Periodiek laat ING door een extern onderzoeksbureau de wereldwijde defensie-industrie screenen, zodat op basis van recente informatie kan worden vastgesteld welke bedrijven van investering worden uitgesloten en welke niet. Er bestaat een lijst van bedrijven in de wapensector waarvan de aandelen zijn uitgesloten van belegging. Deze lijst is niet publiek beschikbaar.

Het uitsluitingsbeleid is niet van toepassing op het belegd vermogen voor klanten. Klanten die niet in de defensie-industrie willen beleggen, biedt ING duurzame beleggingsfondsen aan en de mogelijkheid om hun portefeuille te laten screenen.

Beoordeling: 3 punten

Concreet gedefinieerd uitsluitingsbeleid t.a.v. één criterium.

1.23.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

ING Investment Management heeft op 1 september 2008 de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) ondertekend. Dit houdt in dat ING IM, naast het aanbieden van duurzame fondsen en portfolio screening voor klanten, ook voor de mainstream ING IM fondsen ESG-onderwerpen meeneemt in de besluitvorming:

- Milieu: milieuvervuiling (bodem, water en ecosystemen) en klimaatverandering (hernieuwbare energie, beleid voor CO2 reductie)
- Sociaal: corruptie, mensenrechten, gezondheid en veiligheid
- Goed bestuur: one share one vote, aparte positie voorzitter en directeur, onafhankelijk raad van bestuur

In bepaalde portefeuilles gebruikt ING IM al onafhankelijke screeningtools voor ESG-criteria. De ESG-criteria worden meegewogen in het uiteindelijke oordeel om te investeren in bepaalde instrumenten. Dit wordt in de toekomst uitgebreid naar andere portefeuilles.

Bij het beoordelen van bedrijven op duurzaamheid maakt ING IM gebruik van Sustainalytics. Sustainalytics is een internationale en onafhankelijke ESG research/data provider. Daarnaast betreft ING IM de ESG analyses van verschillende brokers (Goldman Sachs, UBS, Société Generale, etc) in het proces.

Beoordeling: 3 punten

Publiek document met duidelijke criteria van toepassing op deel van de portefeuille, maar onduidelijk hoe groot/welke beleggingscategorieën.

1.23.4 Engagement

Voor de portefeuilles met volledig duurzame beleggingen wordt wel dialoog gevoerd met bedrijven. Voor de andere portefeuilles waarin ING voor eigen rekening en risico belegt, gebeurt dit op een case-by-case basis als onderdeel van de periodieke gesprekken met de ondernemingen. Aangezien ING IM vorig jaar UNPRI heeft ondertekend, zullen deze activiteiten in de toekomst een steeds belangrijkere rol gaan spelen.

Een beleidsdocument waarin de gehanteerde uitgangspunten voor engagement worden beschreven is niet beschikbaar voor publieke doeleinden. De verslagen van de periodieke gesprekken publiceren worden niet gepubliceerd.

Beoordeling: 2 punten

De verzekeraar voert af en toe overleg met bedrijven maar verschaft geen helderheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald en doet geen verslag over deze overleggen

1.23.5 Stembeleid

ING heeft een wereldwijd stembeleid dat van toepassing is op zowel het eigen vermogen als op het vermogen beheert voor klanten. ING IM heeft een eigen, meer gedetailleerd stembeleid met aandacht voor milieuproblemen en maatschappelijke issues. De resultaten van het stemgedrag zijn per bedrijf op de website van ING IM te vinden. Voor het ING Sustainable Growth fund is er ook een uitgebreid rapport beschikbaar op kwartaalbasis, waar in detail wordt ingegaan op het stemgedrag en specifieke voorbeelden worden toegelicht.

ING heeft geen moties gericht op maatschappelijk verantwoord ondernemen geformuleerd en ingediend op de aandeelhoudersvergaderingen. Gesprekken over MVO vinden plaats als onderdeel van de periodieke gesprekken met de bedrijven (zie boven).

Beoordeling: 4 punten

ING stemt actief en heeft aandacht voor milieu- en sociale onderwerpen in het stembeleid en rapporteert hierover.

1.23.6 Duurzaamheidsfinanciering

ING zet zogenaamde 'Green Finance' leningen uit aan groene (energie)bedrijven in Nederland, investeert in duurzaam vastgoed en in microfinancieringen. Ook is er vermogen ter beschikking gesteld aan projecten die zich richten op onder andere duurzame energie, duurzame bouw, natuur, biologische landbouw en innovatieve duurzaamheidsprojecten. Volgens het Corporate Responsibility Report 2008 had de ING Groenbank in totaal € 926 miljoen aan gelden in beheer op 31 december 2008.

Verder heeft ING verschillende duurzame fondsen en producten waarin duurzaamheidsfinanciering is opgenomen. In totaal was het duurzaam belegd vermogen van ING in 2008 € 2.295 miljoen. Welk gedeelte van de duurzaam belegde gelden afkomstig is van de premies van Nationale-Nederlanden is niet publiek.

Beoordeling: 2 punten

ING noemt concrete projecten en de hoogte van financiering. Het beleid en prioriteiten van ING ten aanzien van duurzaamheidsfinanciering manifesteert zich in verschillende producten en is niet echt duidelijk. Ook is het niet duidelijk hoeveel vermogen afkomstig is van Nationale-Nederlanden.

1.23.7 Transparantie over uitbesteding

Het overgrote deel van het totale vermogen aan opgebouwde premies van Nationale-Nederlanden wordt beheerd door ING IM dat geen externe vermogensbeheerders in de arm neemt. Het vermogen van Nationale-Nederlanden wordt volledig beheerd volgens de beleggingscriteria in lijn met het beleid van ING Groep.

Beoordeling: n.v.t.

Er is geen uitbesteding.

1.23.8 Dialoog met de samenleving

Zowel Nationale-Nederlanden als ING voeren continue actieve dialogen met hun stakeholders, zoals klanten, aandeelhouders, consumentenorganisaties, NGO's, vakbonds- en brancheorganisaties, overheidsinstanties en ministeries. In het Corporate Responsibility Report 2008 wordt een selectie van deze gesprekken gegeven.

Beoordeling: 4 punten

ING doet verslag van de gesprekken die ze met vertegenwoordigers uit de samenleving voert. De dialoog wordt gekenmerkt door het geven van antwoorden op vragen, ING zoekt niet zelf het debat of stelt vragen over haar beleid. Het is onduidelijk of de gesprekken leiden tot een aanpassing van het beleid.

1.23.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

ING publiceerde het Corporate Responsibility Report 2008, waarin tevens inzicht wordt gegeven in de samenstelling van verschillende duurzame fondsen, investeringen in groene energie, in micro-

kredieten en andere initiatieven. De beleggingen in het Sustainable Fund worden gepubliceerd en daarmee wordt gedeeltelijk inzicht gegeven in de beleggingsportefeuille.

Beoordeling: 3 punten

ING doet verslag over een deel van de gebruikte instrumenten en een deel van de portefeuille.

1.24 Onderlinge 's-Gravenhage

Onderlinge 's-Gravenhage is actief op de Nederlandse verzekeringsmarkt met een uitgebreid pakket levensverzekeringsproducten voor particulieren. Daarnaast wordt een beperkt aantal zekerheidbiedende pensioenproducten voor werknemers in het midden- en kleinbedrijf aangeboden en worden hypotheeklen verstrekt.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 149 miljoen
Aantal verzekerden	Enige honderdduizenden
Aantal werknemers	300
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Onderlinge 's-Gravenhage biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁵⁷

1.24.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.24.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Onderlinge 's-Gravenhage legt geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoordbeleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. Op de website is geen jaarverslag te vinden.

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25 ONVZ

ONVZ is een zorgverzekeraar zonder winst oogmerk die ruim 75 jaar ziektekosten verzekert. Deze onderlinge verzekeraar is in 1933 opgericht als Onderlinge Nationale R.K. Vereniging tegen de kosten van Ziekenhuisverpleging en Operatie (ONVZ). ONVZ was in 2007 voor de vierde achtereenvolgende keer uitgeroepen tot de beste zorgverzekeraar van Nederland door de professionele verzekeringsadviseurs.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 798,6 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	-
Belegd vermogen	€ 203 miljoen (2007)
Verdeling over beleggingscategorieën	
Onroerend goed	€ 9,2 miljoen of 4,5%
Aandelen	€ 21,1 miljoen of 10,4%
Obligaties	€ 170,6 miljoen of 84%
Hypothecaire leningen	€ 2,1 miljoen of 1%
Leningen op schuldbekentenis	€ 0,2 miljoen 0,1%

Duurzaam productaanbod

Het is onbekend of ONVZ haar verzekerden de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen aanbiedt. Dit is niet van toepassing bij een zorgverzekeraar.

Het is onbekend of er duurzame verzekeringsproducten of -fondsen onder het aanbod vallen.⁵⁷

1.25.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.25.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.26 REAAL Verzekeringen

REAAL Verzekeringen is onderdeel van SNS REAAL, ontstaan uit een fusie van de SNS Groep en de REAAL Groep in 1997, een Nederlandse dienstverlener op het gebied van verzekeren en bankieren. SNS Bank en REAAL Verzekeringen zijn de hoofdmerken. Op het gebied van verzekeren heeft SNS REAAL ook de merken REAAL Verzekeringen, Proteq, DBV, Route Mobiel en sinds kort Zwitserleven (apart bedrijfsonderdeel binnen SNS REAAL).

REAAL Verzekeringen is actief op de Nederlandse markt als schade- (auto, brand, transport), leven-, en pensioenverzekeraar. Verder biedt zij hypotheek-, en bancaire producten aan. Het belegd vermogen van REAAL Verzekeringen bedraagt € 25,6 miljard. Dit is inclusief de portefeuille van Proteq en exclusief de portefeuilles van Zwitserleven en DBV. Route Mobiel beschikt niet over een beleggingsportefeuille en valt daarmee buiten de scope van het onderzoek.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 3.720 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden	1.400.000	
Aantal werknemers	2.600	
Belegd vermogen	€ 25.600 miljoen (2008)	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Beheerd door SNS AM	€ 13.000 miljoen	51%
Vastgoed	€ 340 miljoen	1%
Hypotheken	€ 3.400 miljoen	13%
Vorderingen op banken	€ 1.900 miljoen	7%
Derivaten	€ 580 miljoen	2%
Kas (equivalenten)	€ 995 miljoen	4%
Unit-linked fondsen REAAL via SNS AM	€ 3.700 miljoen	14%
Unit-linked fondsen REAAL via AXA	€ 1.000 miljoen	4%
Gesepareerde depots	€ 570 miljoen	2%

Duurzaam productaanbod

REAAL Verzekeringen biedt de mogelijkheid aan om in de verantwoorde beleggingsfondsen van SNS Bank en ASN Bank te beleggen. Daarnaast heeft Zwitserleven een Groenpensioen op de markt gebracht waarvan de premies in de fondsen van ASN Bank worden belegd.⁵⁹

1.26.1 Verantwoord beleggingsbeleid

SNS Asset Management is verantwoordelijk voor ruim vijftien procent van de beleggingen van SNS REAAL: in totaal valt meer dan €18 miljard van het belegde vermogen van REAAL Verzekeringen direct onder het verantwoord beleggingsbeleid van SNS AM. Dit omvat het vermogen dat direct bij SNS AM is belegd en een deel van de Unit-linked beleggingen en de gesepareerd depots beleggingen die ook worden beheerd door SNS AM. Daarvoor is een publiek document over het verantwoord beleggingsbeleid beschikbaar dat aandacht besteedt aan verschillende relevante sociale en milieuthema's. Het beleid is gebaseerd op internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en International Labour Organisation beginselen en heeft betrekking op meerdere beleggingscategorieën (aandelen, bedrijfsobligaties, en staatsobligaties).

Voor het overige deel van het vermogen houdt REAAL Verzekeringen zich aan de Algemene Bedrijfsuitgangspunten van moederbedrijf SNS REAAL, waarin is vastgelegd dat zij zorgvuldig wil omgaan met mens, milieu, en maatschappij en niet belegt in controversiële praktijken, zoals ernstige schendingen van mensenrechten, clustermunitie, of landmijnen.

De Unit-Linked beleggingen in AXA-fondsen zijn een overlevering uit het verleden en voldoen niet aan het verantwoord beleggingsbeleid van SNS AM. Eind 2010 zullen deze geheel zijn geïntegreerd en voldoen aan de strenge SNS AM eisen.

De integratie van het vermogensbeheer van Zwitserleven wordt later in 2009 voorzien. Op dat moment zal het vermogen van de nieuw geacquireerde verzekeraar geheel voldoen aan de sociale, ethische en milieueisen die SNS REAAL in het algemeen – en SNS AM in het bijzonder – daaraan stellen. Ditzelfde geldt voor de beleggingsportefeuille van DBV.

Beoordeling: 4 punten

SNS AM heeft een beleggingsbeleid dat rekening houdt met relevante sociale en milieuthema's en duidelijkheid verschaft over de te gebruiken instrumenten. Dit beleid heeft ook betrekking op het vreemd vermogen portefeuille van REAAL Verzekeringen.

1.26.2 Uitsluitingen

Voor de beleggingscategorieën van REAAL Verzekeringen die worden beheerd door SNS AM gelden de Fundamentele Beleidsuitgangspunten, die aandacht hebben voor een set van sociale en milieuthema's. Deze uitgangspunten fungeren als uitsluitingscriteria: bedrijven worden van belegging uitgesloten wanneer zij betrokken zijn bij ernstige vormen van mensenrechtenschendingen, kinderarbeid, dwangarbeid, corruptie, milieuvervuiling, algemeen aanvaarde ethische principes; de productie en/of ontwikkeling van niet-discriminerende en disproportionele wapensystemen.

Uitsluiting vindt plaats nadat het bedrijf de door SNS AM vastgestelde feiten niet succesvol heeft kunnen weerleggen. Bij twijfel over het ethische gedrag van een bedrijf, wordt een dialoog opgestart om het bedrijf te stimuleren zijn beleid en/of gedrag te verbeteren, zodat het in het beleggingsuniversum kan worden opgenomen. Verbeterd het bedrijf zijn beleid en gedrag niet, dan wordt het bedrijf uitgesloten van belegging. Er wordt gerapporteerd over de uitsluitingen door middel van een publiek beschikbare lijst van uitgesloten bedrijven op de website van SNS AM.

Voor het vermogen dat niet door SNS AM wordt beheerd geldt SNS AM wel als selectiemanager.

Beoordeling: 5 punten

SNS AM hanteert een zorgvuldig uitsluitingsbeleid voor haar portefeuille ten aanzien van meerdere sociale en milieucriteria met een lijst van uitgesloten bedrijven.

1.26.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Op het gebied van ESG-criteria hanteert SNS AM de Fundamentele Beleidsuitgangspunten waarin geen best-in-class benadering is opgenomen, maar zich concentreert op een engagement- en uitsluitingsbeleid.

Naast de Fundamentele Uitgangspunten die SNS AM hanteert en de Algemene bedrijfsuitgangspunten van SNS REAAL hanteert REAAL Verzekeringen in enkele gevallen bij Unit-Linked fondsen en gesepareerde depots additionele ESG-criteria.

Dat speelt onder meer een rol bij het Sense Fund (Europese aandelen), het SNS Duurzaam Aandelenfonds en de ASN Fondsen. Bij de eerste twee fondsen is sprake van een best-in-class bena-

dering. Voor elke sector wordt de top 40% best presterende bedrijven op het gebied van verantwoord ondernemen geselecteerd op basis van de Morgan Stanley Capital International (MSCI) Europe Index. De ASN Bank beleggingsfondsen werken niet op basis van een best-in-class benadering, maar hanteren zeer strikte ESG-criteria.

Beoordeling: 3 punten

REAAL Verzekeringen betreft ESG-criteria op haar beleggingen via het beleggingsbeleid van SNS AM, en een 'best-in-class' benadering is van toepassing op een beperkt deel van de beleggingsportefeuille.

1.26.4 Engagement

SNS AM voert voor REAAL Verzekeringen engagementactiviteiten uit op basis van de Fundamentele Beleidsuitgangspunten. Wanneer er twijfel bestaat over het ethische gedrag van bedrijven op basis van deze uitgangspunten, worden deze bedrijven opgenomen in een engagementproces. De engagementactiviteiten moeten ertoe leiden dat het bedrijf haar beleid of gedrag verbetert. Als de engagementactiviteiten onvoldoende resultaten opleveren, wordt het bedrijf uitgesloten van belegging. Het engagementbeleid is van toepassing op het deel van het belegde vermogen van REAAL Verzekeringen dat door SNS AM wordt beheerd.

Er wordt bij SNS AM alleen intern gerapporteerd over de engagement activiteiten om een constructieve dialoog in een vertrouwelijke sfeer te waarborgen. Tegelijkertijd worden het proces en – indien nodig – de resultaten van het engagementproces voorgelegd aan een externe, onafhankelijke adviesraad: de SNS AM Ethical Council, met leden afkomstig van Insead, Boston College, Universiteit Utrecht, Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR).

Beoordeling: 3 punten

REAAL Verzekeringen voert via SNS AM engagementactiviteiten en verschaft duidelijkheid over de criteria waarop prioriteiten worden bepaald. Er wordt geen verslag gedaan van de activiteiten.

1.26.5 Stembeleid

Voor de aandelenportefeuilles van REAAL Verzekeringen die actief worden beheerd door SNS AM is een stembeleid van kracht dat gebaseerd is op de Fundamentele Beleidsuitgangspunten. Rapportage van het stemgedrag over 2008 is binnenkort beschikbaar. Het stembeleidsdocument zal binnenkort ook op de website van REAAL Verzekeringen verschijnen.

Beoordeling: 4 punten

REAAL Verzekeringen stemt via SNS AM actief op aandeelhoudersvergaderingen, besteedt aandacht aan sociale en milieuonderwerpen en rapporteert hierover.

1.26.6 Duurzaamheidsfinanciering

REAAL Verzekeringen belegt in twee fondsen die zijn gericht op microfinanciering en heeft een deelneming in een fonds dat zich richt op investeringen in energiezuinige bedrijfspanden. De omvang van de beleggingen zijn ongeveer € 50 miljoen.

SNS AM wil zich op dit gebied in de toekomst als een leider profileren en is steeds op zoek naar dergelijke investeringen. Ook worden investeringen in de landbouwsector in ontwikkelingslanden overwogen.

Beoordeling: 2 punten

REAAL Verzekeringen belegt minder dan 1% van haar vermogen in duurzame fondsen of bedrijven.

1.26.7 Transparantie over uitbesteding

Ruim 65% van de beleggingen van REAAL Verzekeringen worden beheerd door SNS AM. De beleggingen door SNS AM – zowel direct als indirect – vinden plaats in vastrentende waarden, aandelen en enkele alternatieve beleggingscategorieën. SNS AM besteedt op haar beurt een klein gedeelte van haar vermogen uit aan externe managers, en werkt momenteel aan een strategie om deze managers te verbinden aan haar verantwoord beleggingsbeleid. Via SNS AM Managersselectie wordt het profiel van de betreffende asset manager nagetrokken en de mogelijke betrokkenheid bij ongewenste activiteiten en gedragingen.

Verder is een deel van de vastgoedbeleggingen belegd bij Climate Change Capital ten behoeve van het Climate Change Property Fund LP. REAAL Verzekeringen heeft deze vermogensbeheerders geselecteerd op basis van hun duurzaamheidsbeleid.

De Unit-Linked portefeuille wordt deels beheerd door SNS AM en voor een klein deel uitbesteed aan AXA IM, waarmee geen afspraken zijn gemaakt over een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. In algemene zin dienen partners van REAAL Verzekeringen te voldoen aan de Algemene Bedrijfsuitgangspunten van SNS REAAL.

Beoordeling: 2 punten

REAAL Verzekeringen geeft gedeeltelijk duidelijkheid over uitbesteding en hoe deze vermogensbeheerders gebonden zijn aan haar verantwoord beleggingsbeleid.

1.26.8 Dialoog met de samenleving

REAAL Verzekeringen volgt hierin het beleid en de activiteiten van SNS REAAL. De onderneming voert af en toe overleg met haar verzekerden. SNS REAAL heeft een speciale website over het verantwoord ondernemen. Haar Verantwoord Ondernemen verslag is, onder andere, gericht op haar verzekerden.

Er vinden regelmatig participantenvergaderingen plaats voor de institutionele fondsen van SNS AM. Tevens vinden op reguliere basis afzonderlijke gesprekken plaats met stakeholders, waaronder consumentenorganisaties, ontwikkelingsorganisaties en kritische beleggers.

In het najaar van 2009 gaat de SNS REAAL Klankbordgroep van start. In deze klankbordgroep voert SNS REAAL ten behoeve van haar labels een constructief gesprek met maatschappelijke stakeholders.

Beoordeling: 4 punten

REAAL Verzekeringen overlegt op incidentele basis met verzekerden en andere vertegenwoordigers van de samenleving over MVO-aspecten.

1.26.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

SNS AM, waar een groot gedeelte van het vermogen van REAAL Verzekeringen ondergebracht is, verschaft informatie op het gebied van verantwoord beleggen. Daarnaast publiceert SNS REAAL een Verantwoord Ondernemen verslag dat op de website van SNS REAAL te vinden is.

SNS AM maakt haar lijst van uitgesloten bedrijven publiekelijk beschikbaar. SNS AM publiceert geen algemene overzichten van aandelen waarin wordt belegd. Vanzelfsprekend ontvangen klanten wel gedetailleerde overzichten van hun investeringen, alsmede een verantwoording over het gevoerde (verantwoord beleggen) beleid. SNS AM levert alleen portefeuilleoverzichten aan derden na uitdrukkelijke toestemming van de klant.

Beoordeling: 3 punten

SNS REAAL rapporteert via het verantwoord ondernemen jaarverslag over beleggen, maar dit heeft betrekking op een deel van de gebruikte instrumenten.

1.27 TVM verzekeringen

TVM verzekeringen is een zelfstandige, internationaal opererende verzekeringsmaatschappij van en voor transport-ondernemers op het gebied van schadeverzekering en zorg.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 175,3 miljoen
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	360
Belegd vermogen	€ 433, 4 miljoen
Verdeling over beleggingscategorieën	
Obligaties	32%
Aandelen	29%
Leningen/deposito's	28%
Terreinen/gebouwen	9%
Deelnemingen	2%

Duurzaam productaanbod

TVM biedt haar verzekerden niet de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of fondsen.⁶⁰

1.27.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.27.7 Transparantie over uitbesteding

TVM verzekeringen is begin 2008 een fiduciaire overeenkomst aan gegaan met een professionele investment manager, te weten ING Investment Management. Deze rapporteert aan de beleggingscommissie die per 1 februari 2008 is geïnstalleerd.

Beoordeling: 1 punt

De verzekeraar geeft duidelijkheid over uitbesteding, maar geen overzicht van alle vermogensbeheerders.

1.27.8 Dialoog met de samenleving

TVM verzekeringen heeft jaarlijks een ledendag. Het is onduidelijk of er over MVO-onderwerpen en maatschappelijk verantwoord beleggen wordt gesproken.

Beoordeling: 1 punt

TVM heeft dialoog met leden.

1.27.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

TVM verzekeringen legt geen expliciete schriftelijke verantwoording af over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd. In het jaarverslag is niets over MVO of verantwoord beleggen opgenomen.

Beoordeling: 0 punten

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

1.28 Univé-VGZ-IZA-Trias (UVIT)

Univé en VGZ-IZA-TRIAS zijn in 2007 formeel gaan samenwerken als Coöperatie UVIT U.A. Zij bieden zowel zorg- en uitvaartverzekeringen als schadeverzekeringen, zoals auto-, brand-, reis-, woonhuis- en inboedelverzekeringen aan onder de merknamen Univé, VGZ, IZA, Trias, SIZ, UMC en IZZ.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 8.838 miljoen	
Aantal verzekerden	Zorgverzekerden 4.274.149	
Verzekerde objecten:	2.908.354	
Aantal werknemers	3.728 fte	
Belegd vermogen	€ 2.382 miljoen	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Aandelen	€ 451 miljoen	19%
Obligaties	€ 1.567 miljoen	65%
Vastgoed	€ 17 miljoen	1%
Overig	€ 347 miljoen	14%

Duurzaam productaanbod

UVIT biedt haar verzekerden niet de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen aanbiedt en heeft geen duurzame verzekeringsproducten of -fondsen onder het aanbod vallen. Zij is dit de komende jaren vooralsnog niet van plan.⁶¹

1.28.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

UVIT heeft nog geen beleidsdocument, maar geeft aan dit het komende jaar wel te ontwikkelen.

Beoordeling: 1 punt

Geen beleidsdocument

1.28.2 Uitsluitingen

UVIT maakt wel gebruik van een uitsluitingen, maar het is onduidelijk welk criteria zij hanteren. Een lijst met uitgesloten bedrijven is aanwezig. Deze lijst is intern beschikbaar en niet bedoeld voor externe doeleinden.

Beoordeling: 1 punt

Geen beleidsdocument en beleid is vaag.

1.28.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

UVIT maakt geen gebruik van ESG-criteria maar wil dit binnen een jaar ontwikkelen.

Beoordeling: 1 punt

Geen beleidsdocument.

1.28.4 Engagement

UVIT heeft geen engagementbeleid.

Beoordeling: 1 punt

Geen beleidsdocument.

1.28.5 Stembeleid

UVIT heeft geen stembeleid maar wil dit binnen een jaar ontwikkelen.

Beoordeling: 1 punt

Geen beleidsdocument.

1.28.6 Duurzaamheidsfinanciering

UVIT maakt geen gebruik van haar (aandelen- of private equity-)portefeuille voor de financiering van bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie. Zij wil hier het komende jaar wel mee starten.

Beoordeling: 1 punten

Geen beleidsdocument.

1.28.7 Transparantie over uitbesteding

Het vermogensbeheer en/of activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen wordt niet uitbesteedt.

Beoordeling: n.v.t.

Geen uitbesteding

1.28.8 Dialoog met de samenleving

UVIT geeft aan dialoog met de samenleving te hebben. Zij maakt hierover geen verslag en het is onduidelijk wat de inhoud en frequentie van overleg is met haar deelnemers en verzekerden of andere stakeholders.

Beoordeling: 1 punt

De verzekeraar overlegt wel met verzekerden maar is hier verder onduidelijk over.

1.28.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Er wordt nog geen verslag gedaan over de activiteiten en resultaten van het verantwoord beleggingsbeleid.

Beoordeling: 1 punt

Geen verslag van activiteiten op gebied van verantwoord beleggen

1.29 UVM Verzekeringsmaatschappij

UVM Verzekeringsmaatschappij N.V. (UVM) biedt schadeverzekeringen voor brand, reis, watersport, woonhuis en voertuigen aan van zustermaatschappij Unigarant N.V. De werkzaamheden van UVM zijn volledig uitbesteedt aan Unigarant. UVM en Unigarant zijn beide volledige dochterondernemingen van ANWB NV.

Omschrijving	Aantallen	
Premie-inkomen	€ 337 miljoen (2008)	
Aantal verzekerden	Circa 2 miljoen	
Aantal werknemers	450 (Unigarant)	
Belegd vermogen	€ 159 miljoen (2008)	
Verdeling over beleggingscategorieën		
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	€ 15 miljoen	9%
Aandelen	€ 26,8 miljoen	17%
Vastrentende waarden	€ 89,7 miljoen	56%
Andere beleggingen	€ 22,9 miljoen	14%

Duurzaam productaanbod

UVM biedt haar verzekerden niet de keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen en heeft geen duurzame verzekeringsproducten.⁶²

1.29.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Er is door UVM geen zelfstandig beleggingsbeleid geformuleerd met betrekking tot verantwoord beleggen. Maar de betrokken managers van de besloten (beleggings)fondsen moeten voldoen aan de 10 Global Compact principes van de VN, die richtlijnen omvatten met betrekking tot mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en corruptie.

De beleggingsadviescommissie kijkt naar andere initiatieven op het gebied van verantwoord beleggen. Een termijn is hiervoor nog niet gesteld.

Beoordeling: 1 punt

UVM onderschrijft de principes van Global Compact maar heeft geen publiek beleidsdocument.

1.29.2 Uitsluitingen

UVM maakt gebruik van de zwarte lijst met bedrijven die niet voldoen aan de Global Compact principes die door Dutch Sustainability Research (DSR, nu Sustainalytics) wordt opgesteld. De betrokken managers mogen niet beleggen in die bedrijven.

UVM onderzoekt of er op termijn een specifiek uitsluitingbeleid wordt geformuleerd.

Beoordeling: 2 punten

Uitsluitingsbeleid o.b.v. extern onderzoek, maar geen publiek beleidsdocument.

1.29.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

UVM maakt geen gebruik van ESG-criteria.

Beoordeling: 1 punt

Geen selectie van belegging op basis van ESG-criteria.

1.29.4 Engagement

UVM belegt niet rechtstreeks in aandelen, alleen in beleggingsfondsen. Engagementactiviteiten met bedrijven zijn aldus uitbesteed aan de betrokken managers die zich gecommitteerd hebben aan de 10 Global Compact Principles.

Het is niet waarschijnlijk dat UVM engagementactiviteiten gaat ondernemen.

Beoordeling: 1 punt

Geen engagementbeleid.

1.29.5 Stembeleid

UVM belegt niet rechtstreeks in aandelen, alleen in beleggingsfondsen. Engagementactiviteiten met bedrijven zijn aldus uitbesteed aan de betrokken managers die zich gecommitteerd hebben aan de 10 Global Compact Principles.

Het is niet waarschijnlijk dat UVM een aanvullend stembeleid gaat formuleren.

Beoordeling: 1 punt

Geen stembeleid.

1.29.6 Duurzaamheidsfinanciering

UVM gebruikt haar beleggingsportefeuille niet voor de financiering van bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie.

Beoordeling: 1 punt

Geen duurzaamheidsfinanciering

1.29.7 Transparantie over uitbesteding

UVM besteedt de beheersactiviteiten uit doordat zij gebruik maakt van besloten fondsen voor gemene rekening. Binnen de besloten fondsen wordt gebruik gemaakt van tenminste 5 verschillende managers. Deze moeten voldoen aan de 10 Global Compact Principles van de United Nations.

Beoordeling: 2 punten

UVM legt vast hoe externe partijen aan verantwoord beleggingsbeleid gebonden zijn.

1.29.8 Dialoog met de samenleving

UVM geeft aan dat het houden van een dialoog niet van toepassing is: "wij verkopen uitsluitend schadeverzekeringen."

Beoordeling: 1 punt

Geen dialoog

1.29.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

UVM legt geen schriftelijke verantwoording af over haar maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en/of activiteiten.

Beoordeling: 1 punt

Geen verslag van activiteiten.

1.30 Zorg en Zekerheid

Zorg en Zekerheid is een regionale zorgverzekeraar. Dit is een bewuste keuze, Zorg en Zekerheid is van mening dat op deze manier optimale afspraken gemaakt kunnen worden met zorgverleners zoals huisartsen, apothekers, specialisten, tandartsen, en ziekenhuizen.

Zorg en Zekerheid is ontstaan uit een samenbundeling van diverse regionale ziekenfondsen en spreekt over meer dan 175 jaar ervaring. In 1997 werd een particuliere verzekeringsmaatschappij opgericht, en met het nieuwe zorgstelsel van begin 2006 verdween het verschil tussen ziekenfondsverzekerden en particulieren.

Omschrijving	Aantallen
Premie-inkomen	€ 288 miljoen (2007)
Aantal verzekerden	-
Aantal werknemers	-
Belegd vermogen	-
Verdeling over beleggingscategorieën	-

Duurzaam productaanbod

Zorg en Zekerheid biedt haar verzekerden geen keuze om te beleggen in bepaalde duurzame fondsen. Dat is niet van toepassing bij een zorgverzekeraar.

Het is onbekend of Zorg en Zekerheid duurzame verzekeringsproducten aanbiedt.⁶³

1.30.1 Maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.2 Uitsluitingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.3 ESG-criteria bij selectie beleggingen

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.4 Engagement

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.5 Stembeleid

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.6 Duurzaamheidsfinanciering

Geen beleidsdocument, geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.7 Transparantie over uitbesteding

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 1 punt

1.30.8 Dialoog met de samenleving

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

1.30.9 Verslaglegging over verantwoord beleggingsbeleid

Geen antwoord op de vragen en geen informatie op de website hierover.

Beoordeling: 0 punten

Bijlage 2

Vragenlijst

Benchmark verantwoord beleggen door Nederlandse verzekeraars

Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), in samenwerking met onderzoeksbureau Profundo.

Vragenlijst

Deze vragenlijst heeft betrekking op de huidige situatie (peildatum 1 januari 2009) en op het afgelopen jaar (1 januari 2008 - 31 december 2008). De vragenlijst heeft betrekking op alle onderdelen van uw bedrijf die op het gebied van verzekeringen actief zijn op de Nederlandse markt. Gelieve aan te geven wanneer een antwoord op een van de vragen slechts betrekking heeft op een deel van uw bedrijf.

De vragenlijst begint met een aantal algemene vragen over uw bedrijf. Vervolgens treft u vragen aan over uw beleggingsbeleid en in hoeverre u daarin met duurzaamheidsaspecten rekening houdt. Tenslotte zijn er vragen over uw productaanbod en de mogelijkheden die u uw verzekerden biedt om te kiezen voor duurzame producten en/of beleggingsfondsen.

Op basis van uw antwoorden en de informatie die op de website van uw bedrijf te vinden is wordt een profiel samengesteld. Uw antwoorden op de gestelde vragen worden volgens de door VBDO en Profundo vastgestelde scoremethodologie beoordeeld. U vindt deze methodologie in de bijlage. Het profiel van uw bedrijf, inclusief de beoordeling, zal naar u worden teruggestuurd ter controle en voor eventuele aanvullingen.

Algemeen

1. Kunt u ons informatie verstrekken over uw bedrijf met betrekking tot de volgende onderwerpen?

- Merkenamen waaronder u actief bent op de Nederlandse verzekeringsmarkt:
- Verzekeringsproducten: schade (auto, brand, transport), zorg, leven, pensioen, uitvaart
- Premie-inkomen:
- Aantal verzekerden:
- Aantal werknemers:
- Belegd vermogen:
- Verdeling over beleggingscategorieën: aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties, vastgoed, overig

Beleggingsbeleid

2. Heeft uw bedrijf een verantwoord beleggingsbeleid geformuleerd?

Zo ja:

- Is een beleidsdocument beschikbaar op uw website of kunt u een beleidsdocument toesturen waarin de doelstellingen, de te gebruiken instrumenten en de gehanteerde uitgangspunten worden beschreven?
- Op welke beleggingscategorieën en op welk deel van de beleggingsportefeuille heeft dit beleid betrekking?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn een verantwoord beleggingsbeleid zal worden geformuleerd?

3. Heeft uw bedrijf een uitsluitingsbeleid, als onderdeel van het beleggingsbeleid?

Zo ja:

- Is een beleidsdocument beschikbaar op uw website of kunt u een beleidsdocument toesturen waarin de uitsluitingscriteria worden beschreven?
- Is een lijst met uitgesloten bedrijven beschikbaar?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn een uitsluitingsbeleid zal worden geformuleerd?

4. Betreft uw bedrijf ESG-criteria bij het beleggingsbeleid of kiest u voor een best-in-class benadering?

Zo ja:

- Is een beleidsdocument beschikbaar op uw website of kunt u een beleidsdocument toesturen waarin wordt beschreven hoe ESG-criteria worden betrokken in het beleggingsbeleid of hoe een best-in-class benadering in de praktijk wordt gebracht?
- Welke concrete activiteiten worden ondernomen om informatie over ESG-criteria te verzamelen en te gebruiken in het beleggingsbeleid?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn ESG-criteria bij het beleggingsbeleid zullen worden betrokken, dan wel op welke termijn voor een best-in-class benadering zal worden gekozen?

5. Onderneemt uw bedrijf op verantwoord ondernemen gerichte engagement-activiteiten met bedrijven in uw aandelenportefeuille?

Zo ja:

- Is een beleidsdocument beschikbaar op uw website of kunt u een beleidsdocument toesturen waarin de gehanteerde uitgangspunten, principes en richtlijnen worden beschreven?
- Is een verslag beschikbaar op uw website of kunt u een verslag toesturen waarin verslag wordt gedaan van uw engagementactiviteiten gedurende het afgelopen jaar?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn u engagementactiviteiten gaat ondernemen?

6. Heeft uw bedrijf een stembeleid ten aanzien van de bedrijven in uw aandelenportefeuille?

Zo ja:

- Is een beleidsdocument beschikbaar op uw website of kunt u een beleidsdocument toesturen waarin de gehanteerde uitgangspunten, principes en richtlijnen worden beschreven?
- Is een verslag beschikbaar op uw website of kunt u een verslag toesturen waarin verslag wordt gedaan van hoe er door uw bedrijf het afgelopen jaar op aandeelhoudersvergaderingen gestemd is?
- Heeft uw bedrijf het afgelopen jaar zelf aandeelhoudersmoties gericht op verantwoord ondernemen geformuleerd en ter stemming gebracht?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn een stembeleid zal worden geformuleerd?

7. Gebruikt u een deel van uw (aandelen- of private equity-)portefeuille voor de financiering van bedrijven met een hoge duurzaamheidsrelevantie?

Zo ja:

- Kunt u de omvang, doelstelling en samenstelling van de betreffende portefeuille(s) kort beschrijven?
- Bent u van plan de bestaande initiatieven uit te breiden en nieuwe initiatieven op dit terrein te nemen?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn u activiteiten op het gebied van duurzaamheidsfinanciering zult ontwikkelen?

8. Besteedt uw bedrijf (een deel van) uw vermogensbeheer en/of uw activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen uit?

Zo ja:

- Welk deel van uw beleggingen en/of welke activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen besteedt u uit?
- Aan welke vermogensbeheerders of andere partijen besteedt u deze activiteiten uit?
- Op welke wijze zijn deze vermogensbeheerders gebonden aan uw verantwoord beleggingsbeleid?

Zo nee:

- Bent u van plan (een deel van) uw vermogensbeheer en/of uw activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen uit te besteden?

9. Voert uw bedrijf een actieve dialoog met uw deelnemers/verzekerden en de samenleving?

Zo ja:

- Op welke wijze voert uw bedrijf een actieve dialoog met verzekerden en de samenleving? (Frequentie, onderwerpen, methoden?)
- Is een verslag beschikbaar op uw website of kunt u een verslag toesturen waarin de op dit gebied ondernomen activiteiten en de resultaten ervan worden beschreven?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn u een dialoog met uw deelnemers/verzekerden en met de samenleving vorm wilt geven?

10. Legt uw bedrijf schriftelijk verantwoording af over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd?

Zo ja:

- Is een verslag beschikbaar op uw website of kunt u een verslag toesturen waarin de activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen, de ingezette instrumenten (uitsluiting, selectie op ESG-criteria, engagement, stembeleid en duurzaamheidsfinanciering) en de resultaten ervan worden beschreven?
- Is een overzicht beschikbaar op uw website of kunt u een overzicht toesturen van de aandelen

waarin u belegt?

- Is een gedetailleerd overzicht beschikbaar op uw website of kunt u een overzicht toesturen van uw andere beleggingen (behalve aandelen)?

Zo nee:

- Kunt u aangeven op welke termijn u schriftelijk verantwoording af wil leggen over de wijze waarop het verantwoord beleggingsbeleid wordt geïmplementeerd?

Productaanbod

11. Biedt uw bedrijf aan verzekerden de keuze om te beleggen in bepaalde fondsen?

Zo ja:

- Bij welke verzekeringsproducten geeft uw bedrijf deze mogelijkheid?
- Kunnen klanten ook kiezen voor bepaalde duurzame of maatschappelijk verantwoorde fondsen?
- Is een document beschikbaar op uw website of kunt u een document opsturen waarin de keuzemogelijkheden worden toegelicht?

Zo nee:

- Bent u van plan in de toekomst deze keuzemogelijkheden aan te bieden?

12. Biedt uw bedrijf ook specifieke 'duurzame producten' (d.w.z. producten waarvan de premie op een bepaalde verantwoorde manier belegd wordt) aan op de Nederlandse markt?

Zo ja:

- Is een document beschikbaar op uw website of kunt u een document opsturen waarin de betreffende producten worden beschreven?
- Kunt u aangeven waarin het beleggingsbeleid voor deze producten verschilt van de andere producten die u aanbiedt?
- Kan de consument bij deze producten ook kiezen waar de premie in belegd wordt?

o nee:

- Bent u van plan in de toekomst dergelijke producten aan te bieden?
- Bieden uw bedrijf of daarmee verbonden ondernemingen dergelijke producten wel aan op andere markten dan de Nederlandse?

Tenslotte

Bedankt voor het invullen. Wij vragen u vriendelijk de ingevulde vragenlijst met bijlagen vóór 12 juni 2009 terug te sturen naar Kees Gootjes, kees.gootjes@vbdo.nl.

Bijlage 3

Bronverwijzingen

- 1 Verzekerd van cijfers 2008. Verbond van Verzekeraars, Den Haag; Website Autoriteit Financiële Markten (www.afm.nl), bezocht in juli 2009.
- 2 Jaarverslag 2008. Verbond van Verzekeraars, Utrecht, juli 2009.
- 3 Website Federatie van Onderlinge Verzekeringsmaatschappijen (www.fov.nl), bezocht in juli 2009.
- 4 International Insurance Fact Book 08-09. Website Insurance Information Institute (<http://www.iii.org/international/introduction/>), Bezocht in juli 2009; Nederlandse verzekeringsmarkt achtste in de wereld. Persbericht Verbond van Verzekeraars, 3 juli 2009.
- 5 Tabel 7.2 Balans en actuele waarde beleggingen van onder toezicht staande verzekeraars. Statistisch Bulletin juni 2009. De Nederlandse Bank, Amsterdam, juli 2009.
- 6 Financieel jaarverslag verzekeringsbranche 2008. Verbond van Verzekeraars, Den Haag, juli 2009.
- 7 Huishoudboekje Zorgverzekeraars. ING Bank, Amsterdam, juli 2009.
- 8 Verzekeraar moet noodgedwongen uitbesteden. MDWeekly, 25 juli 2009.
- 9 Jaarverslag 2008. Federatie van Onderlinge Verzekeringsmaatschappijen, Bunnik, juli 2009; Website Federatie van Onderlinge Verzekeringsmaatschappijen (www.fov.nl), Bezocht in juli 2009.
- 10 Website Zorgverzekeraars Nederland (www.zn.nl), Bezocht in juli 2009.
- 11 Website Autoriteit Financiële Markten (www.afm.nl), bezocht in juli 2009; Website De Nederlandse Bank (www.dnb.nl), Bezocht in juli 2009.
- 12 Website Nederlandse Zorgautoriteit (www.nza.nl/verzekeraar), Bezocht in juli 2009.
- 13 Website Zorgverzekeraars Nederland (www.zn.nl), Bezocht in juli 2009.
- 14 Eureko bezit meer dan een kwart van de Nederlandse verzekeringsmarkt. Assurantiemagazine, jrg. 29, nr. 13, pp. 1 en 8, 6 juli 2007.
- 15 Thematisch onderzoek. Verzekerdeninvloed Zorgverzekeringswet. Nederlandse Zorgautoriteit, Utrecht, mei 2007.
- 16 Website AFM (<http://www.afm.nl/marktpartijen/default.ashx?documentid=11527>), Bezocht in augustus 2009; Website Verbond van Verzekeraars (www.verzekeraars.nl), Bezocht in juli 2009.
- 17 Gedupeerden Koersplan (Spaarbeleg/Aegon) in gelijk gesteld. Persbericht Stichting Koersplan de Weg kwijt, Heerlen, 13 mei 2009; Klant grote verzekeraar krijgt geld. Peet Vogels, Algemeen Dagblad, 14 juli 2009. Website Consumentenclaim (www.consumentenclaim.nl), Bezocht in augustus 2009.
- 18 Aandelenportefeuilles pensioenfondsen en verzekeraars gekrompen door koersverliezen. Statistisch Bulletin juni 2008. De Nederlandse Bank, Amsterdam, juli 2008; Zorgpremie omhoog door kredietcrisis. Het Parool, Amsterdam, 9 oktober 2008.
- 19 Bouwen aan een meer crisisbestendige verzekeringssector in Nederland. Lessen uit de kredietcrisis. Frans Blom en Jan Willem Kuenen, The Boston Consulting Group, Amsterdam, Januari 2009.
- 20 Jaarverslag 2008. Federatie van Onderlinge Verzekeringsmaatschappijen, Bunnik, juli 2009; Financieel jaarverslag verzekeringsbranche 2008. Verbond van Verzekeraars, Den Haag, juli 2009.
- 21 Gedragscode Verzekeraars. Verbond van Verzekeraars, Den Haag, september 2002; Website Verbond van Verzekeraars (www.verzekeraars.nl), Bezocht in juli 2009.
- 22 Pensioenfondsen laten het alweer afweten, Persbericht Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), Culemborg, 29 maart 2006.
- 23 Toekomstagenda milieu: schoon, slim, sterk, Ministerie van VROM, Den Haag, April 2006.
- 24 De kracht van pensioenfondsen, Prof. Dr. Harry Hummels, Universiteit Maastricht, Maastricht, April 2007.
- 25 Handleiding Maatschappelijke belangenafweging en transparantie in het beleggingsproces, Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen, Den Haag, 16 april 2007; De gearriveerde toekomst - Nederlandse pensioenfondsen en de praktijk van verantwoord beleggen, Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen / Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen / Unie van Beroepspensioenfondsen, Den Haag, 14 november 2007.
- 26 FNV roept pensioenfondsbestuurders op tot actie tegen Birma, Persbericht FNV, Amsterdam, 13 november 2007.
- 27 Website Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (www.vvb.nl), Bezocht in november 2008; Website Uitgeverij Van Gorcum (http://www.vangorcum.nl/NL_toonBoek.asp?PublID=4363), Bezocht in november 2008.
- 28 Website Eerlijke Bankwijzer (www.eerlijkebankwijzer.nl), Bezocht in juli 2009.
- 29 Website UNEP Finance Initiative (www.unepfi.org), Bezocht in juli 2009.
- 30 Website UN Principles for Responsible Investment (www.unpri.org), Bezocht in juli 2009.
- 31 Website Enhanced Analytics Initiative (www.enhancedanalytics.com), Bezocht in juli 2009.
- 32 Website Carbon Disclosure Project (www.cdproject.net), Bezocht in juli 2009.

- 33 Achmea torent huizenhoog uit boven rest van verzekeringsmarkt. Statistisch jaarnummer. VVP Weekblad voor Financiële Dienstverleners, week 31/32, 6 augustus 2008.
- 34 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Benchmark Pensioenfondsen en -verzekeraars. VBDO/Profundo, Culemborg/Castricum, december 2008; Doen we. Maatschappelijk jaarverslag 2008. Achmea, Zeist, april 2009; Websites Achmea (www.achmea.nl, www.waarzijnwemeebezig.nl), bezocht in juli 2009.
- 35 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van AEGON Investment Management op 12 juni 2009; Website AEGON (www.aegon.nl), bezocht in juni 2009.
- 36 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Achmea torent huizenhoog uit boven rest van verzekeringsmarkt. Statistisch jaarnummer. VVP Weekblad voor Financiële Dienstverleners, week 31/32, 6 augustus 2008; Annual Report AIG, New York, 2009; Website AIG Europe, Nederland (www.aigeuropa.com), bezocht in juni 2009.
- 37 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Achmea torent huizenhoog uit boven rest van verzekeringsmarkt. Statistisch jaarnummer. VVP Weekblad voor Financiële Dienstverleners, week 31/32, 6 augustus 2008; Website Swiss Re (www.swissre.com), bezocht in juni 2009.
- 38 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarmagazine 2008, Allianz Nederland Groep N.V., Rotterdam, april 2009; Jaarverslag 2008, Allianz Nederland Groep N.V.; Website Allianz Nederland (www.allianz.nl), bezocht in juni 2009.
- 39 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag 2008, ARAG Rechtsbijstand, Leusden, maart 2009; Website ARAG Rechtsbijstand (www.arag.nl), bezocht in juni 2009.
- 40 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van ASR Nederland op 19 juni 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van ASR Nederland in juli 2009; ASR Vermogensbeheer. Deel van het Jaarverslag 2008. ASR Nederland, concept 7 juli 2009; Websites ASR Nederland (www.asrnederland.nl, www.asrverzekeringen.nl), bezocht in juni 2009.
- 41 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag 2008 Bovemij Verzekeringen, Nijmegen, maart 2009; Website Bovemij (www.bovemij.nl), bezocht in juni 2009.
- 42 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Report on Environmental and Social Responsibility 2007, BNP Paribas Groep, Parijs, juli 2008; Websites Cardif (www.cardif.nl, www.bnpparibas.nl, www.bnpparibas.com), bezocht in juli 2009.
- 43 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Inge vulde vragenlijst, ontvangen 6 juli, 2009; reactie op profiel VBDO, ontvangen van Cordares in juli 2009; Website Cordares Verzekeringen (www.cordares.nl), bezocht in juli 2009.
- 44 Dit profiel is samengesteld met behulp van het Maatschappelijk verslag 2008, CZ, Tilburg, 21 april 2009; Website CZ (www.cz.nl), bezocht in juni 2009.
- 45 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Achmea torent huizenhoog uit boven rest van verzekeringsmarkt. Statistisch jaarnummer. VVP Weekblad voor Financiële Dienstverleners, week 31/32, 6 augustus 2008; Website DAS (www.das.nl), bezocht in juni 2009.
- 46 Dit profiel is samengesteld met behulp van Website De Friesland (www.defriesland.nl), bezocht in juni 2009; Maatschappelijk Verslag 2008, Leeuwarden.
- 47 Dit profiel is samengesteld met behulp van Website De Goudse (www.goudse.nl), bezocht in juni 2009; Jaarverslag 2008, Gouda.
- 48 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van Delta Lloyd in juni 2009; Maatschappelijk verslag 2008. Delta Lloyd Groep, Amsterdam, 15 mei 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van Delta Lloyd in juli 2009; Website Delta Lloyd (www.deltalloyd.nl), Bezocht in juni 2009.
- 49 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Maatschappelijk Verslag 2007, DSW Zorgverzekeraar; Website DSW (www.dsw.nl), bezocht in juni 2009.
- 50 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van Generali op 12 juni 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van Generali in juni, 2009; Website Generali (www.generali.com), bezocht in juni 2009.
- 51 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag 2007, HDI-Gerling Verzekeringen, Rotterdam, 26 mei 2008; Jaarverslag 2008, Talanx Groep, juni 2009; Website HDI-Gerling Verzekering (www.hdiverzekeringen.nl), bezocht in juni 2009.
- 52 Dit profiel is samengesteld met behulp van het Jaarverslag 2008, Klaverblad Verzekeringen, Zoetermeer, 2009; Website Klaverblad Verzekeringen (www.klaverblad.nl), bezocht in juli 2009.
- 53 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag Legal & General Nederland Levensverzekering Maatschappij N.V., april 2009; Website Legal & General Nederland (www.landg.nl), bezocht in juni 2009.
- 54 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Inge vulde vragenlijst, ontvangen 6 juli, 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van Loyalis in juli 2009; APG Verslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen, APG, Heerlen, juni 2009; Website APG Groep (www.apggroep.com; Website Loyalis Verzekeringen (www.loyalis.nl), bezocht in juli 2009.

- 55 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van Menzis in juni 2009; Jaarverslag Menzis, beschikbaar via een website (<http://www.menzisjaarverslag.nl/maatschappij3.aspx>), Bezocht in juli 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van Menzis in juli 2009; Website Menzis (www.menzis.nl/web/corporate), bezocht in juni 2009.
- 56 Dit profiel is samengesteld met behulp van antwoorden op de vragenlijst VBDO, ontvangen van ING in juli 2009; Jaarverslag 2008. Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V., Rotterdam, juni 2009; Jaarverslag 2008. Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij N.V., Rotterdam, juni 2009; Corporate Responsibility Report 2008. ING Group, Amsterdam, mei 2009; reactie op profiel VBDO, ontvangen van ING in juli 2009; Websites ING Groep (www.ing.com/cr, www.ing-en-uw-geld.nl), bezocht in juli 2009; Website Nationale-Nederlanden (www.nn.nl), Bezocht in juli 2009.
- 57 Dit profiel is samengesteld met behulp van; Website Onderlinge 's-Gravenhage (www.onderlinge.info.nl), bezocht in juni 2009.
- 58 Dit profiel is samengesteld met behulp van Website ONVZ (www.onvz.nl), bezocht in juni 2009; Jaarverslag 2007 ONVZ, Houten, 2008.
- 59 Dit profiel is samengesteld met behulp van: ingevulde vragenlijst REAAL Verzekeringen, ontvangen in juli 2009; Reactie op profiel VBDO, ontvangen van REAAL Verzekeringen in juli 2009; Website REAAL Verzekeringen (www.reaal.nl), Website SNS REAAL (www.snsreaal.nl), Website Zwitserleven (www.zwitserleven.nl), bezocht in juli 2009.
- 60 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag 2008, TVM verzekeringen, Hoogeveen, 13 maart 2009; Website TVM verzekeringen (www.tvm.nl), bezocht in juni 2009.
- 61 Dit profiel is samengesteld met behulp van de antwoorden op de vragenlijst als reactie op het profiel VBDO, ontvangen van UVIT in juni 2009; Websites UVIT (www.unive.nl, www.vgz.nl, www.iza.nl, www.trias.nl en www.uvit.nl), bezocht in juni 2009.
- 62 Dit profiel is samengesteld met behulp van: Jaarverslag 2008, Unigarant nv en UVM Verzekeringsmaatschappij nv, Hoogeveen, februari 2009; reactie op profiel VBDO, ontvangen van Unigarant in juli 2009; Website Unigarant nv (www.unigarant.nl), bezocht in juni 2009.
- 63 Dit profiel is samengesteld met behulp van website Zorg en Zekerheid (www.zorgenzekerheid.nl), bezocht in juni 2009.

www.vbdo.nl / www.goed-geld.nl

Een duurzaam werkende kapitaalmarkt is het doel van de VBDO. Een kapitaalmarkt die, naast financiële criteria, ook op basis van sociale- en milieucriteria vraag en aanbod bij elkaar brengt. De focus ligt daarbij op Nederland in een internationale, voornamelijk Europese context.